

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
Management of the Village and Urban Community Fund under
the Unrest in the Three Southern Provinces

จักรพงษ์ นวลใย

Jakhapong Nualyai

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the

Degree of Master of Arts in Human and Social Development

Prince of Songkla University

2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้เขียน นายจักรพงษ์ นวลใย

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

.....ประธาน
(ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ดถวา บุญปรากการ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(3)

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และขอแสดงความขอบคุณ
บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....

(นายจักรพงษ์ นวลใย)

นักศึกษา

(4)

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และขอแสดงความขอบคุณ
บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ลงชื่อ.....

(นายจักรพงศ์ นวลใย)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้เขียน	นายจักรพงศ์ นวลใย
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษากองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกหมวดหมู่ ตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะให้ดำรงอยู่รอดได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขึ้นอยู่กับผู้นำ การวางระเบียบ กฎเกณฑ์ มีหลักในการบริหารจัดการจนเกิดกิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง มีกระบวนการดำเนินงานที่มีความโปร่งใส ยึดหลักธรรมาภิบาล สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งความสำเร็จในการบริหารจัดการที่ดีจนนำมาซึ่งการปันผลและการจัดสวัสดิการกองทุนด้วยการจัดซื้อรถกัญญ์ฉุกเงิน เพื่อนำมาใช้บริการรับส่งผู้ป่วยฉุกเงิน ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ผลจากการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นต่อชุมชนกับการมีกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม โดยคนในชุมชนได้รับสวัสดิการจากการบริหารจัดการของกองทุน สร้างการยอมรับจากหน่วยงานภายนอก ในภาวะกองทุนต้องบริหารจัดการท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้สร้างความไม่ไว้วางใจต่อการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ คณะกรรมการชุดปัจจุบันจึงต้องมีสำนักงานที่ตั้ง ที่ทำการกลุ่มที่ชัดเจน มีการแสดงบัญชี และต้องทำงานด้วยความโปร่งใส เพื่อสร้างความไว้วางใจ โดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน ซึ่งต่างจากกองทุนอื่นที่ไม่ต้องประสบกับภาวะเช่นนี้ มีการเก็บรักษาเอกสารบัญชีทางการเงินของกองทุน มีการแสดงบัญชีการบริหารจัดการ และทางกองทุนได้มีการจัดสวัสดิการซื้อรถกัญญ์ฉุกเงินไว้ให้กับสมาชิกที่เจ็บป่วยและได้รับผลกระทบจาก

(6)

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ซึ่งสามารถสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกและคนในชุมชนในยาม
เจ็บป่วยไม่สบาย และเมื่อเกิดเหตุวุ่นเหตุน่ากลัวจากสถานการณ์ความไม่สงบ รถกู้ภัยฉุกเฉินจึงเป็น
ทางออกของคนในชุมชน สามารถเข้าไปช่วยเหลือในพื้นที่ได้ทันต่อสถานการณ์

Thesis Title	Management of the Village and Urban Community Fund under the Unrest in the Three Southern Provinces
Author	Mr.Jakhapong Naulyai
Major Program	Human and Social Development
Academic Year	2015

ABSTRACT

This research aimed to investigate the administration and management of the fund, villages and hamlets amid unrest in the three southernmost provinces. By study Sue Lo Fund Moo 4 Reang subdistrict Rueso district, Narathiwat province. Using the Phenomenology depth interviews of 18 people who provided information for data analysis, classification, interpretation and conclusion presented by descriptive analysis. The study indicated the management of Sue Lo funds buy to hold skirting survive amid the unrest in the three southernmost provinces. Based on leaders the rules are in place to manage the activities in line with the community and the involvement of community-based. Effective and meet the needs of the community experience. A process that is transparent. Principles of good governance can be checked the success in managing to bring good dividends and welfare fund by purchasing a car emergency. To be used to transfer emergency patients who have been affected by the unrest. The results of management's happening to the community with the funds to purchase the chip. As part of the strengthening of the community in terms of social and cultural, economic and environmental. The people in the community get a benefit from the management of Sue Lo fund. Created recognized by external agencies. The state must fund management amid the unrest. In the three southernmost provinces, which has created distrust towards

(8)

he fund purchased along. Current board members must have an office location. The group made clear have an account and work with transparency. To build trust through the cooperation of the community. Unlike other funds that do not have to suffer like this. A record keeping financial accounts of the Fund. With the account management. The welfare fund has bought a car with the emergency response to the illness and are affected by the political unrest in the area. Which can reassure the members and the community in times of illness, discomfort. When an emergency situation of unrest. Emergency rescue vehicles as a way out of the community. You can help the situation in the area.

(9)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ได้ดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูง จากรองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจการ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เอาใจใส่ทุกรายละเอียดของงาน อีกทั้งคำชี้แนะแนวทางจากประสบการณ์ของท่าน ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้จนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้วิจัย และชิ้นงานทำให้สามารถขับเคลื่อนงานชิ้นนี้จนประสบผลสำเร็จ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ อาจารย์ประจำจากมหาวิทยาลัยทักษิณ ที่มาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกีตถวา บุญปรากฏ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสอบวิทยานิพนธ์ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ ชี้แนะ และขมวดประเด็น ตลอดจนการเก็บรายละเอียดของงานทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนประธาน คณะกรรมการ และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอศรีเสาะ จังหวัดนราธิวาส และทุกท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ผู้วิจัยเชื่อมั่นเหลือเกินว่า หากปราศจากการให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากผู้ให้ข้อมูลทุกท่านความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงเป็นไปได้ยาก

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณกำลังใจสำคัญ ข้อคิดดี ๆ จากครอบครัวนวนไล ที่คอยเติมเต็มทั้งกำลังกาย และกำลังใจทำให้ผู้วิจัยมีแรงต่อสู้ อดทนกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานวิจัย อีกทั้งความช่วยเหลือในทุก ๆ เรื่องอย่างเต็มที่จนผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณทุก ๆ ท่าน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยใจที่เคารพรักยิ่ง

จักรพงศ์ นวลไย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(5)
ABSTRACT.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญ.....	(10)
สารบัญภาพ.....	(12)
รายงานผลงานที่นำเสนอบทความและตีพิมพ์บทความ.....	(13)
สำเนาเอกสารงานที่นำเสนอบทความและสำเนาใบตอบรับตีพิมพ์บทความ.....	(14)
บทนำ	
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ทบทวนวรรณกรรม.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	8
แนวคิดด้านสวัสดิการสังคม (Social Welfare).....	16
แนวคิดเรื่องทุนชุมชน.....	20
แนวคิดการวิเคราะห์ SWOT Analysis.....	25
แนวคิดด้านการบริหารจัดการ.....	28
สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้.....	34
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	39
วิธีดำเนินการวิจัย.....	41

สารบัญ (ต่อ)

พื้นที่วิจัย.....	41
ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	43
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	44
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	44
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
การนำเสนอผลการวิจัย.....	46
ผลการวิจัย.....	48
ความอยู่รอดของกองทุนหมู่บ้านซีโอเลาะ ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้.....	48
ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนกับการมีกองทุนหมู่บ้านซีโอเลาะ.....	73
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	79
สรุปผลการวิจัย.....	81
อภิปรายผล.....	88
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	90
ข้อเสนอแนะ.....	91
บรรณานุกรม.....	93
บุคลากร.....	96
ภาคผนวก.....	97
ประวัติผู้วิจัย.....	134

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	40
2 แผนที่จังหวัดนราธิวาส.....	41
3 แผนที่พื้นที่ศึกษา บ้านชื่อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง.....	42
4 ตราสัญลักษณ์กองทุนหมู่บ้าน บ้านชื่อเลาะ.....	52
5 ทุณชุมชนกับกองทุนหมู่บ้านการบูรณาการเครือข่ายระดับอำเภอ.....	55
6 คณะกรรมการกองทุนฯ ร่วมประชุมประเมินผลการดำเนินงาน.....	56
7 กระบวนการติดตามหนี้.....	57
8 ผู้นำชุมชนการบูรณาการเครือข่ายบัณฑิตอาสาพัฒนามาตุภูมิสู่ชุมชน.....	59
9 การใช้ประโยชน์ของสมาชิกจากการเงินกู้.....	60
10 ประธานกองทุนฯ เป็นผู้แทนมอบทุนการศึกษา.....	62
11 ประธานมุสลิมภารดรภาพ ให้สัมภาษณ์ในรายการเบิกฟ้าอิสลาม.....	64
12 ประธานกองทุนฯ มอบเงินปันผลแก่สมาชิก.....	67
13 ประธานกองทุนฯ ที่ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก.....	68
14 ตัวชี้วัดการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ.....	69
15 การมีส่วนร่วมของกองทุนกับการแก้ไขปัญหาของชุมชน.....	72
16 สวัสดิการช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือจำเป็น.....	74
17 สวัสดิการช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือจำเป็น.....	74
18 สวัสดิการของสมาชิก.....	76
19 สวัสดิการของสมาชิก.....	76
20 สวัสดิการแก่สมาชิกตลอดชีวิต ในเรื่องการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย.....	77
21 สวัสดิการแก่สมาชิกตลอดชีวิต ในเรื่องการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย.....	78

รายงานผลงานที่นำเสนอบทความและตีพิมพ์บทความ

1. จักรพงษ์ นวลใย และวันชัย ธรรมส์จักร. (2558). *ความอยู่รอดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านซื่อเลาะ ตำบลเรียง อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. 7 th International Conference on Humanities and Social Sciences “ASEAN 2015 : Challenges and Opportunities”. อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.
2. จักรพงษ์ นวลใย และวันชัย ธรรมส์จักร. (2558). *การบริหารจัดการด้วยทุนชุมชนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านซื่อเลาะ ตำบลเรียง อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

สำเนาฉบับนี้ได้ผ่านการนำเสนอบทความ

CERTIFICATE OF ORAL PRESENTATION

This is to Certify

Jakhapong Nunyai

presented the paper entitled

***Survival of the Village and Urban Community Fund amidst the Unrest Situation
in Southern Border Provinces***

at the 7th International Conference on Humanities and Social Sciences
held at the BP SAMILA BEACH HOTEL AND RESORT, Songkhla, Thailand

on June 6, 2015

**Assoc. Prof. Dr. Adisa Teo
Dean, Faculty of Liberal Arts, PSU**

สำเนาฉบับนี้ได้รับการตอบรับ

The screenshot shows a web browser window displaying the Outlook.com interface. The address bar shows a URL from a live.com domain. The page title is "Outlook.com - jakhapong...". The main content area displays an email with the subject "Re: ขอปรับแก้ไขบทความใหม่ครับ (จักรพงศ์ นวลโย)". The email is from "กองบรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา" (Editorial Board of Rajabhat Yala Journal) and is addressed to "จักรพงศ์ นวลโย" (Jakhapong Nuayyo). The email body contains the following text:

เรียน คุณจักรพงศ์
ขณะนี้บทความของท่านผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นแล้ว กอง บก. จะดำเนินการจัดส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพของเนื้อหาต่อไปค่ะ หากมีความคืบหน้าอย่างไร จะแจ้งให้ทราบ โดยเร็วค่ะ

ขอบคุณค่ะ
ขอพียงะห์

เมื่อ 14 มีนาคม 2559 17:32, กองบรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา <ejournal@vru.ac.th> เขียนว่า:

เรียน คุณจักรพงศ์
กอง บก. ได้รับอีเมลแล้วค่ะ ขอตรวจสอบก่อนนะคะ แล้วจะแจ้งให้ทราบค่ะ

ขอบคุณค่ะ
ขอพียงะห์

เมื่อ 14 มีนาคม 2559 17:13, จักรพงศ์ นวลโย <jakhapong_n@hotmail.co.th> เขียนว่า:

แก้ไขเรียบร้อยแล้วครับ

On the right side of the email, there is a vertical advertisement for SCB (State Commercial Bank of Thailand) with the text "ประกันภัยพร้อมใช้" (All-in-one insurance), "รับประกันภัยรถยนต์ประเภท 3" (Car insurance category 3), and "ค่าเบี้ยรายปี 2,900 บาท" (Annual premium 2,900 Baht).

The bottom of the browser window shows the Windows taskbar with the system clock at 4:24 PM on 4/27/2016.

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่ประเทศไทยได้พัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 กล่าวถึง การสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ โดยเน้นกลไกท้องถิ่น เป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการเป็นพลังหลักในการพัฒนาฐานรากของประเทศให้มั่นคง ชุมชนพึ่งตนเองบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรมหาชนตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558, น. 6)

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้กำหนดนโยบายภายใต้การเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง และเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เสริมสร้างการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ และเอกชน รวมถึงการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น เป็นการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน วัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน ความจำเป็นเร่งด่วน จึงนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองในอนาคต (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น.5) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2544 เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม การแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป., น. 4)

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและชุมชนเมือง แบ่งออกเป็น 2 ระดับกองทุน ได้แก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นการรวมทุนในระดับชาติเพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง และกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมืองคือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยจัดสรรให้กองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการกันเอง (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป., น. 4)

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบ การบริหารกองทุนในภาพรวมไม่ตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่สามจังหวัด เนื่องจาก ๒ ปัจจัยหลัก คือ คณะกรรมการและสมาชิกไม่เข้าใจระเบียบของกองทุนอย่างแท้จริงและการนำสถานการณ์การมาอ้างเพื่อเอื้อประโยชน์ให้คนบางกลุ่มในพื้นที่ ทำให้การบริหารกองทุนหมู่บ้านไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนเนื่องมาจากไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่ สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด ซึ่งเนื่องมาจากปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน มีความซับซ้อน เกิดจากความเข้าใจและความขัดแย้งเนื่องมาจากฐานประวัติศาสตร์ยาวนานของรัฐปัตตานี ทำให้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับมิติต่างๆ ในชุมชน ทั้งด้านมิติทางสังคม การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรม ความรุนแรงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ เหตุการณ์ความไม่สงบเหล่านี้ได้สร้างบรรยากาศความไม่ไว้วางใจ การสร้างความเป็นอื่น ความหวาดระแวงซึ่งกันและกันของคนในชุมชน (พิชามญญ์ จิระกาญจน์, 2555, น. 2)

อย่างไรก็ตามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่มีการบริหารจัดการ ตามระเบียบของกองทุนโดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วม การใช้ทุนชุมชนในการดำเนินกิจกรรมกองทุน สนองความต้องการของสมาชิก จนเกิดความไว้วางใจในการบริหารของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชุดปัจจุบัน ก่อนหน้านี้การดำเนินงานกองทุนดำเนินการไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและการบริหารจัดการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบกองทุน ทำให้การบริหารจัดการกองทุนไม่สามารถตอบโจทย์ที่สอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการ ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น เนื่องจากเดิมประชาชนในหมู่บ้านขาดความไว้วางใจกัน การสื่อสารกับคนภายนอกชุมชนมีน้อย ไม่มีการปรึกษาหารือหรือการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ คนในชุมชนจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เช่น การขนส่งสินค้าภายในชุมชนออกสู่ตลาดภายนอกชุมชน หรือแม้กระทั่งปัญหาพ่อค้าคนกลางไม่กล้าเข้ามารับซื้อสินค้าทางการเกษตรของคนในชุมชน คนในชุมชนไม่กล้าเดินทางออกนอกชุมชน

เพราะเกิดความหวาดกลัวในการเดินทาง จึงจำเป็นที่จะต้องเก็บสินค้าไว้แล้วค่อยรวบรวมออกไปเป็นครั้งคราว ส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้ที่ไม่แน่นอน ชุมชนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะจึงเป็นทางออกของชุมชน ในส่วนเป็นตัวกลางประสานให้คนในชุมชนมีการส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกันทำให้คนในชุมชนลดความหวาดระแวงกัน มีการประสานกับหน่วยงานราชการและบุคคลภายนอกมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นตามลำดับ

กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ เป็นกองทุนที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ 1,000,000 บาท จากรัฐบาลในปี 2544 เพื่อมาบริหารซึ่งมีนายมะแซ จื่อนารง ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก ให้เป็นประธานกองทุนในสมัยแรก ในการบริหารในขณะนั้น มีปัญหามากมายหลายด้าน เช่น การกู้เงินแล้วสมาชิกไม่ยอมผ่อนชำระเงินกู้ คณะกรรมการกองทุนในขณะนั้นบริหารงานไม่มีความโปร่งใส กรรมการเองก็ไม่มีผ่อนและมีการปล่อยข่าวเรื่องเงินกองทุนเป็นเงินของ นายกัททวิชญ์ ชินวัตร ไม่ต้องชำระคืนเป็นเงินให้เปล่าเมื่อเกิดปรากฏการณ์เช่นนี้จึงทำให้การบริหารกองทุนในขณะนั้นเกิดความล้มเหลว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ที่ประชุมสมาชิก มีมติให้ นายสะมะแอ หะมะ เป็นประธานกองทุนคนที่ 2 ซึ่งทางรัฐบาลมีนโยบายในการให้ทุนสนับสนุน เพิ่มระยะที่ 2 โดยแบ่งออกเป็นสามระดับ 200,000 บาท 400,000 บาท และ 600,000 บาท ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในแต่ละกองทุน ในส่วนกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ มีจำนวนสมาชิกในระดับกลางจำนวน 200 คน จึงได้รับการสนับสนุนเป็นเงิน จำนวน 400,000 บาท แต่การบริหารในช่วงนั้นก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งในขณะนั้นนายอาหะมะ มามะแตฮะ เป็นคณะกรรมการกองทุนอยู่ด้วยและเมื่อครบวาระของนายสะมะแอ หะมะ จึงจำเป็นที่จะต้องประชุมเพื่อเลือกประธานคนใหม่ ซึ่งมีมติที่ประชุมให้นายอาหะมะ มามะแตฮะ เป็นประธานในปี 2553 โดยได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารและแบ่งหน้าที่กรรมการเป็นสัดส่วน มีการจัดทำระบบบัญชีที่เป็นรูปธรรม มีการประชุมทุก 3 เดือน โดยมีคณะกรรมการจำนวน 13 คน จนทำให้กองทุนหมู่บ้านมีผลการบริหารงานอยู่ในระดับดีเด่น ซึ่งในปี 2555 ได้รับการสนับสนุนการเพิ่มทุนระยะที่ 3 จำนวน 1,000,000 บาท ส่วนในเรื่องการทำความเข้าใจกับสมาชิก จะใช้วิธีการพบปะพูดคุยที่ร้านน้ำชาและการประชาสัมพันธ์ผ่านมัสยิด โดยเฉพาะวันศุกร์เกี่ยวกับระเบียบ การขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกเข้าใจร่วมกัน โดยมีเงื่อนไขว่าสมาชิกที่กู้เงินรายใหม่ต้องสมัครเป็นสมาชิกเงินสัจจะโดยจ่าย 360 บาทต่อปี เพื่อจะได้รับสิทธิในการรับสวัสดิการของกองทุน ได้แก่ เข้าโรงพยาบาลได้ 2 ครั้ง/ปี ครั้งละ 300 บาท และกรณีคลอด

บุตร แม่ได้รับ 300 บาท ส่วนลูกได้ 200 บาท/ครั้ง รวมถึงมีรถกู้ชีพของกองทุนไว้บริการสมาชิกและคนในพื้นที่ ซึ่งได้มีการจดทะเบียนกับสาธารณสุขจังหวัดและป้องกันสาธารณสุขภัยเป็นที่เรียบร้อย

รายได้ของกองทุนหมู่บ้าน นำมาจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกและคนในชุมชน ซึ่งได้มาจากค่าธรรมเนียมเงินกู้ การรับจ้างองสวนยางพารา และรายได้ที่คนในพื้นที่ ที่ใช้บริการรถกู้ภัยฉุกเฉิน ซึ่งทางโรงพยาบาล จะจ่ายให้ครั้งละ 350 บาท ต่อครั้งซึ่งจะนำมาเข้าเป็นเงินกำไรของกองทุน ลักษณะเด่นของการบริหารกองทุนคือคนในชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประชุมและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และในการบริหารจัดการกองทุนได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มสตรี เยาวชนและที่สำคัญได้รับความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานของราชการได้เป็นอย่างดีและยังมีตำแหน่งเป็นประธานมุสลิมอาราตราภาพสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย (อาหามะ มามะแตฮะ, 2556)

จากปรากฏการณ์ข้างต้น การบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่า ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะมีการบริหารจัดการกองทุนอย่างไรที่ทำให้กองทุนสามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางสถานการณ์นั้น โดยผลการบริหารจัดการของกองทุนทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็น มีการสร้างงาน สร้างอาชีพเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน ยกกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตลอดจนการนำความรู้ด้านการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากการวิจัยครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

คำถามการวิจัย

ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นอย่างไร และผลการบริหารจัดการของกองทุนส่งผลต่อชุมชนอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยที่ทำให้กองทุนอยู่รอดได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การบริหารจัดการด้วยทุนชุมชน และการบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จส่งผลที่ต่อชุมชนในมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การกำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนบ้านชือเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นบริบทในการศึกษาเนื่องจาก

1. ข่าวดูเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ภายนอกจำนวนไม่น้อยที่เข้าใจว่าทุกพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องมีเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างรุนแรงในทุกพื้นที่ ในอดีตบ้านชือเลาะ มีทั้งพี่น้องไทยพุทธและมุสลิม เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา บ้านชือเลาะ มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ มีการเข้ามาสัมปทานทำเหมืองแร่ของบริษัทแห่งหนึ่ง ซึ่งในช่วงนั้นบ้านชือเลาะ เกิดปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งต่อมาก็ได้มีการปิดตัวของบริษัทไป และเหตุการณ์สำคัญคือ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2547 ทำให้มีเหตุการณ์ฆ่าคนไทยพุทธ หรือมีการกดดันให้ออกนอกพื้นที่ ส่วนใหญ่ทยอยออกนอกพื้นที่เกือบทั้งหมดและในรายสุดท้ายก็ถูกฆ่าในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนั้นทางอำเภอเรือเสาะได้ส่งกำลัง อาสาป้องกันรักษาดินแดน (อส.) เข้าไปเพื่อจะนำศพออกมา คนร้ายได้นำระเบิดวางไว้ใต้ศพทำให้เกิดระเบิดขึ้นอีกครั้ง นำมาซึ่งการสูญเสียของ อาสาป้องกันรักษาดินแดน (อส.) อำเภอเรือเสาะอีก 5 ราย และบ้านชือเลาะได้เกิดเหตุการณ์ในลักษณะวางระเบิดในพื้นที่ใกล้เคียงบ้านชือเลาะอยู่บ่อยครั้ง จนทำให้คนภายนอกมองว่าบ้านชือเลาะไม่มีความปลอดภัย แต่ในความเป็นจริงแล้วชาวบ้านในพื้นที่บ้านชือเลาะนั้นยังคงมีความพยายามที่จะแสดงให้เห็นคนภายนอกรู้ว่าในหมู่บ้านยังมีลักษณะเด่นหลายด้านและมีกิจกรรมในการขับเคลื่อนหมู่บ้านดีเด่นในระดับอำเภออีกด้วย

2. ชุมชนบ้านชือเลาะ เป็นชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้การดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับพออยู่ พอกิน ปีพ.ศ. 2553 จากกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีกิจกรรมของกลุ่มสตรี เยาวชน กองทุนหมู่บ้านสวัสดิการ การบำบัดยาเสพติดโดยใช้หลักศาสนา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ตัวอย่างให้ชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดนราธิวาส มาศึกษาดูงานนั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ที่ดีที่เกิดขึ้นท่ามกลางการรับรู้สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น

3. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในพื้นที่อำเภอหรือเสาะ มี 16 กองทุนจากทั้งหมด 72 กองทุนที่ได้รับการเพิ่มทุนในระยะที่ 3 ส่วนประเด็นที่น่าสนใจของการดำเนินงานกองทุนบ้านชื้อเลาะ เป็นหนึ่งในกองทุนที่ได้รับการจัดสรรในครั้งนี้และมีการร่วมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

3. ด้านผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ประธานกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ, รองประธานฯ, เลขา, เกร็ดญิก และคณะกรรมการ จำนวน 6 คน ประธานคุ้มบ้านชื้อเลาะ ทั้ง 7 คุ้มบ้าน ๆ ละ 1 คน รวม จำนวน 7 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ โต๊ะอิหม่าม, คอเต็บ, บิหลัน, ผู้ใหญ่บ้าน และประธานสตรี จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 18 คน

ประโยชน์ของการวิจัย

ได้รูปแบบด้านการบริหารจัดการจัดการกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการของกองทุนอื่น ๆ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนนโยบายการจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง กองทุนที่รัฐบาลจัดสรรให้กองทุนละ 1,000,000 บาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้ประชาชนซึ่งในที่นี้หมายถึง กองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส

2. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง บุคคลที่มาจากการคัดเลือกระหว่างสมาชิกกันเองไม่น้อยกว่า 9 คนแต่ไม่เกิน 15 คน เพื่อบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ

3. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านชื้อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ที่มีอายุ ไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ในวันที่สมัครมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านไม่น้อยกว่า 1 ปี ก่อนวันที่สมัครเป็นสมาชิก มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5. การบริหารการจัดการ หมายถึง เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การ

การกระตุ้นและการควบคุมให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยใช้ทรัพยากรบุคคลและอื่น ๆ ใน การบริหารกองทุนหมู่บ้านซีโอเลาะ ระหว่างคณะกรรมการและสมาชิก ซึ่งประกอบด้วย การจัดตั้ง กองทุน การจัดสรรผลกำไร การติดตามประเมินผล บทบาทหน้าที่ ระเบียบข้อบังคับ การจัด สวัสดิการ การจัดสรรผลกำไร การมีส่วนร่วม การใช้ประโยชน์จากเงินกู้การชำระหนี้ การกู้ยืมเงิน สินทรัพย์ ความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ของคน ทักษะสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ปัจจัยบริการ ทางโครงสร้างพื้นฐาน

6. สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส

7. สถานการณ์ความไม่สงบสามจังหวัดชายแดนใต้ หมายถึง เป็นความขัดแย้งที่กำลัง ดำเนินอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย เริ่มทวีความรุนแรงในปี พ.ศ. 2547

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. แนวคิดด้านสวัสดิการสังคม (social welfare)
3. แนวคิดเรื่องทุนชุมชน
4. ทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT analysis
5. แนวคิดการบริหารจัดการ
6. สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
7. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในภาวะที่ประเทศประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจอันส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยทั่วไป ทั้งในพื้นที่ชนบทและชุมชนในเมือง รัฐบาลจึงได้เกิดมีแนวความคิดเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศขึ้นมา โดยแนวความคิดดังกล่าวมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ของประชาชนและมุ่งให้โอกาสแก่ภาคประชาชน โดยเฉพาะคนที่มีฐานะยากจนในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน(สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 1)

รัฐบาลจึงได้กำหนดให้มี “นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” และจัดให้เป็นนโยบายเร่งด่วนในการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นเครื่องมือในการกระจายโอกาสให้แก่คนที่มีฐานะยากจนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน รวมถึงโอกาสที่ทำให้คนที่มีฐานะยากจนได้เข้าถึงแหล่งความรู้ต่าง ๆ โดยสนับสนุนให้มีโอกาสในการเข้าร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาสังคมด้วยภูมิปัญญาของตนเอง (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 1)

ความหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ กองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมู่บ้านหรือชุมชนละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน โดยเงินดังกล่าวประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะเป็นผู้จัดการจัดการกันเองโดยการแบ่งกองทุนออกเป็น 2 ระดับกองทุนคือ (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 3)

1. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกองทุนรวมระดับชาติเพื่อจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามหลักเกณฑ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนด

2. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อเริ่มก่อตั้งได้รับการอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมู่บ้านและชุมชนเมืองละ 1 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการกันเองโดยการกู้เงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และอัตราดอกเบี้ยต่ำ

วัตถุประสงค์ของการตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้ประชาชนในชนบทและชุมชนเมืองได้เข้าใจนโยบาย แนวทาง และขั้นตอนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 2)

1. เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ สวัสดิการ หรือประโยชน์ส่วนรวมอื่นใดให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2. เป็นผู้จัดหาแหล่งเงินทุนและประสานงานในการกู้ยืมเงินระหว่างกองทุนหมู่บ้าน

3. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของตนเอง

4. สนับสนุนการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้งในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

5. สนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง “โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท” นั้น วัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาทก็เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่ายการบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุนของตนเองเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคตและเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 1)

หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะประสบความสำเร็จได้ ต้องประกอบด้วยหลักสำคัญ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 3)

1. ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งความพร้อมของคนและครัวเรือน การควบคุมดูแลกันเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสพการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมืองเอง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้านกองทุนอาชีพกองทุนสวัสดิการ ฯลฯ
2. การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ทั้งในส่วนของเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กับกองทุนทางสังคมของชุมชน และกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น เพื่อให้กองทุนดังกล่าวมีการบริหารจัดการให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน
3. การปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐโดยให้หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การพัฒนา โดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและเป็นที่ปรึกษาจัดการกองทุน
4. การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบได้

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

โครงสร้างของคณะกรรมการ มีกรรมการไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วยกรรมการทั้งชายและหญิงในสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน และให้คณะกรรมการเลือกคณะกรรมการด้วยตนเองเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เற்றுญิก และเลขานุการกองทุน (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 7)

ที่มาของคณะกรรมการ มาจากการคัดเลือกกันเองของสมาชิก (เว้นแต่การเลือกในครั้งแรก) ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกำหนดไว้ในระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 โดยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกนั้น ให้เป็นไปตามข้อบังคับกองทุนซึ่งออกตามมติของที่ประชุมสมาชิก (เว้นแต่การเลือกตั้งในครั้งแรก) (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544, น. 10)

คุณลักษณะของคณะกรรมการ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบที่จะบริหารกองทุน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้าน (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544, น. 10)

คุณสมบัติและลักษณะของคณะกรรมการกองทุน ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งและการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ที่สำคัญคือต้องมีชื่อในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในบ้านติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับเลือก มีอายุ 20 ปี บริบูรณ์ ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่มีประวัติเสียทางการเงินไม่เป็นผู้เสียสิทธิเลือกตั้งเนื่องจากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544, น. 11)

วาระการดำรงตำแหน่ง กรรมการกองทุนอยู่ในวาระคราวละ 2 ปี และจะดำรงตำแหน่งเกินกว่าวาระไม่ได้อำนาจหน้าที่ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุน ออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนโดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก รับสมัครสมาชิกและทำทะเบียนสมาชิก สืบค้นและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมครัวเรือน และวิสาหกิจชุมชนในเขตหมู่บ้านและของกองทุนอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน พิจารณาให้เงินกู้ตามระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด ทำนิติกรรมสัญญากองทุน จัดเรียกประชุมสมาชิก จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินต่างๆ ที่เกิดจากเงินที่ได้รับจากการจัดสรรมาคืนกองทุน และปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544, น. 11)

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สมาชิกกองทุน ประกอบด้วยบุคคลและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน การรับสมัครสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพเป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนด โดยคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านเป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 14)

การถือหุ้นในกองทุน คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุน หรือมีเงินฝากสัจจะไว้ที่กองทุน โดยการชำระค่าหุ้นนั้นสมาชิกอาจชำระเป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 14)

การประชุมสมาชิกกองทุนให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีผู้ถือหุ้นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ เมื่อมีเหตุที่ต้องขอมติหรือความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก หรือเมื่อสมาชิกเข้าชื่อกันไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เข้าชื่อกันร้องขออาจมีการประชุมวิสามัญได้ การประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 15)

การให้กู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถให้เงินกู้ยืมและการดำเนินงานหลังการให้กู้เงิน เป็นไปตามนโยบายให้เงินกู้ยืมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 19)

1. ผู้กู้ต้องจัดทำคำขอกู้ โดยระบุวัตถุประสงค์ประสงค์ในการกู้เงินอย่างชัดเจนต่อคณะกรรมการกองทุนตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนด การที่ต้องให้ผู้กู้ระบุวัตถุประสงค์ประสงค์ในการกู้เงินอย่างชัดเจนเพื่อจะได้ทราบว่าเงินที่ขอกู้จากโครงการที่จะนำเงินไปลงทุนมีความเหมาะสมหรือไม่ เช่น กู้ 30,000 บาท แต่จะไปเปิดร้านขายข้าวแกงต้องใช้เงิน ลงทุนในค่าตักแต่งร้าน ค่าโต๊ะ เก้าอี้ พัดลม เต้าแก๊ส ถ้วยชาม หรือหม้อไฟฟ้า หม้อแกงรวมกัน 12,000 บาท ค่าหมูนเวียนซื้ออาหารสดวันละ 2,000 บาท รวม 14,000 บาท อย่างนี้ก็ไม่จำเป็นต้องให้กู้ยืมถึง 30,000 บาท เพราะเป็นการกู้เกินความจำเป็น อาจทำให้เกิดการใช้เงินอย่างอื่นผิดประเภท และมีภาระค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยและเงินผ่อนชำระอีกต่างหาก และการจะอนุมัติให้กู้เงินเท่าไร จะต้องพิจารณาถึงความสามารถในการผ่อนชำระหนี้อีกด้วย

2. วงเงินกู้ยืม คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีอำนาจอนุมัติเงินกู้อย่างหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท หากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเห็นควรอนุมัติเงินกู้เกินกว่า 20,000 บาท ให้เรียกประชุมสมาชิกเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด แต่ต้องไม่เกิน 75,000 บาท

3. การทำสัญญากู้ยืมให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน แต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับการอนุมัติ

4. การรับเงินกู้ ผู้ขอกู้ที่ได้รับการอนุมัติต้องเปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร (ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกำหนด) และแจ้งหมายเลขให้คณะกรรมการกองทุนทราบโดยธนาคารเป็นผู้โอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้

5. การกำหนดระยะเวลาคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมของสัญญาเงินกู้แต่ละราย แต่ต้องไม่เกิน 1 ปี นับตั้งแต่การทำสัญญาหมายความว่า การกำหนดระยะเวลาคืนสัญญาเงินกู้ จะต้องพิจารณาตามความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ ที่ขอกู้ ถ้ากู้ไปลงทุนปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ ก็จะพิจารณาว่า ผู้กู้จะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เมื่อไรและเป็นจำนวนเท่าใด ก็ให้ผู้กู้ผ่อนตามระยะเวลา และจำนวนเงินที่ได้รับจากผลผลิตนั้น ถ้าต้องใช้เวลาก่อนเก็บพืชผล 6 เดือน แต่กำหนดให้ผ่อนชำระรายเดือน ก็เป็นไปได้ ควรกำหนดให้ผ่อนชำระตามที่ผู้กู้มีรายได้สุทธิเหลืออยู่ คือ รายได้หลังการหักค่าใช้จ่ายแล้ว

6. กรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงิน หรือนำเงินไปใช้ นอกกรอบวัตถุประสงค์ปราศจากเหตุผลอันสมควร คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีอำนาจบอกเลิกสัญญาและเรียกเงินคืนและดอกเบี้ยเต็มจำนวนได้ทันที และให้พ้นสภาพภายใน 30 วัน หลังจากวันยกเลิกสัญญา รวมทั้งห้ามมิให้สมัครเป็นสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านเป็นระยะเวลา 2 ปี กรณีนี้มุ่งประสงค์ให้ผู้กู้ต้องมีวินัยทางการเงิน การใช้เงินผิดประเภท ไม่นำเงินที่ขอกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาในเรื่องความสามารถในการผ่อนชำระหนี้ ผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามข้อตกลง เช่น กู้เงินไปเพื่อค้าขาย ซึ่งถ้าทำไปตามนั้น ก็จะมีรายได้กลับคืนมาชำระหนี้แต่กลับไปซื้อมอเตอร์ไซค์ ทำให้ไม่มีรายได้มาผ่อนชำระหนี้ เช่นนี้ เป็นต้น จึงต้องถูกลงโทษดังกล่าว

7. ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2551 มาตรา 22 ในกรณีที่ผู้อำนวยการเห็นว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ดำเนินการจัดการกองทุนหมู่บ้านในลักษณะที่อาจเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อกองทุนหมู่บ้าน หรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่งของคณะกรรมการหรือคณะกรรมการบริหารหรือตามสัญญา ให้ผู้อำนวยการเป็นผู้พิจารณาสั่งระงับการจ่ายเงินกองทุนหมู่บ้าน และให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชดเชยหรือให้ส่งคืนเงินที่เบิกจ่ายไปแล้ว ตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี

แนวทางในการพิจารณาให้เงินกู้ยืม

หลักเกณฑ์ในการพิจารณามี 5 ประการด้วยกัน คือ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 20)

1. ประวัติและอุปนิสัย เป็นคนซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำมาหากิน อดทน ไม่เคยโกงเงินคนอื่น ไม่เสเพล ไม่เล่นการพนันไม่เคยมีประวัติเสียหายทางด้านการเงินมีความรู้ และมีประสบการณ์ในธุรกิจที่ทำ

2. หลักประกัน บุคคลที่จะค้ำประกันควรมีฐานการเงินดีพอสามารถชำระหนี้แทนได้ หรือต้องเป็นคนที่รับผิดชอบ น่าเชื่อถือ หรือถ้าเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันก็ต้องมีสภาพคล่องสูงคือสามารถขายได้ง่ายและรวดเร็ว และควรกำหนดว่าจะให้กู้ได้กี่เปอร์เซ็นต์ของราคาประเมินหลักทรัพย์ เพื่อให้มีส่วนต่างสำหรับดอกเบี้ยที่จะเกิดขึ้นหากต้องมีการบังคับเอาทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเพื่อชำระหนี้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ว่ากว่าจะบังคับเอาเงินจากทรัพย์สินที่เป็นประกันภาระหนี้ก็เกินมูลค่าหลักประกันแล้ว

3. ความสามารถในการชำระหนี้

3.1 ความสามารถในการชำระหนี้ พิจารณาจากรายได้ การกู้เงินไปลงทุนควรมีประมาณการรายได้รายจ่าย แต่ละเดือนจะเหลือเท่าใด และพอเพียงที่จะชำระหนี้ได้ไหม หากไม่พอก็ต้องลดจำนวนเงินให้กู้ลง แต่ก็มีข้อพึงระวัง คือ หากอนุมัติเงินกู้ให้แล้วผู้ขอกู้ได้เงินไม่พอเพียงและต้องไปกู้เงินนอกระบบมาใช้ หรือกู้เงินจากที่อื่นมาใช้ ก็อาจจะชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านไม่ได้เช่นกัน กรณีเช่นนี้การปฏิเสธการให้กู้ก็อาจเป็นทางเลือกที่ดีกว่า

3.2 ภาวะตลาดสำหรับการค้าที่จะทำ ต้องพิจารณาดูว่าสินค้าหรือธุรกิจที่จะทำนั้นมีตลาดรองรับหรือไม่ คือสามารถขายได้ไหมและผู้ขอกู้จะขายอย่างไรหรือราคาขายเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นแล้วเป็นอย่างไร

3.3 มีปัญหาในการหาวัตถุดิบมาผลิตหรือไม่

3.4 ทำเลที่ตั้งของกิจการเป็นอย่างไร มีปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อม หรืออยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ หรือใกล้แหล่งสินค้าที่จะขาย หรือสะดวกต่อผู้ซื้อหรือไม่

4. เงินทุนของผู้ขอกู้ ผู้ขอกู้ควรมีเงินลงทุนของตนเองจำนวนหนึ่ง ที่เตรียมสะสมไว้สำหรับประกอบธุรกิจ ในสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดที่ต้องใช้ในการทำธุรกิจ เพราะหากใช้เงินทุนของตนเองน้อยแต่ขอกู้มากผู้ขอกู้ต้องมีการระนองชำระหนี้สูง ทำให้เกิดหนี้มีปัญหาลงได้ภายหลัง นอกจากนี้การที่ผู้ขอกู้ใช้เงินลงทุนของตนเองมากย่อมเป็นการแสดงความมั่นใจในธุรกิจของตนเองอย่างหนึ่ง และมีความตั้งใจจริงที่จะประกอบธุรกิจของตนให้ประสบความสำเร็จ

5. เหตุการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ในปัจจุบันมีปัจจัยหลายอย่างที่อยู่ประกอบการไม่อาจควบคุมได้ เช่น ปัญหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูงขึ้น เพราะขาดแคลน ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ทำให้กำลังซื้อลดลง ปัญหาสินค้าล้นตลาดเพราะมีผู้ผลิตมากเกินไป ปัญหาสภาพดินฟ้าอากาศที่มีผลกระทบต่อผลผลิตของเกษตรกร ในกรณีนี้เห็นว่าอาจมีบางปัจจัยก่อให้เกิดผลกระทบต่อธุรกิจหรือการค้าของผู้ซื้อ และอาจส่งผลต่อการชำระหนี้ ก็ต้องพิจารณาว่าจะให้กู้หรือไม่

การกำหนดเงื่อนไขในการชำระหนี้ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 31)

1. ต้องพิจารณาจากรายได้สุทธิคงเหลือว่ามีเพียงพอชำระหนี้ได้ และกำหนดระยะเวลาชำระคืน
2. การให้กู้เงินไปลงทุนทำ กิจการในช่วงแรกของการผลิตอาจต้องมีการปลอด เงินต้นตามที่จำเป็นคือชำระแต่ดอกเบี้ยในช่วงแรกของการดำเนินธุรกิจ และจะนานเท่าใดขึ้นอยู่กับรายได้สุทธิคงเหลือ
3. การให้กู้เงินสำหรับธุรกิจที่มีรายได้จากผลผลิตเป็นช่วงเวลา ควรกำหนดเงื่อนไขการชำระหนี้ให้สอดคล้องกับรายได้จะได้ด้วยการประเมินความพร้อมของผู้กู้จากการได้ศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุมัติเงินให้กู้ยืมแล้ว ก็สามารถที่จะทำความเข้าใจในประเด็นแต่ละข้อ อาทิเช่น สมาชิกผู้ยื่นคำขอฯ มีความชัดเจน ถูกต้องในแต่ละประเด็นมากน้อยเพียงใด

การรักษาวินัยทางการเงิน

การรักษาวินัยทางการเงินเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะการไม่มีวินัยทางการเงินจะทำให้มีผลกระทบต่อการทำธุรกิจ บางครั้งถึงกับทำให้ธุรกิจล่มสลาย พวกเราจึงต้องรักษาวินัยทางการเงิน โดยเคร่งครัด (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551, น. 46)

1. ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงิน หรือนำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยคืนเต็มจำนวนได้ทันที และให้พ้นจากสมาชิกภาพในระยะเวลา 30 วัน หลังจากวันยกเลิกสัญญา รวมทั้งห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี กรณีนี้มุ่งประสงค์ให้ผู้กู้ต้องมีวินัยทางการเงิน การใช้เงินผิดประเภท ไม่นำเงินที่ขอกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาไม่สามารถชำระหนี้ได้ เช่น ขอกู้เงินเพื่อไปค้าขาย ซึ่งถ้าทำไปตามนั้นก็จะมีรายได้กลับคืนมาชำระหนี้ได้ แต่กลับนำไปดาวน์รอมเตอร์ไซด์ ทำให้ไม่มีรายได้มาผ่อนชำระหนี้ จึงต้องถูกลงโทษโดยการเรียกหนี้คืนทันที และให้พ้นสมาชิกภาพ และห้ามสมัครเป็นสมาชิกกองทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี จะมีผลทำให้ไม่มีโอกาสที่จะกู้เงินกองทุนในระยะเวลา 2 ปี

2. เมื่อกู้เงินไปแล้ว ผู้กู้จะต้องมีความรับผิดชอบ ผ่อนชำระหนี้ตามข้อตกลงจะต้องรักษาคำพูด

3. เงินของกองทุนหมู่บ้านเป็นเงินทุนหมุนเวียนขอพวกเราทุกคน จึงเป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันรักษาเพื่อให้กองทุนนี้อยู่ไปถึงชั่วลูกชั่วหลาน ทำให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น การรักษาวินัยทางการเงิน หมายถึง การทำตนเองให้มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ เป็นการสร้างเครดิตหรือความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น อันจะเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นผู้ประกอบการที่ดีในอนาคต

กล่าวโดยสรุปได้ว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ กองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งจะมีการจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองตามนโยบายรัฐบาล เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการกันเองโดยการกู้เงินให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์และอัตราดอกเบี้ยต่ำ เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ มีการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมืองขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุน ออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน ดูแลเงินกองทุนที่ได้รับให้เกิดประโยชน์ทั่วถึง มีความโปร่งใส และยุติธรรม

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมาวิเคราะห์การจัดตั้งกฎระเบียบของกองทุน ว่าเป็นไปตามแนวทางการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และการนำมาใช้ในการบริหารจัดการท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวคิดด้านสวัสดิการสังคม (social welfare)

ในระบบเศรษฐกิจตลาด นโยบายสวัสดิการสังคมเกิดขึ้นเนื่องจากกระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรมได้เปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ชีวิตของประชาชน จากสังคมครอบครัวและเครือญาติมาเป็นสังคมของการทำงาน (work society) สถานที่ทำงานและโรงงานกลายเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิตประจำวัน ไม่ใช่ชุมชนและหมู่บ้านเกษตรกรรมเหมือนสมัยก่อน สังคมอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดปัญหาการขยายตัวของเมือง ความแออัดของประชากรในเมือง ความห่างเหินแปลกแยกของสมาชิกครอบครัว ความขัดแย้งระหว่างนายจ้าง ลูกจ้าง การว่างงาน การถูกปลดออกจากงาน อุบัติเหตุและโรคร้ายจากการทำงาน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มผลผลิต และเป็นปัญหาคุณภาพชีวิตและการดำรงชีพของกำลังแรงงานและเนื่องจากรัฐสมัยใหม่มีแนวคิดที่ว่า กำลังแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตหลักของชาติ จึงจำเป็นที่ “รัฐ” จะต้องดูแลแก้ไขให้กำลังแรงงานเหล่านี้มีศักยภาพในทางการ

ผลิต และมีโครงการที่จะสร้างผลผลิตให้แก่สังคมได้ หรือถ้ากำลังแรงงานนี้ไม่สามารถที่จะทำงานได้ตลอดชีวิต รัฐก็จำเป็นที่จะต้องดูแลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยไม่ให้เป็นปัญหาต่อสังคม เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมโดยรวม รัฐจึงจำเป็นต้องจัดระบบการให้บริการและการดูแลปัญหาดังกล่าวของกำลังแรงงานในประเทศ ในเยอรมันเรียกนโยบายการแก้ไขปัญหาล่าช้าว่า นโยบายสวัสดิการสังคม (social welfare policy) ซึ่งปรากฏอยู่ใน social policy laws of the federal republic หรือกฎหมายว่าด้วยนโยบายสวัสดิการสังคมแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมัน (ฉรรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2546, น. 1)

ความหมายของคำว่า “สวัสดิการสังคม” (social welfare)

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “สวัสดิการสังคม” ไว้มากมาย ความหมายของสวัสดิการสังคมตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) ซึ่งได้รวมความคิดรวบยอดของทั้งนักวิชาการสังคมสงเคราะห์ นักบริหาร และนักปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและเอกชนมีข้อสรุปความหมายที่ครอบคลุมดังนี้ (ทัศนีย์ ลักษณะภิชนชัช, 2545, น. 13)

สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในด้านการมีศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัย การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคมนันทนาการและบริการสังคมทั่วไป โดยระบบบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิที่ประชาชนต้องได้รับและเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมในทุกระดับ (ทัศนีย์ ลักษณะภิชนชัช, 2545, น. 13)

ขอบเขตของงานสวัสดิการสังคม (fields of social welfare) (ทัศนีย์ ลักษณะภิชนชัช, 2545, น. 14)

- การศึกษา (education)
- สุขภาพอนามัย (health Care)
- การประกันรายได้ (income maintenance) : มีงานทำ มีรายได้ มีสวัสดิการแรงงาน
- ที่อยู่อาศัย (housing)
- ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความมั่นคงทางสังคม (safety in life and property)
- นันทนาการ (recreation)
- บริการสังคมปัจเจกบุคคล (personal social services)

เจมส์ มิทซ์ลีย์ (James Midgley) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ the field of international social welfare ว่า บริการสังคมใหญ่ๆ (“big five” social services) ที่สถาบันรัฐสวัสดิการนิยมจัดให้มีขึ้นได้แก่ (ทัตนีย์ ลักษณะนิชนซซ์, 2545, น. 15)

1. โครงการประกันรายได้ เช่น การประกันสังคม (social insurance) และการประชาสงเคราะห์ หรือการช่วยเหลือทางสังคม (social assistance)
2. บริการสุขภาพ (health services)
3. โครงการทางการศึกษา (educational programs)
4. ที่อยู่อาศัย (housing)
5. บริการสังคมสงเคราะห์ หรือบริการสังคมปัจเจกบุคคล (social work services or personal social services)

และได้กล่าวต่อไปอีกว่าบริการแก้ไขผู้กระทำความผิด (correctional services) โครงการโภชนาการ (nutrition programs) การวางแผนครอบครัว (families planning) และบริการสังคมอื่นๆ มักจะถูกละเลยและไม่เขียนไว้ในนโยบายสังคม ในการจัดบริการสังคมนี้ รัฐจะดำเนินการภายใต้ระบบภาษี (the tax system) หรือโดยการให้เงินอุดหนุน (subsidies) หรือการสร้างแรงจูงใจ (incentives) (ทัตนีย์ ลักษณะนิชนซซ์, 2545, น. 16)

สวัสดิการชุมชนถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดความมั่นคงของชุมชนฐานรากให้สามารถดำรง ยืนหยัดเป็นตัวของตัวเอง ลดการพึ่งพาภายนอก เป็นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนในมิติอื่น ๆ แนวคิดแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนได้มีริเริ่ม คิดค้นรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายเป็น “สวัสดิการ” ในความหมายที่กว้างขวาง ครอบคลุมการดำรงชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนถึงตาย (อับดุลการิม สาแมง, 2554, น. 1)

สวัสดิการชุมชน คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ คือ ก่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์มิตรไมตรีที่ดีขึ้นของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข ลักษณะรูปแบบการจัดสวัสดิการโดยชุมชน มีดังต่อไปนี้ (อับดุลการิม สาแมง, 2554, น. 1)

1. การจัดสวัสดิการจากฐานองค์กรการเงินชุมชน กลุ่มออมทรัพย์หรือองค์กรการเงินชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน การที่ชุมชนมีกองทุนหรือเงินออมของตนเองทำให้ชุมชนสามารถริเริ่มคิดค้นรูปแบบการจัดสวัสดิการของตนเองได้อย่างหลากหลาย และสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของชุมชนนั้น องค์กรการเงินชุมชนบางประเภท ตั้งมาโดยมีเป้าหมาย

เพื่อสร้างสวัสดิการโดยเฉพาะ หรืออาจกล่าวได้ว่า “เงินเป็นเครื่องมือ เป้าคือ คือ สวัสดิการชุมชน”

2. การจัดสวัสดิการชุมชนโดยฐานการผลิต / ธุรกิจชุมชน จากพื้นฐานภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทำมาหากิน เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ งานหัตถกรรม ทอผ้า การแปรรูปอาหาร ฯลฯ ที่สั่งสมกันมายาวนาน ประกอบกับการได้มีโอกาสไปดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนับสนุนส่งเสริมของหน่วยงาน ทำให้ชุมชนหลายแห่งสามารถจัดสวัสดิการจากฐานการผลิตภายในชุมชนหรือจากกลุ่มที่รวมตัวกันทำธุรกิจชุมชนได้

3. การจัดสวัสดิการโดยฐานทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเป็นที่มาของแหล่งอาหารและฐานปัจจัยสี่ของชุมชน การที่หลายชุมชนหันมาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชุมชนมีแหล่งอาหารที่มั่นคง สามารถลดรายจ่ายและสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นได้ รวมทั้งเป็นกองทุนที่จะกลับคืนมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาทรัพยากรให้ธรรมชาติให้ยั่งยืนต่อไป

4. ธนาคารหมู่บ้าน มีวิธีการดำเนินงานแบบง่าย ๆ ไม่มุ่งเน้นการวางหลักเกณฑ์ให้ชาวบ้าน แต่ให้ชาวบ้านกำหนดกันเองบนพื้นฐานของการมีสัจจะและเอื้ออาทรต่อกัน เมื่อตกลงตั้งกลุ่มออมทรัพย์ก็สามารถกู้เงินได้เลย ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในระดับพื้นที่

**หมายเหตุ: ธนาคารหมู่บ้านดังกล่าวข้างต้น หมายถึง ธนาคารหมู่บ้านที่ดำเนินการโดยประชาชนอย่างง่าย ๆ แต่ไม่ได้หมายความถึง ธนาคารหมู่บ้านในความหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง: ทิมงาน

5. กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต เกิดจากการพัฒนาแนวคิดในการออมทรัพย์ของ “ครูชบ ยอดแก้ว” แห่งบ้านน้ำขาว อ.จะนะ จ.สงขลา โดยเริ่มทดลองทำกับเด็กนักเรียนเมื่อปี 2523 จากนั้นก็นำไปทำกับผู้ใหญ่เมื่อปี 2526 โดยเน้น “สัจจะ” ในการออม และมีจุดเด่นของการนำผลกำไรไปสู่การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก ซึ่งครูชบ ยอดแก้ว ได้แบ่งสมาชิกออกเป็น 4 กลุ่ม เหมือนบัว 4 จำพวก โดยแต่ละรุ่นจะได้สวัสดิการไม่เท่ากัน ลดหลั่นลงไปครึ่งหนึ่งทุกรุ่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ นี้เป็นการจัดการองค์การการเงินที่เน้นทั้ง 3 ระดับ คือ คุณธรรม คุณภาพ และ ประสิทธิภาพ

6. องค์การการเงินชุมชนในภาคเมือง ในปี พ.ศ.2535 ได้มีการอนุมัติงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการพัฒนาคนจนในเมือง โดยการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.) ขึ้นเป็นหน่วยงานพิเศษ สังกัดการเคหะแห่งชาติ มีหน้าที่สนับสนุนคนจนในเมืองให้มีความมั่นคงด้านรายได้ที่อยู่อาศัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในการดำเนินงาน พชม. ได้ใช้การออมทรัพย์และสินเชื่อเป็นยุทธศาสตร์และเครื่องมือในการพัฒนา โดยการส่งเสริมให้คนจนในเมืองจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นใน

ชุมชน เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองทางการเงินและเชื่อมโยงไปสู่การจัดการปัญหาพื้นฐานด้านอื่นของชุมชน รวมทั้งประสานความร่วมมือกับชุมชนที่มีองค์กรการเงินอยู่แล้วมาทำงานร่วมกัน ซึ่ง การส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์ของ พชม. นั้น มิได้มีการสร้างรูปแบบเป็นของ พชม. เอง เพราะต้องการให้องค์กรชุมชนได้คิดและทำกันเอง รวมทั้งเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มที่มีอยู่หลากหลายเข้าด้วยกัน จนทำให้เกิดกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนแออัดเป็นจำนวนมาก

7. ขบวนการสัจจะออมทรัพย์รายวัน โดยแนวความคิดในเรื่องการออมเป็นรายวัน ได้เข้าสู่ประเทศไทยประมาณปี พ.ศ. 2535 -2538 โดยได้รับอิทธิพลความคิดมาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนในประเทศอินเดียมาเป็นแนวทาง ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นการออม การกู้ และชำระคืนเป็นรายวัน เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงให้คนจนมารวมกลุ่มและร่วมกันทำงานทุกวันอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อโยงไปสู่การแก้ปัญหาเรื่องอื่น ๆ ด้วยลักษณะการออมและกู้เป็นรายวันเช่นนี้ เป็นการเปลี่ยนมิติใหม่ของการออมจากรายเดือนเป็นรายวัน เป็นการฟื้นกลุ่มเดิมที่ประสบปัญหาให้ฟื้นขึ้นมาอีก ทั้งยังเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับชีวิตคนจน หาเช้ากินค่ำและมีรายได้เป็นรายวัน ทำให้คนได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน นำเอาสัจจะ คือความจริงใจต่อกันเข้ามาเป็นตัวกับ ควบคู่กับการบริหารที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้ตัดสินใจ ทำให้กลุ่มมีความโปร่งใส จึงแพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว

8. ออมทรัพย์มุสลิม นับเป็นอีกพัฒนาการหนึ่งขององค์กรการเงินในประเทศไทย เพราะชาวบ้านที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีข้อห้ามทางศาสนาในเรื่องของการคิดดอกเบี้ย ดังนั้น กลุ่มออมทรัพย์มุสลิม จึงมีลักษณะของการรวมหุ้นและกู้ยืมไปใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น จากนั้นก็มีการชำระคืนโดยกลุ่มคิดค่าดำเนินการจากสมาชิก แล้วนำกำไรมาจัดสวัสดิการหรือเฉลี่ยคืนกันระหว่างกลุ่มกับสมาชิก นับเป็นวิธีการลงทุนร่วมกันระหว่างกลุ่มกับสมาชิกที่ไม่ผิดกับหลักศาสนา ซึ่งกำไรที่เกิดขึ้นกลุ่มก็จะนำไปเป็นค่าบริหารจัดการและคืนเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิก

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดด้านสวัสดิการสังคม (social welfare) มาวิเคราะห์รูปแบบการจัดสวัสดิการของกองทุนหมู่บ้านชื่อเกาะท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวคิดทุนชุมชน

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “ทุนชุมชน” จากเอกสารผลงานทางวิชาการ สถาบันทางการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ สรุปความหมายของ “ทุนชุมชน” (community capital) คือ สิ่งที่เป็นมูลค่าหรือมีคุณค่าที่มีใช้เงินตราเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงสิ่งอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคน เช่น ทุนทรัพยากรที่ก่อให้เกิดผลผลิต รวมถึงเงินและสินทรัพย์อื่น ๆ ที่เป็นความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ของคน ทุนทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี ปัจจัยบริการทางโครงสร้างพื้นฐาน

เป็นต้น และได้จัดหมวดหมู่/จำแนกประเภทของ “ทุน” ออกเป็น 2 ส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชน คือ 1) ทุนทางการเงิน โดยดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรการเงิน พัฒนากิจการทางการเงินให้กับองค์กรการเงิน รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพขององค์กรการเงินให้สามารถพัฒนาทุนชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชน 2) ทุนชุมชนด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนาที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานทั้งในและนอกระบบการพัฒนาชุมชน ที่ยังขาดความสมดุลและยังไม่ได้ดำเนินการตามแนวคิดใหม่ในการ “พัฒนาทุนชุมชน” ดังนั้น จึงได้จำแนกประเภทของทุนชุมชนไว้ 5 ประเภท (สำนักพัฒนาทุนและองค์กรการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2553, น. 11) ดังนี้

1. ทุนมนุษย์ (human capital) หมายถึง คุณสมบัติด้านต่าง ๆ ของคนทุกเพศทุกวัย ในชุมชน ที่มีคุณสมบัติในด้านสุขภาพอนามัย อายุชัย/ด้านการศึกษา ภูมิปัญญา ชีตความสามารถ/ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ความยากจน ร่ำรวยของคนในครัวเรือน ตัวอย่างได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ครู พระสงฆ์ กลุ่มองค์กรต่าง ๆ เด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ เด็กกำพร้า เป็นต้น

ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระบุว่า ความจำเป็นของการพัฒนาทุนมนุษย์นั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ตระหนักกันมานานแล้ว ซึ่ง “เทรนด์หรือยี่ห้อการพัฒนาคน” ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันหมด คือ หันกลับมาสู่การ “พัฒนาในเรื่องจิตใจ” มนุษย์เราจะอยู่ในโลกอย่างสมดุลได้ จำเป็นต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งค่านิยมในยุคใหม่จะต้องมีความ “ใส่ใจและแบ่งปัน” ปัจจัยของความสำเร็จประกอบด้วย “ความเชื่อมั่น ใส่ใจ แบ่งปัน และทำงานร่วมกับผู้อื่น” สำหรับสังคมไทย ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ ให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า “แต่เดิมคนไทยเป็นผู้บริโภคความรู้ต่อไปนี้ เราต้องนำเอาความรู้ที่ออกมาแบ่งปันกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำความรู้ใหม่ที่ได้ไปต่อยอดความรู้เดิม เกิดเป็นนวัตกรรมขึ้นมา ซึ่งทั้งหมดนี้เราสามารถนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นปรัชญาสากล มาปรับใช้กับคนได้ทุกระดับ เพราะแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสอดคล้องกับทิศทางของโลกในอนาคต”

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญามหามงคลของปวงไทย “พัฒนาทุนมนุษย์” ของประเทศไทยก็นำมาปรับใช้ได้

การพัฒนาทุนมนุษย์ในประเทศไทย ก็เป็นเรื่องสำคัญที่สอดคล้องกับทฤษฎีบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ที่มองว่า “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เน้นที่การเตรียมความพร้อมของคนไทยเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ขณะที่สำนักงาน ก.พ. ก็ขานรับความจำเป็นเร่งด่วนนี้ เพราะทั้งระดับองค์กร สังคม และประเทศชาติ จะสามารถอยู่รอด เติบโต และประสบความสำเร็จในโลกยุคปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ได้นั้น “มนุษย์” หรือคนในประเทศจะต้องมี “ทุน” ที่เหมาะสม ในที่นี้หมายถึงมี “ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ ค่านิยม” ที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการทำงานให้บรรลุผล เรียกสั้น ๆ ว่า “ทุนมนุษย์” หรือ “human capital”

2. **ทุนสังคม (social capital)** หมายถึง ทรัพยากรทางสังคมที่ประชาชนใช้เพื่อการดำรงชีพ รวมทั้งความไว้วางใจ เชื่อใจ การยอมรับซึ่งกันและกันและกันในกลุ่มคน กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ประชาสังคม ความเชื่อถือศรัทธา ตลอดจนวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน

รูปแบบของทุนสังคมตามแนวคิดของสังคมไทยด้วยการใช้คำเรียกว่า “ทุนสังคม” (Social Capital) ที่มีแตกต่างกันออกไป อาทิ “ทุนบ้านนอก” / “ทุนของชุมชน” ฯลฯ ดังนั้น “รูปแบบทุนทางสังคมในบริบทของสังคมไทย” จึงมีหลากหลาย ดังนี้

1. ศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นฐานชีวิตในการทำมาหากินของคนไทย ยกตัวอย่างเช่น ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ศิลปะ การทอผ้า ทอเสื่อ

2. จารีต ประเพณี เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นที่หล่อหลอมจากประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง เป็นสำนึกร่วมของคนในชุมชนที่มุ่งสร้างระบบขึ้นมา เพื่อดูแลควบคุมชุมชนให้ดำรงชีวิตไปตามระบบคุณค่าและระบบคิดของชุมชนนั้น

3. ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทร ได้แก่ การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในระดับสมาชิก/กลุ่ม หรือระหว่างชาวบ้านซึ่งอาจจะขยายออกไปถึงชุมชนใกล้เคียงและขยายความมีน้ำใจ เอื้ออาทรออกไปถึงคนยากจน ผู้ด้อยโอกาส รวมถึงแรงงานคืนถิ่นในชุมชนอีกด้วย

4. ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไทย มีลักษณะของระบบครอบครัวเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามตกทุกข์ได้ยาก เช่น ระบบเอามื้อเอาแรงกัน การลงแขกเกี่ยวข้าว ความสัมพันธ์อันอบอุ่นนี้ จะเป็นโครงสร้างอันสำคัญที่จะยึดโยงชุมชนไว้ให้เข้มแข็งไม่แตกสลายโดยง่าย

5. ความสามัคคี รวมพลัง รวมใจและรวมความคิดของสมาชิกในกลุ่มหรือของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงหรืออาจจะขยายเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการและหน่วยงานสนับสนุนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการระดมทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเกิดความความต่อเนื่อง ยั่งยืนของกิจกรรมของกิจกรรมในระยะยาว

6. ทักษะในการจัดการร่วมกัน ซึ่งจะเกิดการเพิ่มความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ ในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ของกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายองค์กร ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน หรือวัด เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของชุมชนให้เกิดการพออยู่พอกินและมีความพอเพียงร่วมกัน

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสร้างสรรค์และสั่งสมขึ้นมาเพื่อ การดำรงชีพยกตัวอย่าง เช่น ภูมิปัญญาของชาวบ้านในการทำเกษตรกรรม การแพทย์พื้นบ้าน เป็นต้น

ดังนั้น ทูทางสังคมที่เป็นรูปธรรมรวมทั้งปัจจัยที่เอื้อให้เกิดทุนทางสังคมจากภายในและ ภายนอกชุมชน จากนักคิด/นักวิชาการ/และหน่วยงานผู้รับผิดชอบชัดเจนในตัวเองว่า “ทุนทางสังคม” เป็นคุณค่าเดิมที่สังคมไทยมีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการมีน้ำใจต่อกัน การแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความเอื้อ ออาทรที่มีต่อกัน การเกาะเกี่ยวกันทางสังคม การรวมกลุ่มเป็นองค์กร หรือการจัดตั้งเป็นเครือข่ายต่าง ๆ เช่น กลุ่มเกษตรกรผสมผสาน เครือข่ายโรงสีชุมชน กลุ่มเยาวชนสำนักรักบ้านเกิด เป็นต้น รวมทั้ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสร้างสรรค์และสั่งสมขึ้นมาเพื่อ การดำรงชีพ ฉะนั้น ทุนทางสังคมดังกล่าวนี้คือพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้ชุมชนต่าง ๆ มีความสามารถในการเพิ่ม ทุนทางสังคมให้กับชุมชนตนเองมากขึ้น มีความเท่าทันต่อปัญหาและมีความสามารถในการจัดการกับ ปัญหาได้มากขึ้น และท้ายที่สุดสามารถพึ่งพาตนเองได้จริงในระยะยาว

กล่าวโดยสรุปคือ การพัฒนาทุนทางสังคมของไทย ควรมุ่งเน้นไปที่รากฐานดั้งเดิม หรือ แหล่งที่มาของทุนทางสังคม เช่น ศาสนา ขนบธรรมเนียมปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยไม่ควร ที่จะพยายามปรับเปลี่ยนรากฐาน แต่ควรกระตุ้น สนับสนุนและส่งเสริมรากฐานดั้งเดิมให้มี ความเข้มแข็งมากขึ้น

3. ทุนกายภาพ (physical capital) หมายถึงสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีวิตของประชาชน ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา ระบบพลังงาน การสื่อสาร โทรคมนาคม โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ

4. ทุนธรรมชาติ (natural capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน ได้แก่ แหล่ง น้ำธรรมชาติ ป่าไม้ ดิน น้ำ ภูเขา ทะเล เกาะ สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน น้ำพุ พืชพันธุ์ธัญญาหาร ธรรมชาติ เป็นต้น

ปัจจุบันการพัฒนาด้านวัตถุอันไม่หยุดหย่อนของมนุษย์ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในระดับที่คนทั้งโลกสามารถรู้สึกได้ในชีวิตประจำวัน เช่น เกิดฝนตกผิดฤดู อากาศร้อนขึ้นทุกปี ดินฟ้า อากาศแปรปรวน ล้วนเป็นผลทางตรงและทางอ้อมของปัญหา“โลกร้อน” ดังนั้น คนส่วนใหญ่จึงเพิ่งมา ตระหนักว่า สิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งใน“ต้นทุน”ของการพัฒนาที่มองไม่เห็นแต่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะใช้ในการ ดำรงชีพในภาคเกษตร หลักการ biomimicry (การเลียนแบบธรรมชาติ) ถูกนำมาใช้ในการเกษตร แบบธรรมชาติ (ที่เมืองไทยเรียกว่า“เกษตรกรอินทรีย์”) โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วย เทคนิคนี้ได้รับการ พิสูจน์แล้วว่าช่วยลดการเสื่อมสภาพของหน้าดิน ลดมลพิษอันตรายต่อสุขภาพ (เช่น แก๊สมีเทน) ที่เกิดจากการใช้สารเคมีโดยให้ผลผลิตไม่น้อยกว่าเดิม ตัวอย่างการลอกเลียนแบบธรรมชาติในภา

เกษตรกรที่มีชื่อเสียงที่สุดน่าจะหนีไม่พ้นระบบเกษตรกรอินทรีย์ของ “มาซาโนบุ ฟูกุโอกะ” ชาวญี่ปุ่นเรียกวิธีการปลูกข้าวของเขาว่า “ระบบเลี้ยงตัวเอง” ที่สามารถให้ผลผลิตเพียงพอสำหรับเลี้ยงคน 5 คน ในเนื้อที่เพียง 50 ตารางวาเท่านั้น ปัจจุบันระบบของฟูกุโอกะแพร่หลายไปทั่วประเทศญี่ปุ่น และใช้ในการทำมากกว่า 400,000 ไร่ ในประเทศจีน

ประเทศไทยมีตัวอย่างการลอกเลียนแบบระบบนิเวศในภาคเกษตรมากมายในระดับชุมชน ยกตัวอย่างของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเจริญ ปราชญ์ชาวบ้านของจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่สร้างสรรค์ชุมชนด้วยการสร้างองค์ความรู้ในการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติ เปลี่ยนทิศทางการเกษตรกรรมแผนใหม่จากที่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว มาเป็นการแสวงหาความหลากหลาย ในการประกอบอาชีพโดยวิธีการเพาะปลูกแบบ “วนเกษตร” ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมการเกษตรหลาย ๆ อย่างผสมผสานในพื้นที่เดียวกัน พัฒนาขึ้นมาเลียนแบบป่าธรรมชาติ เพื่อสนองความจำเป็นพื้นฐานของเกษตรกรคือปัจจัย 4 อันได้แก่ พืชผักที่กินได้ ไม้ผล ไม้ยืนต้น ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เลี้ยงสัตว์ และมีสมุนไพรมากกว่า 400 ชนิด ทำเพื่อกินเอง ใช้เอง ไม่ใช่ทำเพื่อขาย ไม่ใช่ยาฆ่าแมลง ไม่ใช่ปุ๋ย ดังนั้น จึงมีรายจ่ายน้อย ไม่มีหนี้สินเพิ่ม เน้นพึ่งพาตนเอง พื้นฟูสภาพแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก ถือเป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” อันเป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ข้อเสนอแนะก็คือ เกษตรกรไม่ต้องเลิกปลูกพืชเชิงเดี่ยวทั้งหมด เพียงแค่แบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งประมาณ 25 % หันมาปลูกพืชผักสวนครัว สร้างสวนสมุนไพร และทำวนเกษตร ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก สิ่งเหล่านี้จะเป็นหลักประกันในชีวิตว่ามีกิน ถึงไม่มีเงินก็ไม่เดือดร้อน ถ้ามีเหลือกว่าที่กินก็จะเป็นรายได้ ประโยชน์ของวนเกษตรนอกจากจะทำให้มั่นใจในการพึ่งพาตนเองแล้ว ส่วนหนึ่งจะช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อม สภาพป่า ให้สัตว์นานาชนิดได้พึ่งพาอาศัยโดยสามารถรักษาความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมเอาไว้ได้ ความรู้อย่างลึกซึ้งในหลักการ bio mimicry ของ “ปราชญ์ชาวบ้าน” อย่างผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ควรได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เป็นระบบที่ใช้ได้แพร่หลายทั่วประเทศ เพราะวิถีการเกษตรที่เลียนแบบธรรมชาติหรือเกษตรผสมผสานน่าจะเป็นทางออกที่ดีสำหรับเกษตรกรผู้ยากไร้หลายล้านคน

5. ทุนการเงิน (financial capital) หมายถึง ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินตรารวมถึงโอกาสทางการเงินที่ประชาชนใช้เพื่อดำรงชีพ ได้แก่ ทุนทางการเงินที่มาจากออม (available stocks) ที่เป็นเงินสด/เงินฝาก สัตว์เลี้ยง อัญมณี และทุนที่มาจากรายได้อื่น ได้แก่ เงินบำนาญ/ค่าตอบแทนที่ได้จากรัฐ และเงินกองทุนต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ทุนชุมชนทั้ง 5 ประเภทนี้ จะต้องใช้เป็นปัจจัยนำเข้า (input) ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการแปลงค่าทุนต่าง ๆ ให้ออกมาเป็นผลผลิต/ผลลัพธ์ (output/outcome) ให้ได้ ทั้งนี้เราจะต้องคำนึงถึงทุนประเภทที่จะต้องสงวนรักษาหรือพัฒนายกระดับไปพร้อม ๆ กันอย่างสมดุลโดยไม่ทำลายซึ่งกันและกัน สำหรับการศึกษาในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับ

ทุนชุมชนทั้ง 5 ประเภทไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และ ทุนทางการเงิน ที่มีบทบาทเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ให้กับคนในชุมชน ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกิดจากทุนที่มีอยู่ในชุมชนแทบทั้งสิ้น

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทุนชุมชนมาวิเคราะห์การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านซื่อเลาะ ว่าขับเคลื่อนให้กองทุนฯ มีความสามารถในการเพิ่มทุนทางสังคมให้กับชุมชนตนเอง มีความเท่าทันต่อปัญหาและมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาได้อย่างไร

แนวคิดการวิเคราะห์ SWOT

ผู้คิดค้น SWOT เทคนิคนี้ อัลเบิร์ต ฮัมฟรีย์ (Albert Humphrey) ได้ชื่อว่าเป็นผู้เริ่มแนวคิดนี้โดยนำเทคนิคนี้มาแสดงในงานสัมมนาที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดสำหรับหลักการสำคัญของ SWOT คือ การวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ดังนั้นการวิเคราะห์ SWOT จึงเรียกได้ว่าเป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้ว และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กร ธุรกิจ และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถด้านต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กร ระดับองค์กรที่เหมาะสมต่อไป (พงษ์วิทย์ สิงห์สัน, 2553)

SWOT มาจากตัวย่อภาษาอังกฤษ 4 ตัว ดังนี้

S มาจาก strengths หมายถึง จุดเด่นหรือจุดแข็ง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายในความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวกองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงการดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดีเป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในบริษัท เช่น จุดแข็งด้านการเงิน จุดแข็งด้านการผลิต จุดแข็งด้านทรัพยากรบุคคล องค์กรจะต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด

W มาจาก weaknesses หมายถึง จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายในสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดีเป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่างๆ ของบริษัท ซึ่งบริษัทจะต้องหาวิธีในการแก้ปัญหานั้น

O มาจาก opportunities หมายถึง โอกาส ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของบริษัทเอื้อประโยชน์หรือส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กร โอกาสแตกต่างจากจุดแข็งตรงที่โอกาสนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่จุดแข็งนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายใน นักการตลาดที่ดีจะต้องเสาะแสวงหาโอกาสอยู่เสมอ และใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้น

T มาจาก threats หมายถึง อุปสรรค ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่บรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยากเพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไปซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้ เช่นกันด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งธุรกิจจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การตลาดให้สอดคล้องและพยายามขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังตารางที่ 1

SWOT analysis		
สภาพแวดล้อม ภายใน	strength (S) จุดแข็ง จุดเด่น ข้อได้เปรียบ	weakness (W) จุดอ่อน ข้อเสียเปรียบ
สภาพแวดล้อม ภายนอก	opportunity (O) โอกาส สิ่งเกื้อกูล ที่จะดำเนินกิจกรรม	threats(T) อุปสรรคที่จะทำให้ ดำเนินกิจกรรมไม่สำเร็จ

ประโยชน์ของ SWOT

1. นำ SWOT ไปจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาองค์กร
2. การทำ SWOT จะช่วยให้หัวหน้าสถานการณ์ และมีการเตรียมความพร้อมกับการปรับเปลี่ยนของสภาพแวดล้อม บางครั้งเมื่อโอกาสมาถึง องค์กรจะได้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้ทันและเต็มที่ หรือ ถ้าเรารู้ว่าแนวโน้มจะมีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นกับองค์กร เราจะได้มีการเตรียมตัวรับมือ ผ่อนสถานการณ์ที่เลวร้ายให้บรรเทาลงได้

วิธีการทำ SWOT analysis

การทำ SWOT นั้นทีมงานต้องมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของตัวองค์กรเอง ข้อมูลลูกค้า ข้อมูลคู่แข่ง ข่าวสารทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศมาเป็นตัวช่วยในการวิเคราะห์อย่าลืมว่า เราต้องวิเคราะห์โดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริงไม่ใช่จินตนาการ

SWOT ต้องทำให้เป็นไปในทางเดียวกันกับ วิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือ เป้าหมาย (vision, mission และ objective) หรือเข้ากับทรัพยากรในองค์กรและความสามารถที่เข้ากับสิ่งที่องค์กรถนัด แล้วนำ SWOT มาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์องค์กร โดยเขียน รายการออกมาให้น้อยที่สุดโดยดูข้อมูลจาก strengths, weaknesses, opportunities และ threats

ตัวชี้วัดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน

การบริหาร ภาพพจน์ขององค์กรประชาชนยอมรับหรือไม่ ทักษะและความสามารถของผู้บริหารสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ไหม โครงสร้างขององค์กรสอดคล้องกับบุคลากร เทคโนโลยี สภาพแวดล้อมหรือไม่ สนับสนุนการตัดสินใจที่รวดเร็วหรือไม่ สามารถประสานงานระหว่างฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ระบบการวางแผนงาน มาตรฐานและกระบวนการปฏิบัติงาน ระบบการควบคุมปฏิบัติได้สอดคล้องกันหรือไม่ บุคลากร ทักษะคติของพนักงาน ความสามารถในการทำงาน ประสิทธิภาพ จำนวนพนักงาน มีกลไกเหมาะสมเพื่อได้มา รักษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือไม่

เงินทุน แหล่งที่มาของเงินทุน ต้นทุนของเงินทุน ปริมาณเงิน ระยะเวลาในการใช้คืน ระบบบัญชีเพื่อการคำนวณต้นทุน การกำหนดงบประมาณสอดคล้องกับแผนงานขององค์กรหรือไม่ ฐานะการเงินขององค์กร เพิ่มพูนรายได้ได้อย่างไร การควบคุมทางการเงินเป็นอย่างไร

เครื่องจักร/ครุภัณฑ์/สิ่งก่อสร้าง มีประสิทธิภาพแค่ไหน เหมาะสมกับปริมาณงานหรือไม่ เครื่องมือถูกใช้เต็มที่หรือถูกใช้บางส่วน การดัดแปลงใช้กับงานอื่น ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุง

วัตถุดิบ ปริมาณ ต้นทุนในการดำเนินงาน จำนวนผู้ผลิตและผู้ขาย ฤดูกาล ระยะเวลาในการสั่งซื้อ

เทคโนโลยี/นวัตกรรม เทคโนโลยีทันสมัยหรือล้าสมัย การสร้างมูลค่าเพิ่ม ความได้เปรียบในเชิงเปรียบเทียบ การวิจัยและพัฒนา

สรุปแนวคิดการวิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ (situation analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อมชัดเจน และวิเคราะห์ โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึง การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ดังนั้น การทำ SWOT ควรใช้ให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง มาร่วมกันทำ และรวบรวมจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคทั้งหมดมารวมกัน ซึ่งต้องเปิดโอกาสให้ ผู้เสนอ SWOT ให้เหตุผลและอธิบายสาเหตุว่าทำไมจึงให้หัวข้อนี้เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส หรือ อุปสรรค จากนั้นให้ที่ประชุมซักถามและออกความเห็น แล้วใช้มติที่ประชุมเป็นการชี้ขาดว่าเห็นชอบ หรือไม่หรือจะเปลี่ยนเป็นประเภทอื่น (พงษ์วิทย์ สิงห์สัน, 2553)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการวิเคราะห์ SWOT นำมาวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อนจากภายใน กองทุน ซึ่งได้ข้อเปรียบเทียบในการดำเนินกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ และกองทุนหมู่บ้าน ไกลเคียงทำให้เห็นถึงความโดดเด่นด้านการบริหารจัดการ นำข้อมูลมาใช้เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการกองทุนให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุน

แนวคิดด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ มีผู้ศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ การบริหารจัดการไว้มากมาย ได้แก่

คำว่า การบริหาร (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “administrare” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมาย ไกลเคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึงการรับใช้ หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับ ความหมายดั้งเดิมของ คำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ

ส่วนคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมี วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits) หรือกำไรสูงสุด (maximum profits) สำหรับ ผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณชนถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้ (by product) เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการ สาธารณะทั้งหลาย (public services) แก่ประชาชน การบริหารภาครัฐทุกวันนี้หรืออาจเรียกว่า การบริหารจัดการ (management administration) เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจมากขึ้น เช่น การนำ แนวคิดผู้บริหารสูงสุด (chief executive officer) หรือ ซีอีโอ (CEO) มาปรับใช้ในวงราชการ การบริหารราชการด้วยความรวดเร็ว การลดพิธีการที่ไม่จำเป็น การลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ และ

การจูงใจ ด้วยการให้รางวัลตอบแทนเป็นต้นนอกเหนือจากการที่ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจเข้ามารับสัมปทานจากภาครัฐ เช่น ให้สัมปทานโทรศัพท์มือถือ การขนส่งเหล่า บุหรี่ อย่างไรก็ตามภาคธุรกิจก็ได้ทำประโยชน์ให้แก่สาธารณะหรือประชาชนได้เช่นกัน เช่น จัดโครงการคืนกำไรให้สังคมด้วยการลดราคาสินค้า ขายสินค้าราคาถูก ฯลฯ

การบริหารบางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐและ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชนหมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) การบริหาร นโยบาย (policy) (2) การบริหารอำนาจหน้าที่ (authority) (3) การบริหารคุณธรรม (morality) (4) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (society) (5) การวางแผน (planning) (6) การจัดองค์การ (organizing) (7) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (staffing) (8) การอำนวยความสะดวก (directing) (9) การประสานงาน (coordinating) (10) การรายงาน (reporting) และ (11) การงบประมาณ (budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แฟ้มส์-โพสคอร์ด (PAMS - POSDCoRB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

พร้อมกันนี้ อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน หรือ การปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) การบริหารคน (man) (2) การบริหารเงิน (money) (3) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (material) (4) การบริหารงานทั่วไป (management) เช่นนี้ เป็นการนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า 4 M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

การให้ความหมายทั้ง 2 ตัวอย่างที่ผ่านมานี้ เป็นการนำหลักวิชาการด้านการบริหาร คือ “กระบวนการบริหาร” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” มาใช้เป็นแนวทางหรือกรอบแนวคิดในการให้ความหมายซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมาย คำว่าการบริหารเช่นนี้ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารชัดเจน เข้าใจได้ง่าย เป็นวิชาการและมีกรอบแนวคิดด้วยนอกจาก 2 ตัวอย่างนี้แล้ว ยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เป็นต้นว่า 3M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (man) การบริหารเงิน (money) และการบริหารงานทั่วไป (management) และ 5 P ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และ ประชาสัมพันธ์

สมพงษ์ เกษมสิน (2514) มีความเห็นว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรบริหาร (administrative resource) เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (process of administration) เช่น POSDCoRB model ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมพงษ์ เกษมสิน (2523) กล่าวไว้ว่า คำว่า การบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการ หรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งมีศัพท์บัญญัติว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) และคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ สมพงษ์ เกษมสิน ยังให้ความหมายการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ ดังนี้

- 1) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
- 2) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ
- 3) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
- 4) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
- 5) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
- 6) การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล กล่าวคือ ความร่วมมือ (collective mind) จะก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (group cooperation) อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม (group effort) ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 7) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
- 8) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์
- 9) การบริหารไม่มีตัวตน (intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

อนันต์ เกตุวงศ์ (2523) ให้ความหมายการบริหาร ว่าเป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ (อย่างน้อย 2 คน) และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2532) ให้ความหมายการบริหารว่า หมายถึง ระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545) แบ่งการบริหาร ตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (public services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจน

การพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (public or governmental organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ

ส่วนที่สอง การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหารธุรกิจ (business administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

ส่วนที่สาม การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (non-governmental organization) ซึ่งเรียกอย่อว่า หน่วยงานเอ็นจีโอ (NGO) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม

ส่วนที่สี่ การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (international organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (united nations organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (world trade organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

ส่วนที่ห้า การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ส่วนที่หก การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงานและกลุ่มผู้ให้บริการ

วิช วิรัชนิภาวรรณ (2545) มีความเห็นว่า การบริหารในฐานะที่เป็นกระบวนการ หรือ กระบวนการบริหาร เกิดได้จากหลายแนวคิด เช่น โปสคอร์ด (POSDCoRB) เกิดจากแนวคิดของ ลูเทอร์ กุลิก (Luther Gulick) และ ลินดอล เออร์วิค (Lyndall Urwick) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การบริหารงานบุคคล (staffing) การอำนวยการ (directing) การประสานงาน (coordinating) การรายงาน (reporting) และการงบประมาณ (budgeting) ขณะที่กระบวนการบริหารตามแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การบังคับการ (commanding) การประสานงาน (coordinating) และการควบคุมงาน (controlling) หรือรวมเรียกว่า พอคค์ (POCCC)

เฟรดเดอริค ดับบลิว. เทเลอร์ (Frederick W. Taylor) ให้ความหมายการบริหารไว้ว่า งานบริหารทุกอย่างจำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้ เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ปีเตอร์ เอฟ. ดรักเกอร์ (Peter F. Drucker) กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำภายในสภาพองค์การที่กล่าวนั้น ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์การที่เข้ามา ร่วมกันทำงานในองค์การ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุดิบ ๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่ายและตอบสนองความพอใจให้กับลูกค้าและผู้ให้บริการ

แฮร์โรลด์ คูนต์ซ์ (Harold Koontz) ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการนั้น

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ

- 1) ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึงภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ
- 2) ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำงานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การและการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
- 3) ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2548) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ หนึ่ง ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ สอง มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การดำเนินงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating) และ สาม มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นรวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

สรุปได้ว่า การบริหารและการบริหารจัดการมีแนวคิดมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมซึ่งจะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยจะต้องมีผู้นำกลุ่มและมีแนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย ซึ่งอาจเรียกว่าผู้บริหารและการบริหารตามลำดับ

คำว่า การบริหารและการบริหารจัดการ รวมทั้งคำอื่น ๆ อีก เป็นต้นว่า การปกครอง (government) การบริหารการพัฒนา การจัดการ และการพัฒนา (development) หรือแม้กระทั่ง คำว่า การบริหารการบริการ (service administration) การบริหารจิตสำนึกหรือการบริหารความรู้ ฝึกรู้ชอบ (consciousness administration) การบริหารคุณธรรม (morality administration) และการบริหารการเมือง (politics administration) ที่เป็นคำในอนาคตที่อาจถูกนำมาใช้ได้ คำเหล่านี้ ล้วนมีความหมายใกล้เคียงกัน ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจในแต่ละยุคสมัยจะนำคำใดมาใช้โดยอาจมีจุดเน้น แตกต่างกันไปบ้าง อย่างไรก็ตาม ทุกคำที่กล่าวมานี้เฉพาะในภาครัฐ ล้วนหมายถึง 1) การดำเนินงาน การปฏิบัติงาน แนวทาง (guideline) วิธีการ (method) หรือมรรควิธี (means) ใด ๆ 2) ที่หน่วยงาน ของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาใช้ในการบริหารราชการหรือปฏิบัติงาน 3) ตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ (4) เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทาง (end หรือ goal) หรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดี ขึ้นกว่าเดิม เช่น มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางเบื้องต้น (primary goal) คือ ช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพในการบริหารราชการ หรือช่วยเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติราชการให้เป็นไปในทิศทางที่ดี กว่าเดิม หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด (ultimate goal) คือ การพัฒนา ประเทศที่ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน เป็นต้น และทุกคำดังกล่าวนี้ อาจมอง ในลักษณะที่เป็นกระบวนการ (process) ที่มีระบบและมีหลายขั้นตอนในการดำเนินงานก็ได้

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดด้านการบริหารจัดการ เกี่ยวกับ 4 M ได้แก่ 1) คน (man) 2) เงิน (money) 3) วัสดุสิ่งของ (material) และ 4) การจัดการ (management) มาวิเคราะห์ ลักษณะการบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมี ประสิทธิภาพ และวิเคราะห์ผลการบริหารจัดการกองทุนที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ท่ามกลางสถานการณ์ ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้

สถานการณ์ความไม่สงบชายแดนภาคใต้ ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่มีความ ละเอียดอ่อน มีความซับซ้อน เกิดจากความเข้าใจและความขัดแย้งเนื่องมาจากฐาน ประวัติศาสตร์ยาวนานของรัฐปัตตานี ทำให้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับมิติ ต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งด้านมิติทางสังคม การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรม ความมั่นคงเป็นกลไกที่สำคัญ ที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนภาคใต้ ความรุนแรงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ส่งผลทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของคนไทย ถึงแม้ว่าอาจจะมองว่ายังไม่มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังเพื่อนำไปสู่ความสันติสุขในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เหตุการณ์ความไม่สงบเหล่านี้ได้สร้างบรรยากาศความไม่ไว้วางใจ การสร้างความเป็นอื่น ความหวาดระแวงซึ่งกันและกันของคนในชุมชน

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเริ่มความรุนแรงโดยมีเหตุการณ์สำคัญ นับตั้งแต่คนร้ายบุกปล้นอาวุธปืนจากสำนักงานอุทยานแห่งชาติบางลาง อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อ 1 พฤษภาคม 2545 ได้อาวุธปืนไป 33 กระบอก ถัดมาอีก 4 วัน มีคนร้ายบุกฐานปฏิบัติการของทหารในสำนักงานโครงการปศุสัตว์เกษตรภูมูไน๊ะ ปล้นอาวุธปืนไป 2 กระบอก และวิทยุสื่อสารอีก 1 เครื่อง วันที่ 12 กรกฎาคม 2545 คนร้ายบุกปล้นอาวุธปืนจากสำนักงานอุทยานแห่งชาติน้ำตกซีโป อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ได้อาวุธปืนไป 8 กระบอก ต่อมาเมื่อ 28 เมษายน 2546 กลุ่มคนร้ายบุกปล้นอาวุธทหารประจำหน่วยทักษิณพัฒนาที่ 5 จังหวัดยะลา และหน่วยทักษิณพัฒนาที่ 12 จังหวัดนราธิวาส และใน 25 ตุลาคม ของปีเดียวกันได้ใช้อาวุธสงครามบุกยิงเจ้าหน้าที่ตำรวจและปล้นปืนจากอาสาสมัครที่จังหวัดปัตตานี และเหตุการณ์ความไม่สงบเริ่มทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นในปีพ.ศ. 2547 ตั้งแต่เหตุการณ์ 4 มกราคม 2547 เกิดเหตุการณ์เผาโรงเรียน 20 แห่ง ใน 11 อำเภอ ในจังหวัดนราธิวาส โดยใช้เวลาเพียง 30 นาที ซึ่งเชื่อว่าเป็นการเบี่ยงเบนความสนใจเพื่อปล้นปืนจากกองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส อันมีปืนไรเฟิล 400 กระบอก ปืนพก 2 กระบอก การจู่โจมครั้งนี้มีทหารเสียชีวิต 4 นาย ตามมาด้วยเหตุการณ์ “มัสยิดกรือเซะ” จังหวัดปัตตานี และเหตุการณ์สลายการชุมนุมหน้า สภ.อ. “ตากใบ” จังหวัดนราธิวาส หลังจากนั้นก็มีเหตุร้ายในลักษณะต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับได้ว่าปี พ.ศ. 2547 ที่ผ่านมาเป็นปีแห่งความรุนแรงอย่างผิดสังเกตสำหรับดินแดน “ชายขอบ” จากเหตุการณ์ลอบเผาโรงเรียนของรัฐก็มีการรวมเอาวัดวาอารามเข้าไปด้วย เช่นเดียวกับการลอบสังหารที่เคยมีเป้าหมายอยู่ที่บรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐเพียงฝ่ายเดียว ก็เกิดปรากฏการณ์ทำร้ายบุคคลบริสุทธ์ที่ไม่มีอาวุธและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น สร้างความเสียหายในแง่ของชีวิต ทรัพย์สิน และสภาพจิตใจของคนทั้งประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (พิชามญญ์ จิระกาญจน์, 2555, น. 8-9)

ในความรับรู้ที่เผยแพร่สู่คนทั้งโลกไม่เฉพาะแต่คนไทย พื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส กล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่แห่ง “ความรุนแรง” นับตั้งแต่เหตุการณ์คนร้ายปล้นปืนภายในกองพัน

พัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ตำบลปี่เหล็ง อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อเช้ามีวันที่ 4 มกราคม 2547 เหตุการณ์ความรุนแรงถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ภายใต้ชื่อตามการเรียกขานของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติว่า “สถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” ภาพความรุนแรงถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชนภายใต้กรอบ “ความตาย ความบาดเจ็บและความสูญเสีย” แบบรายวัน สร้างจินตนาการในทางลบต่อ “พื้นที่” ทั้ง ๆ ที่คนส่วนใหญ่รู้เรื่องราวของจังหวัดชายแดนภาคใต้เพียงแค่ว่า “ข่าว” ทำให้ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส พื้นที่ที่ใคร ๆ เห็นว่าน่าหวาดกลัวเป็นดินแดนที่ผู้คนกินแหนงแคลงใจต่อกัน เมื่อคิดถึงชีวิตหลากหลายท่ามกลางภัยร้ายที่เกิดจากคนด้วยกัน จะมีความฝันอันใดหลงเหลือในหัวใจ จินตนาการถึงแผ่นดินเช่นนี้ย่อมเป็นเรื่องที่น่าเจ็บปวด แต่ละคนล้วนแต่มีจินตนาการเกี่ยวกับ “พื้นที่” แตกต่างกันไปแต่พื้นฐานเดียวกันคือ “ความรุนแรง” ที่เกิดจากการรับรู้แบบรายวัน จนกลายเป็น “ความทรงจำร่วมกัน” ของคนในสังคมต่อพื้นที่ (วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, 2555, น. 2)

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งสามารถสังเคราะห์สาระสำคัญได้ 3 ประเด็น คือ

1. ด้านการบริหารจัดการกองทุนให้ดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของหมู่บ้าน สามารถมีเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนได้นั้น ปัจจัยสำคัญได้แก่ 1) ประธานกองทุน 2) คณะกรรมการกองทุน 3) สมาชิกกองทุน 4) ผู้นำชุมชน 5) ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง 6) การบริหารจัดการ ทั้งในด้านบุคลากรและงบประมาณ 7) การทำงานเป็นทีม 8) การติดต่อสื่อสาร นอกจากนั้นแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบภายนอกที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกองทุนฯ ด้วยเช่นกัน ส่วนปัญหาในการบริหารจัดการ ด้านการใช้เงินกู้ยืมของสมาชิกกองทุนมีดังนี้ 1) ระยะเวลากู้ยืมเพียง 1 ปี สิ้นเกินไป 2) คณะกรรมการมีนโยบายชำระหนี้ให้เหลือน้อยที่สุด 3) การที่ผู้กู้ไม่สามารถเพิ่มวงเงินกู้ได้ในการขอกู้ครั้งต่อไป 4) การไม่ได้รับความเท่าเทียมกันของสมาชิกในกระบวนการอำนวยการสินเชื่อของคณะกรรมการกองทุน 5) มีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกและคณะกรรมการกองทุน 6) ผู้กู้ประสบปัญหาหนี้ค้างชำระ ดังตัวอย่างการศึกษางานวิจัยดังนี้

- 1.1 คุณลักษณะประธานกองทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนเป็นผู้มีบทบาทและมีอิทธิพลสำคัญในการเชิญชวน จูงใจ โน้มน้าวใจให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมและสมัครเป็นสมาชิกกองทุน ซึ่งต้องอาศัยคุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษา ประสบการณ์ บุคลิกภาพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ภาวะผู้นำ เทคนิคการจูงใจและการบริหารจัดการ

เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชน ประชาชนจึงเกิดศรัทธา ความเชื่อมั่นและเข้ามามีส่วนร่วมสำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนนั้น สมาชิกกองทุนจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น โดยร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมตรวจสอบเพื่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดตั้งกองทุนได้ตามวัตถุประสงค์ และสามารถมีเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนได้ สุปัญญา เสนะวิณิน (2546) ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการบริหารจัดการ ทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ และสามารถดำเนินการให้เกิดประโยชน์สมเจตนาธรรมของนโยบายกองทุนหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะ การบริหารจัดการ นอกจากสามารถกำหนดบุคลากรให้เหมาะสมกับงานแล้ว คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้กำหนดระเบียบข้อบังคับกองทุน ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของหมู่บ้านเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติงานอีกด้วย ทรงศิริ เดชะโกศยะ (2548)

1.2 กระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบไปด้วยกระบวนการ 7 กระบวนการ ได้แก่ซึ่งคณะกรรมการกองทุน การได้มาซึ่งเงินในบัญชี การได้มาซึ่งสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน การให้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน การชำระเงินกองทุนหมู่บ้าน การจัดทำบัญชีกองทุนหมู่บ้าน และการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (ธนภณ ไชยวรรณ ,2547) ส่วนปัญหาจากการใช้เงินกู้ยืมของสมาชิกกองทุนมีดังนี้ ประการแรกคือระยะเวลากู้ยืมเพียง 1 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไปคือ ผู้กู้ไม่สามารถนำเงินไปลงทุนในระยะยาวได้ ประการถัดมาคือ คณะกรรมการมีนโยบายชำระหนี้ให้เหลือน้อยที่สุด อีกประการหนึ่งคือ สมาชิกกู้เงินได้ไม่เต็มจำนวนที่ขอกู้ การที่ผู้กู้ไม่สามารถเพิ่มวงเงินกู้ได้ในการขอกู้ครั้งต่อไปทำให้ ผู้กู้ไม่ยอมชำระหนี้ ส่วนประการที่สี่ คือ การไม่ได้รับความเท่าเทียมกันของสมาชิกในกระบวนการอำนวยการสินเชื่อของคณะกรรมการกองทุน ประการที่ห้ามีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกและคณะกรรมการกองทุน และประการสุดท้ายคือ ผู้กู้ประสบปัญหาหนี้ค้างชำระเนื่องจากราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำทำให้ไม่มีผู้กุนำรายได้มาชำระคืนเงินกู้ (สิริรัตน์ เกียรติพิริยะ ,2553)

1.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการกองทุนหมู่บ้าน คือ ด้านความสามารถในการทำงานเป็นทีม และ ด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านสูงสุด ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ คือ การได้ร่วมกำหนดระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับกองทุนร่วมกัน ด้านการติดต่อสื่อสาร คือ การติดต่อสื่อสารของคณะกรรมการกองทุนช่วยให้การตัดสินใจในการดำเนินงานเป็นไปด้วยความแม่นยำ ด้านการบริหารจัดการ คือ มีอำนาจการตัดสินใจโดยยึดระเบียบปฏิบัติของกองทุนเป็นสำคัญ ด้านความสามารถในการทำงานเป็นทีม คือ มีระบบการทำงานเปิดเผย สามารถตรวจสอบได้ และด้านการแก้ไขความขัดแย้ง คือ การใช้การประนีประนอมความคิดเห็นและใช้เหตุผลแก้ปัญหา (นิพล ผม

น้อย ,2554) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม โดยปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านฯ คือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ซึ่งมีทั้งสิ้น 5 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านระบบการทำงาน ปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านการวางแผนและการกำหนดกลยุทธ์ ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านทักษะ นอกจากนั้นแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบภายนอกที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกองทุนฯ ด้วยเช่นกัน (ภาคภูมิ พุสกุลสถาพร ,2555)

1.4 ปัจจัยของความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการบริหารกองทุนหมู่บ้านขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการทำงานของคณะกรรมการ คือ คณะกรรมการส่วนใหญ่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารกองทุน แต่ก็ได้มีประสานความร่วมมือกับหมู่บ้านอื่น เพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน และควรมีการทบทวนบทเรียนในการทำงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรคซึ่งจะสามารถกำหนดทิศทางการบริหารกองทุนให้มีประสิทธิภาพ และเกิดความเชื่อมั่นในการทำงานในการตรวจสอบบัญชี กองทุนควรหลีกเลี่ยงการตรวจสอบแบบภาคธุรกิจเอกชน ควรใช้ระบบการตรวจสอบโดยกระบวนการทางสังคม โดยการเรียนรู้และแก้ไขร่วมกันระหว่างกองทุนแต่ละหมู่บ้านซึ่งเป็นการใช้วิกฤติให้เป็นโอกาส (นิพนธ์ ดิขวงศ์ ,2546)

2. ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ การบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาอาชีพ สร้างงานและสร้างรายได้ของสมาชิกและชุมชน ช่วยสร้างความเชื่อมั่นแก่สมาชิกโดยเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม เกิดความโปร่งใส พัฒนาคุณภาพของคณะกรรมการและคุณภาพของสมาชิกอีกด้วย ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่ ความไม่เข้าใจระเบียบและแนวทางปฏิบัติของกองทุน การขาดความรับผิดชอบ ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างกรรมการและสมาชิก ดังตัวอย่างการศึกษางานวิจัยดังนี้

ประสิทธิผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำเป็นที่จะต้องสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ความโปร่งใสในการบริหารจัดการ คุณภาพของคณะกรรมการ คุณภาพของสมาชิก ความเชื่อมั่นของสมาชิกและการบริหารแบบมีส่วนร่วม สนับสนุนให้มีการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาอาชีพ สร้างงานและสร้างรายได้ของสมาชิกและชุมชน สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ส่วนใหญ่เกิดจากระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนนั้น ไม่เข้าใจในบทบาท อำนาจหน้าที่ของตนเองและสมาชิกกองทุนขาด ความรับผิดชอบ กู้ยืมเงินใช้ประโยชน์ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ ขาดการติดตามประเมินผลไม่ได้รับ การดูแลเอาใจใส่ ให้ความรู้ตลอดจนการกับดูแลให้คำปรึกษาและแนะนำ เกี่ยวกับการบริหารกองทุนจากหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแก่คณะกรรมการและสมาชิก และที่สำคัญไม่มี

มาตรการหรือกฎหมายรองรับ สนับสนุนให้ระเบียบของกองทุนที่มีอยู่ ให้สามารถดำเนินการอย่างจริงจังกับสมาชิกที่ขาดความรับผิดชอบได้ (ณัฐนพิน ชันนาแล ,2549)

3. ด้านผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน ในการบริหารจัดการของกองทุนส่งผลต่อการดำรงอยู่ของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ คือการที่มีกองทุนหมู่บ้านทำให้มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้นตลอดจนความจำเป็นพื้นฐานในครัวเรือนดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ลดปริมาณการกู้เงินนอกระบบ ทำให้เงินไม่กระจุกตัวอยู่ที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง สามารถเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกชุมชนการแก้ไขปัญหาความยากจนและเศรษฐกิจระดับชุมชน ด้านสังคมมีการประสานความร่วมมือกับหมู่บ้านอื่น เพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน การตรวจสอบโดยกระบวนการทางสังคม และมีการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนขับเคลื่อนการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เกิดประสิทธิภาพ ดังตัวอย่างการศึกษางานวิจัยดังนี้

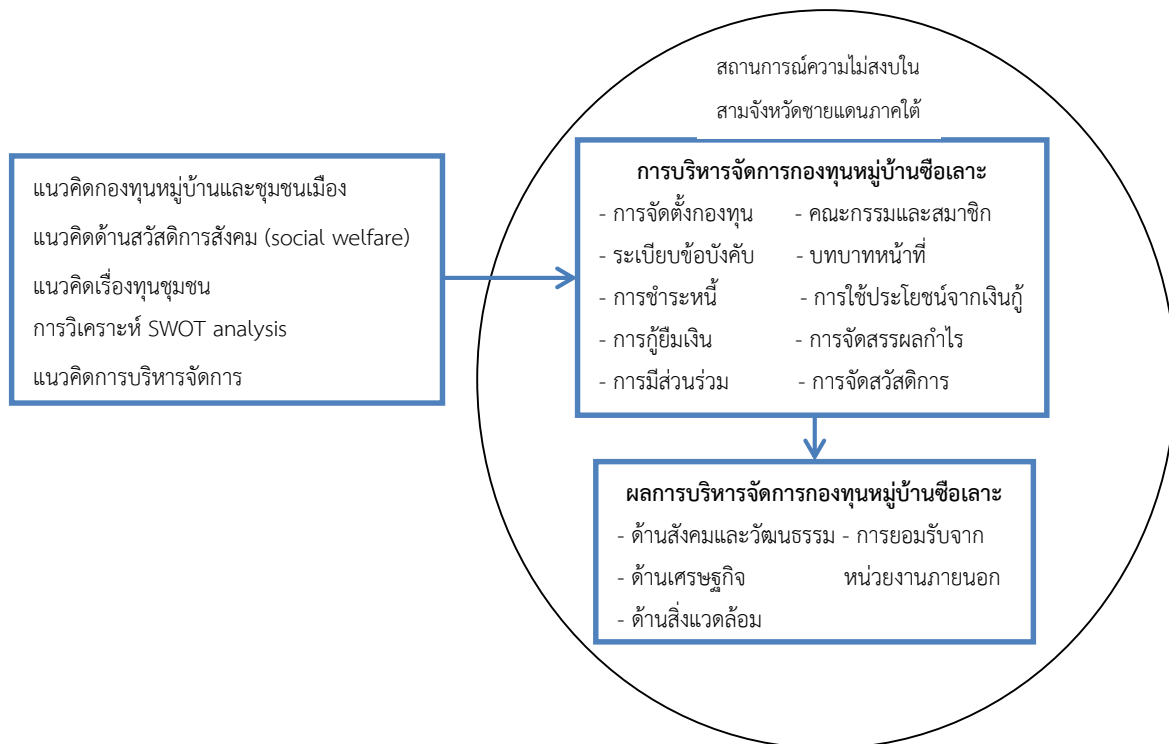
3.1 การมีกองทุนหมู่บ้านทำให้มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้นตลอดจนความจำเป็นพื้นฐานในครัวเรือนดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น การกู้เงินนอกระบบมีปริมาณที่ลดลง ทำให้เงินไม่กระจุกตัวอยู่ที่คนกลุ่มหนึ่ง การประกอบอาชีพที่หลากหลายของสมาชิกกองทุน ทำให้สามารถเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกชุมชนได้อย่างดี ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้สอดรับและเกื้อกูลในการแก้ไขปัญหาความยากจนและเศรษฐกิจระดับชุมชน (นิพนธ์ ดิวงค์ ,2546)

3.2 สมาชิกส่วนใหญ่กู้ยืมเงินเพื่อการลงทุนทางด้านการประกอบอาชีพ ได้แก่ การเกษตร ค้าขาย และเป็นค่าใช้จ่ายจำเป็นกรณีฉุกเฉิน ผู้ไม่ได้เป็นสมาชิกส่วนใหญ่ คือ ผู้ที่มีรายได้น้อย ไม่มีเหตุจำเป็นที่ต้องกู้ยืม และไม่อยากเป็นหนี้สิน กองทุนหมู่บ้านนี้สามารถขับเคลื่อนไปได้โดยใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน (ไพรรินทร์ พุดินอก ,2555)

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแนวคิดการบริหารจัดการมาวิเคราะห์การบริหารจัดการของกองทุนเพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะการบริหารของคณะกรรมการในแต่ละด้าน และการมีส่วนร่วมของสมาชิกของกองทุน นำแนวคิดด้านสวัสดิการสังคม (social welfare) มาวิเคราะห์รูปแบบการจัดสวัสดิการของกองทุน เพื่อแสดงให้เห็นถึงสวัสดิการที่กองทุนมอบให้กับสมาชิกหรือคนในชุมชน นำแนวคิดทุนชุมชนมาวิเคราะห์ทุนของกองทุนที่นำมาขับเคลื่อนให้กองทุนมีความสามารถในการเพิ่มทุนทางสังคมให้กับชุมชนตนเอง มีความเท่าทันต่อปัญหาและมีความสามารถ

ในการจัดการกับปัญหาได้อย่างไร นำแนวคิดการวิเคราะห์ SWOT มาวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมกองทุน ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จนประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งได้อย่างไร โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

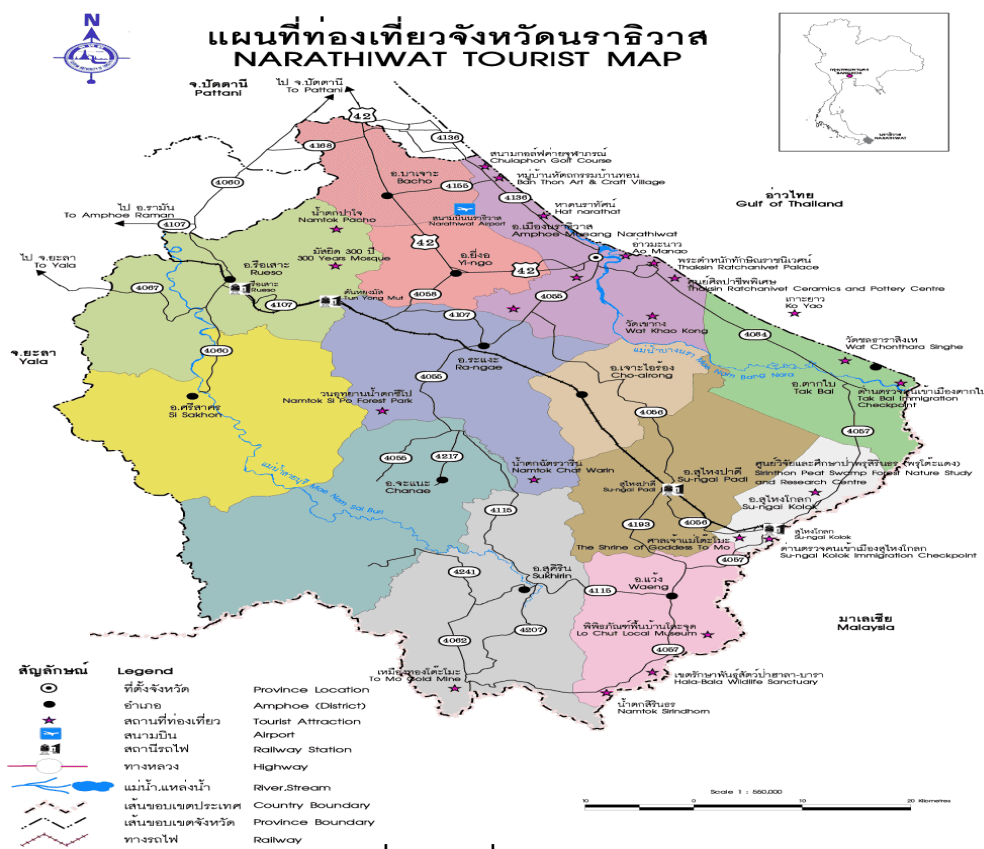
ที่มา : ผู้วิจัย, 2557

วิธีการดำเนินการวิจัย

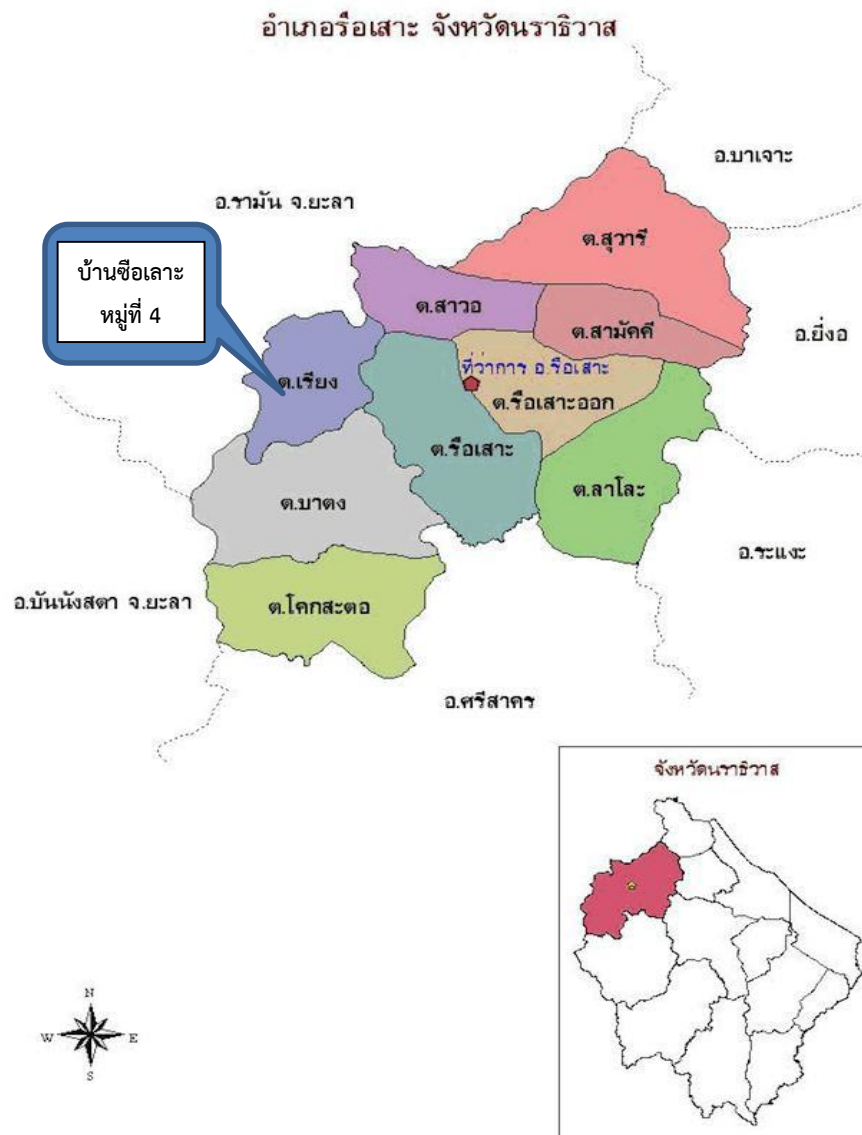
การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความถูกต้อง ชัดเจน และรอบด้าน ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่วิจัย
2. ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

พื้นที่วิจัย

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส, 2558

ภาพที่ 3 แผนที่พื้นที่ศึกษา บ้านชีอเสาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเวียง
ที่มา : ที่ว่าการอำเภอริอเสาะ จังหวัดนราธิวาส, 2558

การกำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนบ้านชีอเสาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเวียง อำเภอริอเสาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นบริบทในการศึกษาเนื่องจาก

1. ชาวเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ประชาชนพื้นที่ภายนอกจำนวนมากไม่น้อยที่เข้าใจว่าทุกพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องมีเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างรุนแรงในทุกพื้นที่ ในอดีตบ้านชีอเสาะ มีทั้งพี่น้องไทยพุทธและมุสลิม เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา บ้านชีอเสาะ มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ มีการเข้ามาสัมปทานทำเหมืองแร่ของบริษัทแห่งหนึ่ง ซึ่งในช่วงนั้น บ้านชีอเสาะ เกิดปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งต่อมาก็ได้มีการปิดตัวของ

บริษัทไป และเหตุการณ์สำคัญคือ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2547 ทำให้มีเหตุการณ์ฆ่าคนไทย พุทธ หรือมีการก่อกวนให้ออกนอกพื้นที่ ส่วนใหญ่ทยอยออกนอกพื้นที่เกือบทั้งหมดและในรายสุดท้าย ก็ถูกฆ่าในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนั้นทางอำเภอหรือเสาะได้ส่งกำลัง อาสาป้องกันรักษา ดินแดน (อส.) เข้าไปเพื่อจะนำศพออกมา คนร้ายได้นำระเบิดวางไว้ใต้ศพทำให้เกิดระเบิดขึ้นอีกครั้ง นำมาซึ่งการสูญเสียชีวิตของ อาสาป้องกันรักษาดินแดน (อส.) อำเภอหรือเสาะอีก 5 ราย และบ้านชื่อเสาะ ได้เกิดเหตุการณ์ในลักษณะวางระเบิดในพื้นที่ใกล้เคียงบ้านชื่อเสาะอยู่บ่อยครั้ง จนทำให้คนภายนอก มองว่าบ้านชื่อเสาะไม่มีความปลอดภัย แต่ในความเป็นจริงแล้วชาวบ้านพยายามชี้ให้เห็นว่าพื้นที่บ้าน ชื่อเสาะนั้นยังปลอดภัย มีลักษณะเด่นหลายและหลากหลายมีกิจกรรมในการขับเคลื่อนหมู่บ้านได้รับ รางวัลดีเด่นในระดับอำเภออีกด้วย

2. ชุมชนบ้านชื่อเสาะ เป็นชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้การดำรงชีวิต ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับพออยู่ พอกิน ปี พ.ศ. 2553 จากกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีกิจกรรมของกลุ่มสตรี เยาวชน กองทุนหมู่บ้านสวัสดิการ การบำบัด ยาเสพติดโดยการใช้หลักศาสนา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ตัวอย่างให้ชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัด นราธิวาสมาศึกษาดูงานเยี่ยมชมให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ที่ ดีที่เกิดขึ้นท่ามกลางการรับรู้สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น

3. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในพื้นที่อำเภอหรือเสาะ มี 16 กองทุนจากทั้งหมด 72 กองทุนที่ได้รับการเพิ่มทุนในระยะที่ 3 ซึ่งกองทุนหมู่บ้านชื่อเสาะเป็นหนึ่งในกองทุนที่ได้รับการเพิ่ม ทุนประเด็นที่น่าสนใจของการดำเนินงานกองทุนบ้านชื่อเสาะ คือมีการร่วมสนับสนุนการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ประธานกองทุนหมู่บ้านชื่อเสาะ, รองประธานฯ, เลขานุการ, เภรัญญิก และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชื่อเสาะ จำนวน 6 คน ประธานคุ้มบ้านชื่อเสาะ ทั้ง 7 คุ้มบ้าน ๆ ละ 1 คน รวมจำนวน 7 คน และคนในชุมชนชื่อเสาะ ได้แก่ โต๊ะอิหม่าม, คอเต็บ, บิหลัน, ผู้ใหญ่บ้าน และประธานสตรี จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 18 คน

การเลือกผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลที่จะต้องเป็น คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชื่อเสาะ, เป็นประธานคุ้มบ้านในชุมชนบ้านชื่อเสาะ และเป็นผู้นำกลุ่ม องค์กร และผู้นำศาสนาในชุมชน ที่สามารถให้ข้อมูลในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ประธานกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ, รองประธานฯ, เลขา, เภรัญญิกและคณะกรรมการ จำนวน 6 คน ประธานคุ้มบ้านชื่อเลาะ ทั้ง 7 คุ้มบ้าน ๆ ละ 1 คน รวม จำนวน 7 คน โต้ะอิหม่าม, คอเต็บ, บิหลัน, ผู้ใหญ่บ้าน และประธานสตรี จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 18 คน
2. แบบบันทึกการสังเกต ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ซึ่งทำควบคู่ไปกับการสังเกต โดยการสังเกตพฤติกรรม บรรยากาศสิ่งแวดล้อม ลักษณะบุคลิกภาพ สัมพันธภาพลักษณะการสื่อสารด้วยภาษาพูดและภาษาท่าทาง
3. บันทึกภาพและเสียง ผู้วิจัยทำการบันทึกภาพและเสียงขณะสนทนา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทุกราย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน โดยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนเมื่อได้รับความยินยอมจึงดำเนินการบันทึกภาพและเสียงขณะสนทนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการวิจัย
ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากตำรา บทความ วารสาร งานวิจัย เอกสารทางวิชาการ ประวัติหมู่บ้าน รวมถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดังต่อไปนี้ คือ
 - 2.1 การเข้าสู่สนามของผู้วิจัย
ผู้วิจัยได้ไปกับผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชนเพื่อผู้ให้ข้อมูลเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 4 เดือนมีนาคม 2557 – วันที่ 9 เดือนกุมภาพันธ์ 2558 รวมทั้งหมด 18 ครั้ง

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เตรียมคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าถึงประสบการณ์และความคิด ความรู้สึก เพื่อเจาะลึกและสืบค้นในประเด็นที่ต้องการ

2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผู้วิจัยสังเกตโดยที่ไม่ได้เข้าไปใช้ชีวิตร่วมหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยไม่ต้องการรบกวนผู้ถูกสังเกตเพราะอาจทำให้พฤติกรรมผิดไปจากปกติได้ โดยในระยะแรกผู้วิจัยได้สังเกตพื้นที่ทางกายภาพของชุมชน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ สังเกตการกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมู่ที่ 4 บ้านชือเลาะ

2.4 สังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมสังเกตการณ์เก็บข้อมูลในการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน โดยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการประชุมประจำเดือนของกองทุนหมู่บ้าน โดยสังเกตพฤติกรรม ท่าทางการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ของประธาน ผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อให้ผู้วิจัยได้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดและความหมายที่ผู้ให้ข้อมูลแสดงออกต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อสังเกตแล้วจะมีการซักถามและจดบันทึก

2.5 การสนทนากลุ่ม (group discussion)

ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มสนทนาจำนวน 5 คน ซึ่งมีการสนทนากลุ่มในชุมชนบ้านชือเลาะ จำนวน ๔ ครั้ง ดังนี้ วันที่ 2 เมษายน 2557, วันที่ 24 เมษายน 2557 , วันที่ 17 กันยายน 2557และวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2558 เพื่อให้ได้คำตอบจากคนหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในวงสนทนา มีการตอบโต้กันในหัวข้อเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน

2.6 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนและตรงกัน ประเด็นที่ต้องการ เพื่อให้ได้ความกระจ่าง ต้องการคำตอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน หรือประโยชน์ที่ได้รับจากการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

2.7 การจดบันทึกภาคสนาม (field notes)

การจดบันทึกภาคสนามทำไปพร้อมกับการสัมภาษณ์ โดยบันทึกสรุปสั้น ๆ ส่วนรายละเอียดนำมาบันทึกในภายหลัง

2.8 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ ด้านบุคคล โดยผู้วิจัยจะใช้คำถามในประเด็นเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลหลายราย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกัน ด้านสถานที่ ผู้วิจัยจะใช้ประเด็นคำถามเดิมกับผู้ให้ข้อมูลรายเดิมแต่เปลี่ยนสถานที่ในการให้ข้อมูล และด้านระยะเวลา ผู้วิจัยจะใช้ประเด็นคำถามเดิมกับผู้ให้ข้อมูลรายเดิมแต่คนละช่วงเวลา เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมานั้นตรงกัน โดยผู้วิจัยจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลตลอด ทุกขั้นตอน และมีการวิเคราะห์ย้อนกลับไปกลับมาหลายครั้งจนกว่าจะได้สิ่งที่ต้องการศึกษาครบถ้วนจนสามารถเสนอผลการวิจัยได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ภาพเหตุการณ์ ข้อมูลการสัมภาษณ์ลักษณะการบริหารกองทุน คำพูด เรื่องราวเหตุการณ์ และข้อมูลจากการสังเกต สีน้า ท่าทาง อารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ มาให้ความหมายข้อมูล จัดหมวดหมู่ความหมายของข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผล ซึ่งข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ และนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ และแยกผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้มีความสอดคล้องกัน ใช้วิธีการบรรยายความสัมพันธ์ระหว่างผลที่ได้กับวัตถุประสงค์ให้สามารถเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน

การนำเสนอผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาวิทยานิพนธ์ออกเป็น 5 ตอนดังนี้ คือ บทนำ นำเสนอที่มาและความสำคัญของปัญหา คำถามการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ

การทบทวนวรรณกรรม นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แนวคิดด้านสวัสดิการสังคม แนวคิดเรื่องทุนชุมชน ทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT Analysis แนวคิดการบริหารจัดการ รวมไปถึงนำเสนอสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย นำเสนอพื้นที่วิจัย ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์และการนำเสนอวิทยานิพนธ์

ผลการศึกษา นำเสนอจำแนกออกเป็น ๒ ประเด็น คือ ความอยู่รอดของกองทุนหมู่บ้าน ชี้อเลาะ ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนกับการมีกองทุนหมู่บ้านชือเลาะ

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย นำเสนอการสรุปผลที่ทำให้กองทุนหมู่บ้าน ชี้อเลาะ อยู่รอดได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชือเลาะที่ส่งผลต่อชุมชนทั้งมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสิ่งแวดล้อม

ความอยู่รอดของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่ชุมชนบ้านชื่อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นบริบทในการศึกษา และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก มีความชัดเจน ครอบคลุม วัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ การบริหารจัดการและผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยนำเสนอผลการวิจัย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ความอยู่รอดของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ, ทุนกับการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน, การบริหารจัดการเงินกู้ยืมกองทุนของสมาชิก, สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับการบริหารจัดการกองทุน และการวิเคราะห์ SWOT ของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ส่วนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนกับการมีกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม, การจัดสวัสดิการให้กับคนในชุมชน และการยอมรับจากหน่วยงานภายนอก พบว่า

บ้านชื่อเลาะก่อนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านชื่อเลาะ บ้านชื่อเลาะเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้ มีลำธารชื่อเลาะไหลผ่านทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ส่วนทางทิศใต้มีน้ำจากภูเขาไหลลงมาสู่หมู่บ้านชื่อเลาะ บ้านชื่อเลาะจึงอยู่กึ่งกลางระหว่างลำธารสองสายทิศเหนือและทิศใต้ ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับเกาะ ฤดูฝนน้ำจะไม่ท่วม เพราะอยู่บนเนินสูง และช่วงฤดูแล้งจะไม่ขาดแคลนน้ำ เพราะมีลำธารรอบ ๆ หมู่บ้าน จึงทำให้หมู่บ้านชื่อเลาะเป็นศูนย์กลางของความอุดมสมบูรณ์จากการสอบถามอดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านท่านหนึ่ง กล่าวว่า บ้านชื่อเลาะมีอีกชื่อหนึ่ง คือบ้านจือเลาะ ซึ่งหมายถึง หมู่บ้านที่มีภูเขาล้อมรอบและเป็นพื้นที่ที่มีแร่ดีบุกเป็นจำนวนมาก เป็นหมู่บ้านที่มีความสมบูรณ์ในด้านของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเมื่อ 30 ปีที่ผ่านมาหมู่บ้านชื่อเลาะมีการทำเหมืองแร่ดีบุกโดยการเข้ามาซื้อพื้นที่ในการทำเหมืองแร่ของบริษัท แต่ในระยะต่อมาชาวบ้านได้มี การทำสัญญากับทางบริษัท เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ซึ่งในสัญญามีข้อตกลงว่า เมื่อบริษัทใช้พื้นที่ทำเหมืองแร่เสร็จแล้วจะต้องคืนพื้นที่นั้นให้กับเจ้าของเดิม แต่ในส่วนของพื้นที่ที่ทางบริษัทได้กว้านซื้อจากชาวบ้านในระยะแรกนั้นยังเป็นกรรมสิทธิ์ของบริษัทต่อไป

“บ้านชื่อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียงอยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 15 กิโลเมตร อยู่ในเขตการปกครองอำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ภายในชุมชนมีการตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นบริเวณริมสองฝั่งถนน บ้านเรือนส่วนใหญ่สร้างมาเป็นเวลานาน สภาพบ้านส่วนใหญ่สร้างแบบผสมผสานกันระหว่างไม้กับปูน ชาวบ้านชื่อเลาะนับถือศาสนาอิสลาม และพูดภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสารภายในชุมชน” (อาลียะ ยะยา, สัมภาษณ์วันที่ 24 กันยายน 2556)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า คนในชุมชนบ้านชื่อเลาะ ตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นบริเวณริมสองฝั่งถนน บ้านเรือนส่วนใหญ่สร้างมาเป็นเวลานาน อยู่กันด้วยระบบเครือญาติพูดภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสารภายในชุมชน นับถือศาสนาอิสลาม และนำหลักการทางศาสนามาใช้ในการควบคุมสังคม

วิถีชีวิตของคนชื่อเลาะ ส่วนใหญ่บรรพบุรุษเข้ามาตั้งรกรากโดยการบุกเบิกครอบครองที่ดินทำกิน ในระยะแรกบ้านชื่อเลาะมีทั้งคนที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ แต่เนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่คนไทยพุทธโดนฆ่าและข่มขู่จึงทำให้ชาวไทยพุทธต้องอพยพและออกจากพื้นที่ โดยในรายสุดท้ายนั้นโดนฆ่าเมื่อปี พ.ศ. 2553 นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จะมีเพียงผู้นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านชื่อเลาะ สภาพพื้นที่เป็นภูเขาและมีอาณาเขตติดกับอำเภอรามัน ซึ่งในบางครั้งมีข่าวว่ามีกลุ่มผู้หลงผิดใช้พื้นที่ในการเคลื่อนไหวก่อความไม่สงบ ต่อมาภายหลังเมื่อรัฐบาลมีการปรับกลยุทธ์โดยการใช้วิธีการลดการปรามปรามมาใช้วิธีการพูดคุยเพื่อหาข้อตกลงเพื่อให้เกิดความสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค4 ส่วนหน้า) ได้ดำเนินโครงการพาคนกลับบ้าน และนำผู้เห็นต่างจากรัฐเข้าร่วมโครงการเพื่อคืนคนดีสู่สังคม

“ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนมีการพบปะพูดคุยกันทุกวันศุกร์ หลังเวลาละหมาด พูดคุยกันระหว่างกลุ่มที่ทำงานด้วยกัน หรืออาชีพเดียวกัน ถ้ามถึงสารทุกข์สุกดิบกันบ้างเป็นครั้งคราว การประชาสัมพันธ์ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร มักจะประชาสัมพันธ์ผ่านทางผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนา มีการตีตประกาศไว้ที่ศาลากลางบ้านและมัสยิด รวมถึงการเล่าสู่กันฟังจากปากต่อปากตามร้านน้ำชาภายในชุมชน” (อนูรอ หะมะ, สัมภาษณ์วันที่ 30 สิงหาคม 2556)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า คนในชุมชนจะพบปะพูดคุยตามร้านน้ำชาในหมู่บ้าน และหลังละหมาดวันศุกร์ มีการซักถามสารทุกข์สุกดิบความเป็นอยู่คนในชุมชน ส่วนข่าวสารบ้านเมืองได้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบผ่านมัสยิด

จากการสังเกตพบว่า ผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านชือเลาะอยู่กันอย่างเรียบง่าย เชื้อพืงผู้นำ ดำรงชีวิตตามวิถีอิสลาม มีข้อตกลงกันในหมู่บ้านเรื่องการให้หยุดประกอบอาชีพในวันศุกร์เพื่อจะได้มีเวลาประกอบศาสนกิจอย่างพร้อมเพรียงกัน การประกอบอาชีพส่วนใหญ่คนในชุมชนจะมีอาชีพหลัก คือ การทำสวนยางพารา รองลงมาคือการทำสวนผลไม้และอาชีพอื่น ๆ เห็นได้จากภูมิประเทศของชุมชนบ้านชือเลาะ ประกอบไปด้วยสวนยางพาราตั้งแต่ปากทางเข้าหมู่บ้านจนถึงภูเขาท้ายหมู่บ้าน

ส่วนประเพณีวัฒนธรรมเป็นแบบวิถีอิสลาม ในการพูดสื่อสารก็จะใช้ภาษามลายูท้องถิ่น มีการกล่าวทักทายเมื่อเจอกันพร้อมกล่าวคำว่า อัซลามูออลัยกม และตอบรับว่า วาออลัยกมุสลาม แล้วยื่นมือมาลูบหน้าหรือสัมผัสหน้าอก เป็นวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ในรอบหนึ่งปีมีการจัดงานกวนอาซูรอ การทำเมาลิดประจำปี การเข้าสุนัตคือการขลิบผิวหนังหุ้มอวัยวะเพศของชายที่มีอายุ 2-12 ปี และเมื่อถึงเดือนรอมฎอน หรือเดือนเก้าตามปฏิทินอิสลาม

“จะเริ่มบวชหรืออดอาหารตั้งแต่ฟ้าสาง จนถึงตะวันตกดินเป็นเวลา 1 เดือน หลังจากถือศีลตลอดเสร็จแล้วก็จะมีการฉลองหลังจากที่บวชหรือถือศีลตลอดมาเป็นเวลา 1 เดือน โดยการเลี้ยงอาหารให้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมเยียนในวันฮารีรายอ” (อิบรอเฮง มะแซจือนารง, สัมภาษณ์วันที่ 5 พฤษภาคม 2556)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า คนในชุมชนนับถือศาสนาอิสลามทั้งหมดจะต้องถือศีลตลอด ในเดือนรอมฎอนเป็นเวลา 1 เดือน และต่อด้วยปอซอแณ อีก 7 วัน เสร็จแล้วก็จะมีการฉลองหลังจากที่บวช โดยการเลี้ยงอาหารให้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมเยียนในวันฮารีรายอ

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้มีโอกาสเข้าเวทีประชาคมในหมู่บ้าน ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ปกครองและทางผู้ใหญ่บ้าน ได้มีการประสานของงบประมาณจากส่วนราชการในการขอซื้อพื้นที่ส่วนนั้นคืนจากบริษัท เพื่อมอบให้กับประชาชนที่มีฐานะยากจน และผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยการนำหลักศาสนามาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งทางผู้ใหญ่บ้านได้พูดในเวทีประชาคมว่าที่ดินผืนนี้จะจัดสรรให้คนที่ทั้งเสพและค้ายาเสพติดที่กลับใจไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จะมีการมอบที่ดินทำกินรายละ 2 ไร่เช่นกัน ในส่วนของคณะกรรมการพิจารณากลับกรองมาจากสองส่วน คือหน่วยงานราชการ และคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

ภายหลังเมื่อรัฐบาลมีการปรับกลยุทธ์โดยการใช้วิธีการลดการปราบปรามมาใช้วิธีการพูดคุยเพื่อหาข้อตกลงเพื่อให้เกิดความสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ จึงมีนโยบายให้ทางผู้ที่หลงผิดเข้ามาอบตัวโดยทางรัฐบาลจะดูแลให้ความเป็นธรรมกับผู้หลงผิดกลุ่มนั้น ในส่วนของผู้หลงผิดประมาณ 100 คน จะมีทางผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 นำมาร่วมโครงการดังกล่าว ซึ่งถือเป็นความสำเร็จร่วมกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในพื้นที่ซึ่งในประเด็นนี้ถือว่าเป็นทางออกที่ดีของการแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นการช่วยลบภาพที่คนภายนอกดูว่าบ้านชือเลาะไม่มีความปลอดภัย เพราะมีทั้งแนวร่วมที่มีจำนวนมากและการขัดผลประโยชน์ในการทำเหมืองแร่ในสมัยก่อน จากการสอบถามอดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่ และในหมู่บ้านมีอาชญากรรมเกิดขึ้นหลายเหตุการณ์ในยุคที่มีการทำเหมืองแร่ เช่น การขัดผลประโยชน์ การขโมยแร่ของกลุ่มนายทุน นำมาซึ่งการสูญเสียชีวิตทั้งกลุ่มนายทุนและพวกมิถิฉาชีพ

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตนั้นเป็นตราประทับว่าหมู่บ้านชือเลาะไม่มีความปลอดภัยสำหรับคนภายนอก แต่จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ร้านน้ำชาในวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2557 เมื่อถามถึงความไม่ปลอดภัยชาวบ้านที่ร้านน้ำชาในหมู่บ้านตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าไม่มีความกังวลในเรื่องสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันแต่กลับตอบย้อนออกมาว่าขณะนี้ระแวงการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ทหารมากกว่าเพราะกลัวไม่ได้รับความเป็นธรรม หลังจากสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ร้านน้ำชาเสร็จ ผู้วิจัยก็ได้เข้าร่วมเวทีประชุมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (พนม.) ซึ่งเป็นโครงการที่มีเฉพาะ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงได้ถือโอกาสในการติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านชือเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียงซึ่งก่อนหน้านี้ทราบข้อมูลมาว่าการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหมู่ที่ 4 นี้มีการดำเนินการโดยการใช้บ้านประธานกองทุนเป็นสถานที่ทำการ หรือแม้แต่มีการดำเนินกิจกรรมกองทุนตามร้านน้ำชาในหมู่บ้านทั้งในการกั๊ยมและการผ่อนชำระคืน

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ

ภาพที่ 4 ตราสัญลักษณ์กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นการเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง และเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เสริมสร้างการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม รวมถึงการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน และวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือ เพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วนและสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุน สวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต และเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณ 1,000,000 บาท เพื่อก่อตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านใน ปี พ.ศ. 2544 เพื่อมาบริหารซึ่งมีนายมะแซ จีอนารง ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก ให้เป็นประธานกองทุนในสมัยแรก การบริหารในขณะนั้น มีปัญหามากมายหลายด้าน เช่น การกู้เงินแล้วสมาชิกไม่ยอมผ่อนชำระเงินกู้, คณะกรรมการกองทุนในขณะนั้นบริหารงานไม่มีความโปร่งใส, กรรมการไม่มีการผ่อน และการปล่อยข่าวเรื่องเงินกองทุนเป็นเงินของอดีตนายทักซิดิน ชินวัตร ไม่ต้องชำระคืนเป็นเงินให้เปล่า เมื่อเกิดปรากฏการณ์เช่นนี้จึงทำให้การบริหารกองทุนในขณะนั้นเกิดความล้มเหลว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ นายสะมะแอ หะมะ เป็นประธานกองทุนคนที่ 2 และมีคณะกรรมการ 13 คน ซึ่งทางรัฐบาลมีนโยบายในการให้ทุนสนับสนุน เพิ่มระยะที่ 2 โดยแบ่งออกเป็นสามระดับ 200,000 บาท 400,000 บาท และ 600,000 บาท ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในแต่ละกองทุน กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ มีจำนวนสมาชิกในระดับกลางจำนวน 200 คน จึงได้รับการสนับสนุนเป็นเงิน จำนวน 400,000 บาท แต่การบริหารในช่วงนั้นก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งในขณะนั้นนายอาหะมะ มามะแตฮะ เป็นคณะกรรมการกองทุนอยู่ด้วยและเมื่อครบวาระของนายสะมะแอ หะมะ จึงจำเป็นที่จะต้องประชาคมเพื่อเลือกประธานคนใหม่ ซึ่งมีมติที่ประชุมให้นายอาหะมะ มามะแตฮะ เป็นประธานใน ปี พ.ศ. 2553 โดยได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารและแบ่งหน้าที่กรรมการเป็นสัดส่วน

การบริหารกองทุนภายใต้การนำของนายอาหะมะ มามะแตฮะ ได้มุ่งเสริมสร้างให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิธีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา ให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายตามทุนและศักยภาพของชุมชน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน บนพื้นฐานการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสันติสุข ตามแนวทางหลักของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ คือ

1. การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง
2. การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน
3. การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน

“มีการจัดทำระบบบัญชีที่เป็นรูปธรรม มีการประชุมทุก 3 เดือน โดยมีคณะกรรมการจำนวน 13 คน จนทำให้กองทุนหมู่บ้านมีผลการบริหารงานอยู่ในระดับดีเด่น ซึ่งใน ปี พ.ศ. 2555 ได้รับการสนับสนุนการเพิ่มทุนระยะที่ 3 จำนวน 1,000,000 บาท” (อาหาม มามะเตอะ , สัมภาษณ์วันที่ 27 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า คณะกรรมการชุดปัจจุบัน มีการขับเคลื่อนงานเป็นที่ยอมของสมาชิก จนทำให้กองทุนได้รับรางวัลดีเด่น และเพิ่มทุนระยะที่ 3 ให้กับชุมชน

“สำหรับกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ปัจจุบันได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลถึง 3 ครั้งแล้ว ในครั้งแรก ช่วงปี พ.ศ. 2544 ได้รับงบอุดหนุนครั้งแรกเป็นเงิน 1,000,000 บาท ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2552 ได้รับการสนับสนุนเพิ่มทุนระยะที่สองเป็นเงิน 400,000 บาท และในช่วงรัฐบาล นำโดยท่านนายกยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้มีนโยบายให้เงินสนับสนุนการเพิ่มทุนในระยะที่สาม เป็นเงินอีก 1,000,000 บาท” (อับดุลปาเต๊ะ บินอับดุลลาเตะ, สัมภาษณ์วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558)

ทุนกับการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน

จากการศึกษาการบริหารจัดการด้วยทุนชุมชนของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ตำบลเรียง อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดนครราชสีมา ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ประเด็นเรื่องทุนมนุษย์ (human capital) ผู้นำชุมชน และประธานกองทุนได้ให้โอกาสคนทุกเพศ ทุกวัย ในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ผ่านกระบวนการ ทางศาสนาให้ประชาชนชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในชุมชนด้านต่าง ๆ ช่วยสอนให้คนรุ่นหลังรับรู้รับทราบแนวทางปฏิบัติเพื่อสืบทอดให้คนรุ่นหลังต่อไปเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ผนวกกับกิจกรรมของกองทุน รวมถึงการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ในการจัดกิจกรรมพยายามดึงศักยภาพของคนในชุมชน ร่วมแรงร่วมใจแก้ไขปัญหาและหาแนวทางการพัฒนาเพื่อทุกคนในชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน

“กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ได้ให้โอกาสคนทุกเพศ ทุกวัย ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนฯ ร่วมพัฒนาหมู่บ้านและในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ทางคณะกรรมการกองทุนจะดูถึงความพร้อมและความเหมาะสมของคนที่จะให้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น เพศ วัย อายุ หรือแม้กระทั่งการให้โอกาสเด็กกำพร้าในชุมชน ในการเข้าร่วมกิจกรรมของกองทุนเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นได้

เต็มทีในการจัดกิจกรรมพยายามให้ทุกคนได้รับประโยชน์ในการดำเนินงานทุกคน” (อับดุลฮาเล็ง มามะแตฮะ , สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะ ได้ให้โอกาสคนทุกเพศ ทุกวัย ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนฯ ร่วมพัฒนาหมู่บ้าน เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ในการจัดกิจกรรมพยายามให้ทุกคนได้รับประโยชน์ในการดำเนินงานทุกคน

ภาพที่ 5 ทุนชุมชนกับกองทุนหมู่บ้านการบูรณาการเครือข่ายระดับอำเภอ
ที่มา : กองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2556

“ประธานกองทุนมีภาวะผู้นำสูง ทำงานอย่างทุ่มเทเสียสละ มีการเชื่อมประสานกับหน่วยงานราชการและภาคีเครือข่าย เป็นผู้ใฝ่รู้ เรียนรู้และการเข้าร่วมอบรมเป็นประจำ จึงทำให้ทางประธานสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม แผนกการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเติมเต็มกับกระบวนการเรียนรู้ ชุมชนสร้างสรรค์ ดำรงไว้ซึ่งความอยู่รอดของคนในพื้นที่ โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรเครือข่ายในหมู่บ้าน โดยใช้ภูมิปัญญาหมอชาวบ้าน การเย็บปัก ถักร้อย เกษตรกรรม และการรักษาโรคโดยวิธีทางไสยศาสตร์ มาถ่ายทอดให้แก่สมาชิก เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน รวมทั้งการหาผู้ที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ในการสืบทอดอนุรักษ์ไว้ให้กับคนรุ่นหลังต่อไป” (มะรอนิง อาบู , สัมภาษณ์วันที่ 24 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ประธานกองทุนเป็นผู้ที่ทำงานอย่างเสียสละทุ่มเทการทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นผู้ใฝ่รู้มีการศึกษา มีภาวะผู้นำ ตลอดจนการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาของคนในชุมชนมาปรับใช้และถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง ได้ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านและกองทุนฯ ต่อไป

ภาพที่ 6 คณะกรรมการกองทุนฯ ร่วมประชุมประเมินผลการดำเนินงาน
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558

2. ประเด็นเรื่องทุนสังคม (social capital) เนื่องด้วยชุมชนบ้านชือเลาะ มีความหลากหลายทางด้านความคิด ความเชื่อ ผู้นำชุมชน ได้นำหลักคำสอนทางศาสนา มาใช้ในการควบคุมทางสังคม ให้คนในชุมชนปฏิบัติตามจารีต ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม การดำรงชีวิตโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านชือเลาะ ให้สมาชิกอยู่ในกฎ กติกา ระเบียบของหมู่บ้านและกองทุน

“ขอเสริมหน่อยว่าแม้ว่าคนภายนอกจะมองว่าบ้านชือเลาะเป็นชุมชนที่น่ากลัวอันตรายแต่เราเองจะพิสูจน์ให้ได้ว่าพี่น้องเราอยู่เหมือนชุมชนอื่น และบางสิ่งบางอย่างเราก็ไม่รู้ล่วงหน้าแต่บอกไปก็ไม่มีใครเชื่อเท่าไร” (มุฮัมมัด ดือราฮิง , สัมภาษณ์วันที่ 24 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า หมู่บ้านชือเลาะเป็นหมู่บ้านที่มีความสงบเหมือนกับชุมชนใกล้เคียง แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบางครั้งคนในชุมชนก็ไม่ทราบว่าเป็นการกระทำของกลุ่มไหนอย่างไร บางครั้งพูดไปก็ไม่มีใครเชื่อ

ภาพที่ 7 กระบวนการติดตามหนี้
ที่มา : กองทุนหมู่บ้านชือเลาะ วันที่ 7 กรกฎาคม 2557

3. ประเด็นเรื่องทุนกายภาพ (physical capital) ชุมชนบ้านชือเลาะเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชน ร่วมกันสร้างปัจจัยพื้นฐาน โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อคนในชุมชนและสิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนาถนนหนทาง การจัดทำฝายเพื่อผลิตประปาหมู่บ้าน ร่วมไปถึง การอนุรักษ์ โบราณสถาน และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ

คนในชุมชนบ้านชือเลาะ ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามทั้งหมด เป็นชุมชนชนบท อยู่กันอย่างเรียบง่าย ผู้คนส่วนใหญ่อยู่กันเป็นระบบเครือญาติ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เอื้ออาทร มีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ กองทุนจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาสามัคคีชุมชน ซึ่งมีทั้งกีฬาพื้นบ้านและกีฬาสากล ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกิจกรรมทางศาสนาที่ทางชุมชนร่วมกันจัดขึ้น

“ส่วนบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาร่วมงานทางชุมชนและผู้นำก็ขอให้ประสานมาล่วงหน้าเพื่อจะได้แจ้งให้คนในชุมชนทราบ เพื่อจะได้ดูแลความปลอดภัยได้และป้องกันการเข้าใจผิดของคนในชุมชน” (อับดุลลาฮี สาแม , สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนบ้านชือเลาะ บุคคลภายนอกสามารถเข้ามาในชุมชนได้ แต่ขอให้มีการประสานกับผู้นำ หรือคนในชุมชนก่อนเพื่อจะได้ช่วยกันป้องกันเหตุและการเข้าใจผิดซึ่งกันและกัน

4. ประเด็นเรื่องทุนธรรมชาติ (natural capital) ผู้นำชุมชนร่วมกับชาวบ้านชื่อเลาะ จัดให้มีเวทีประชาคมทุกเดือนเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีการตระหนักถึงความรับผิดชอบในการเข้าไปทำประโยชน์ในพื้นที่ป่า โดยไม่ทำการบุกรุกพื้นที่ในส่วนแหล่งน้ำธรรมชาติ ป่าไม้ แร่ธาตุ พืชพันธุ์ธัญญาหารธรรมชาติเพื่ออนุรักษ์ให้ชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ และเกิดความสมดุลและยั่งยืน

บ้านชื่อเลาะเป็นชุมชนธรรมชาติ มีพื้นที่เป็นเนิน มีน้ำล้อมรอบ มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในชุมชน กองทุนไม่ได้ละเลยในเรื่องของการอนุรักษ์ธรรมชาติ จึงมีการจัดกิจกรรมพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติอยู่เป็นประจำ เช่น การขุดลอกคูคลอง การซ่อมฝาย การเก็บขยะในบริเวณต้นน้ำ เพื่อป้องกันการอุดตันของท่อส่งน้ำประปาหมู่บ้าน โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ การสร้างจิตสำนึกร่วมในการรักษาธรรมชาติซึ่งให้เห็นประโยชน์และโทษ คงไว้ซึ่งการเกื้อกูลระหว่างคนกับธรรมชาติ

“วันสำคัญมีกิจกรรมพัฒนาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปลูกต้นไม้ การถางป่าสองข้างทางในหมู่บ้าน รมรงค์แยกขยะและซ่อมแซมฝายบนเขาท้ายหมู่บ้าน” (หามะ เจ๊ะนู , สัมภาษณ์วันที่ 24 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะมีส่วนช่วยเหลือในชุมชนบ้านชื่อเลาะครอบคลุมทุกมิติ

5. ประเด็นเรื่องทุนการเงิน (financial capital) ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ กองทุนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลถึง 3 ครั้ง โดยในปี 2544 ได้รับการจัดสรรงบประมาณจำนวน 1,000,000 บาท ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ได้รับการสนับสนุนเพิ่มทุนระยะที่ 2 จำนวน 400,000 บาท และในปี 2555 ได้รับการสนับสนุนเพิ่มทุนระยะที่ 3 จำนวน 1,000,000 บาท ผ่านสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) โดยการใช้เงินกองทุนมาบริหาร เพื่อใช้เป็นทุนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาหมู่บ้านและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน นำไปสู่เป้าหมายสุดท้าย คือการทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถยืนอยู่ในสังคมด้วยความภาคภูมิใจ และใช้ชีวิตแบบวิถีพอเพียง

“ทุนด้านการเงินที่กองทุนได้รับมาใช้ในการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานของคนในบ้านชือเลาะ ในลักษณะการให้เงินทุนมาอุดหนุน ในการบริหารจัดการชุมชน แต่ช่วงแรกการทำงานของประธานคนแรกไม่สำเร็จเพราะมีการปล่อยข่าวว่าเป็นเงินทักษิณ ไม่ต้องคืน จึงทำให้เก็บหนี้ไม่ได้ ช่วงประธานคนที่สองก็ยังบริหารไม่ดีขึ้น และคนปัจจุบันพยายามฟื้นฟูจนเกิดผลดีขึ้นเรื่อย ๆ โดยการใช้เงินกองทุนมาบริหาร เพื่อใช้เป็นทุนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาหมู่บ้าน คือให้คนในชุมชน ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถยืนอยู่ในสังคมด้วยความภาคภูมิใจ” (อานูวา บูยา , สัมภาษณ์วันที่ 24 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ทุนด้านการเงินที่กองทุนได้รับมาใช้ในการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานของคนในบ้านชือเลาะ มาถึง ๓ ครั้งแล้ว แต่ช่วงแรกการทำงานของประธานคนแรกไม่สำเร็จเพราะมีการปล่อยข่าวว่าเป็นเงินทักษิณ ไม่ต้องคืน จึงทำให้เก็บหนี้ไม่ได้ ช่วงประธานคนที่สองก็ยังบริหารไม่ดีขึ้น และคนปัจจุบันพยายามฟื้นฟูจนเกิดผลดีขึ้น โดยการใช้ทุนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาหมู่บ้าน ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของด้วยความภาคภูมิใจ

ภาพที่ 8 ผู้นำชุมชนการบูรณาการเครือข่ายบัณฑิตอาสาพัฒนามาตุภูมิสู่ทุนชุมชน
ที่มา : กองทุนหมู่บ้านชือเลาะ วันที่ 4 ธันวาคม 2558

สรุปได้ว่า ทูมชุมชนทั้ง 5 ประเภทนี้ จะต้องใช้เป็นปัจจัยนำเข้า (input) ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการแปลงค่าทุนต่าง ๆ ให้ออกมาเป็นผลผลิต/ผลลัพธ์ (output/outcome) ให้ได้ ทั้งนี้เราจะต้องคำนึงถึงทุนประเภทที่จะต้องสงวนรักษาหรือพัฒนา ยกระดับไปพร้อม ๆ กันอย่างสมดุล โดยไม่ทำลายซึ่งกันและกัน สำหรับการศึกษาในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับทุนชุมชนทั้ง 5 ประเภทไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และทุนทางการเงิน ที่มีบทบาทเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ให้กับคนในชุมชน ความสำเร็จของ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกิดจากทุนที่มีอยู่ในชุมชนแทบทั้งสิ้น

การบริหารจัดการเงินกู้ยืมกองทุนของสมาชิก

ภาพที่ 9 การใช้ประโยชน์ของสมาชิกจากการเงินกู้
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 19 พฤษภาคม 2557

การนำเงินที่กู้ยืมจากกองทุนไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ขอยื่นกู้ ทั้งทาง ด้าน
 การเกษตร ด้านการค้า/ธุรกิจ ด้านอุปโภค/บริโภค ด้านการศึกษามุตรหลาน และด้าน การ
 นำไปใช้หนี้ในระบบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการเกษตร สมาชิกนำเงินที่กู้ไปใช้ในการทำสวนยาง ปลูกพืชผักสวนครัว
 และเลี้ยงไก่ โดยมีการยึดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีการปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ
 รับประทานกันเอง ถ้าหากเหลือก็นำไปจำหน่าย สมาชิกส่วนใหญ่นำเงินทุนไปประกอบอาชีพตาม
 ความถนัดของตนเอง

2. ด้านการค้า/ธุรกิจ ส่วนใหญ่สมาชิกนำเงินกู้ไปที่ได้จากกองทุนไปใช้ผลิตขนม ขาย
 อาหาร ขายข้าวสาร เครื่องดื่ม ธุรกิจร้านขายของชำ ทำธุรกิจเล็ก ๆ ในชุมชน แบบค่อยเป็นค่อยไป
 เป็นธุรกิจแบบครอบครัว เพราะไม่ต้องจ่ายค่าแรงงานมาก

3. ด้านอุปโภค/บริโภค ส่วนใหญ่สมาชิกกองทุนนำเงินจากการกู้กองทุนไปใช้ใน ด้าน
 การบริโภค/อุปโภค เกี่ยวกับการซื้ออาหารกิน นำไปซื้อเครื่องใช้ส่วนตัวและสำหรับคนในครัวเรือน
 และบางคนนำไปรักษาสุขภาพคนในครัวเรือน

4. ด้านการศึกษามุตรหลาน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีภาระในการศึกษาของบุตรหลาน
 ได้มีภาระค่าใช้จ่ายให้การศึกษาต่อเดือนส่วนใหญ่ ระหว่าง 1,000 - 3,000 บาท จึงจำเป็นต้องใช้
 เงินทุนจากกองทุนเพื่อมาหมุนเวียนในการศึกษามุตรหลาน

ภาพที่ 10 ประธานกองทุนฯ เป็นผู้แทนมอบทุนการศึกษา
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 15 มกราคม 2558

5. ด้านการนำไปใช้หนี้นอกระบบ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีหนี้นอกระบบ โดยส่วนใหญ่ จะกู้เงินจากกองทุนนำไปใช้คืนหนี้นอกระบบ เพราะกองทุนมีค่าดำเนินการต่ำ เมื่อเทียบกับหนี้ นอกระบบ และคนในครัวเรือนได้ร่วมกันประหยัด เพื่อจะพยายามส่งเงินคืนได้โดยเร็ว

สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับการบริหารจัดการของกองทุน

ปัญหาความรุนแรงของสถานการณ์ความไม่สงบชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน มีความซับซ้อน เกิดจากความเข้าใจและความขัดแย้งเนื่องมาจากฐานประวัติศาสตร์ยาวนานของรัฐปัตตานี ทำให้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับมิติต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งด้านมิติทางสังคม การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรม ความมั่นคงเป็นกลไกที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนภาคใต้ ความรุนแรงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของคนไทย ถึงแม้ว่าอาจจะมองว่ายังไม่มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังเพื่อนำไปสู่ความสันติสุขในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เหตุการณ์ความไม่สงบเหล่านี้ได้สร้างบรรยากาศความไม่ไว้วางใจ การสร้างความเป็นอื่น ความหวาดระแวงซึ่งกันและกันของคนในชุมชน

สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้สร้างความไม่ไว้วางใจต่อการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ และต้องทำงานด้วยความโปร่งใส เพื่อสร้างความไว้วางใจ โดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่มีต่อกองทุน ซึ่งต่างจากกองทุนอื่นที่ไม่ต้องประสบกับภาวะเช่นนี้ คณะกรรมการชุดปัจจุบันจึงต้องมีที่ทำการกลุ่มที่ชัดเจน โดยขอต่อเติมอาคารป้อมชุกรักษาความสงบหมู่บ้านเป็นที่ทำการ เพื่อความปลอดภัยในการเก็บรักษาเอกสารบัญชีทางการเงินของกองทุน มีการแสดงบัญชีการบริหารจัดการ และทางกองทุนได้มีการจัดสวัสดิการซื้อรถจักรยานยนต์ไว้ให้กับสมาชิกที่เจ็บป่วยและได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ซึ่งสามารถสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกและคนในชุมชนในยามเจ็บป่วยไม่สบาย และเมื่อเกิดเหตุด่วนเหตุร้ายจากสถานการณ์ความไม่สงบ บางครั้งความช่วยเหลือของทางราชการไม่ทันท่วงที เพราะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ที่จะเข้าไปช่วยเหลือ เพราะอาจจะเกิดเหตุซ้ำขึ้นกับเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปช่วยเหลือ ซึ่งได้เกิดขึ้นแล้วในหลาย ๆ กรณีในพื้นที่สามจังหวัด รถจักรยานยนต์จึงเป็นทางออกของคนในชุมชน สามารถเข้าไปช่วยเหลือในพื้นที่ได้ต่อสถานการณ์ เพราะมีความเข้าใจในบริบทพื้นที่ ภาษาและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมากกว่าหน่วยงานทางภาครัฐ

ภาพที่ 11 ประธานมุสลิมการตภาพ ให้สัมภาษณ์ในรายการเบิกฟ้าอิสลาม
ที่มา : กองทุนหมู่บ้านซีโอเลาะ วันที่ 17 กันยายน 2558

“ผู้ใหญ่บ้านจัดให้มีการประชุมเฝ้าระวังสังเกต บุคคลภายนอกที่จะเข้ามาในพื้นที่และเพื่อเกิดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน ผู้ใหญ่สั่งให้ชุดคุ้มครองหมู่บ้านออกตรวจระแวดูความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน” (อัลดุลรอหะสาเราะ, สัมภาษณ์วันที่ 19 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใหญ่บ้านให้ความสำคัญกับการดูแลความสงบของคนในชุมชน โดยมีประชุมเฝ้าระวังสังเกต บุคคลภายนอกที่จะเข้ามาในพื้นที่และเพื่อเกิดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน

“ตอนที่เกิดเหตุการณ์ฆ่าและระเบิด อส.นั้นได้สร้างความหวาดระแวงให้คนในชุมชน การสัญจรไปมาหาสู่กันเฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น คนส่วนใหญ่ไม่มีใครกล้าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นมากนัก” (สาการียา เจ๊ะสอ, สัมภาษณ์วันที่ 19 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า เหตุการณ์ฆ่าและระเบิด อส.นั้นได้สร้างความหวาดระแวงให้คนในชุมชน ความเป็นอยู่ของพี่น้องในชุมชนช่วงนั้นเป็น ช่วงที่ลำบากมาก

“ตอนนี้มีหลายหน่วยงานเข้ามาพัฒนาในพื้นที่บ้านชื้อเลาะซึ่งเป็นโอกาสที่ดีที่พวกเราจะได้พิสูจน์ว่า แม้จะมีเหตุการณ์ความไม่สงบแต่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ก็ยังคงต้องดำรงชีวิตตราบที่ยังมีลมหายใจอยู่ และชุมชนชื้อเลาะก็เป็นพื้นที่ที่คนภายนอกเข้ามาได้แต่จะต้องมีการประสานกับคนในพื้นที่ก่อน เพื่อความปลอดภัย” (ดารุณี สาเร๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 19 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะมีการประสานกับหน่วยงานภายนอกชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนพบปะแลกเปลี่ยนทัศนคติกับหน่วยงานและคนที่อยู่ภายนอกชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการประกอบอาชีพ ส่วนหนึ่งพยายามสื่อสารให้คนนอกชุมชนเข้าใจว่าพื้นที่บ้านชื้อเลาะ บุคคลภายนอกก็สามารถเข้ามาในชุมชนได้เพียงแต่ให้มีการประสานกับคนในพื้นที่ก่อนล่วงหน้าเพื่อป้องกันการเข้าใจผิด

การวิเคราะห์ SWOT ของกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ

คณะกรรมการและสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ ได้จัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ SWOT ของกองทุน โดยนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุน โดยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

จุดแข็ง

1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ร่วมกับพัฒนากรและประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอออกติดตามผลการดำเนินงานตามการประเมินศักยภาพและประสิทธิภาพของการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน
2. ดำเนินการจัดทำบัญชีและงบการเงินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ สทบ. กำหนด และจัดทำระบบควบคุมและป้องกันการทุจริตของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
3. กองทุนหมู่บ้านมีการจัดทำเอกสารประกอบการดำเนินงานกองทุนที่เป็นปัจจุบัน สมาชิกสามารถขอดูรายละเอียดด้านบัญชีได้
4. ดำเนินการคัดเลือกกรรมการให้เป็นไปตามที่ระเบียบกำหนด และมีการจัดทำแผนผังการแสดงผลแผนผังโครงสร้างคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอย่างเปิดเผย
5. มีการวางแผนการประชุมคณะกรรมการ มากกว่า 3 ครั้งต่อปี โดยจัดทำเป็นเอกสารอย่างชัดเจน
6. ผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มสตรีและเยาวชน ให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านเป็นอย่างดี

จุดอ่อน

1. ไม่มีการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2551
2. สมาชิกนำเงินไปใช้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการกู้เงิน

โอกาส

1. คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด/อำเภอ ดำเนินการแก้ไขการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านตามประเด็นความเห็นของ สทบ.
2. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดจัดฝึกอบรมการจัดทำเอกสารการส่งมอบงานอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการหรือแบบฟอร์มที่จัดทำไว้อย่างเป็นแบบแผนการดำเนินงานที่เกิดขึ้นเป็นประจำ
3. ผู้ใหญ่บ้านซึ่งมีตำแหน่งเป็นประธานมุสลิมภาพ (กลุ่มพื้นฟูอิสลาม เป็นขบวนการอิสลามที่ เคลื่อนไหว เรียกร้องเพื่อกลับสู่อิสลามตามที่ปรากฏในอัล-กุรอาน และอัล-หะดีษ เรียกร้องให้นำกฎหมายอิสลามมาใช้ในชีวิตประจำวัน) ซึ่งจะมีการประสานงานกับภาคีจากภาครัฐ เพื่อขับเคลื่อนขบวนการสันติภาพให้เกิดขึ้นในพื้นที่ (ตักวา หมายถึงการไม่มกมากและป้องกันตัวเองต่อความผิดบาป)

อุปสรรค

1. สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน
2. บุคคลภายนอกส่วนใหญ่มองภาพลักษณ์ของบ้านชื่อเสียงเป็นชุมชนมีความเสี่ยงในการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น จึงทำให้บุคคลภายนอกตีตราว่า บ้านชื่อเสียงเป็นพื้นที่ไม่ปลอดภัย

จากข้อมูลการวิเคราะห์ SWOT ของกองทุน ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อนจากภายในกองทุน ส่วนการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคนั้นจะวิเคราะห์จากสถานการณ์ภายนอก ซึ่งได้ข้อเปรียบเทียบในการดำเนินกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านชื่อเสียง และกองทุนหมู่บ้านใกล้เคียงทำให้เห็นถึงความโดดเด่นนำมาเป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ เช่น การนำทุนทางธรรมชาติ ทุนมนุษย์ กฎระเบียบข้อบังคับกลุ่ม หลักการบริหาร กิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน การมีส่วนร่วม นำข้อมูลมาใช้เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการกองทุนให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุน

ปัจจัยสนับสนุนการขับเคลื่อนงานกองทุนหมู่บ้านซีเลาะ

ปัจจัยที่มาสับสนุนการขับเคลื่อนงานกองทุนหมู่บ้านซีเลาะ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและดำเนินกิจกรรมตามแนวทางของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ให้สามารถดำรงอยู่รอดได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้นำ

นายอาหะมะ มามะเตหะ ดำรงตำแหน่งประธานกองทุน และตำแหน่งบัณฑิตอาสาพัฒนามาตุภูมิ มีหน้าที่ในการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชนมีการศึกษาเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับบริหารกองทุนและนำความรู้ที่ได้มาแนะนำ สั่งการและช่วยเหลือให้กองทุนสามารถปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยวางแนวทางในการขับเคลื่อนงานกองทุนหมู่บ้านให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชน ทางด้านนายอับดุลเลาะ เจ๊ะแฉะ เป็นผู้ใหญ่บ้านซีเลาะ และประธานชมรมมุสลิมการตรภาพ มีส่วนสำคัญในการที่จะประสานกับหน่วยงานภายนอกทั้งทางภาครัฐ องค์กรเครือข่ายและเอกชน ในการสนับสนุนด้านองค์ความรู้และงบประมาณในการพัฒนาส่วนของโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ส่วนนายสะแปอิง เจ๊ะแฉะ ซึ่งเป็นโต๊ะอิหม่ามผู้นำทางศาสนาในชุมชนได้นำหลักคำสอนทางศาสนามาขัดเกลาให้คนในชุมชนปฏิบัติตนตามหลักศาสนาและอยู่ร่วมกันทางสังคมอย่างสงบสุข

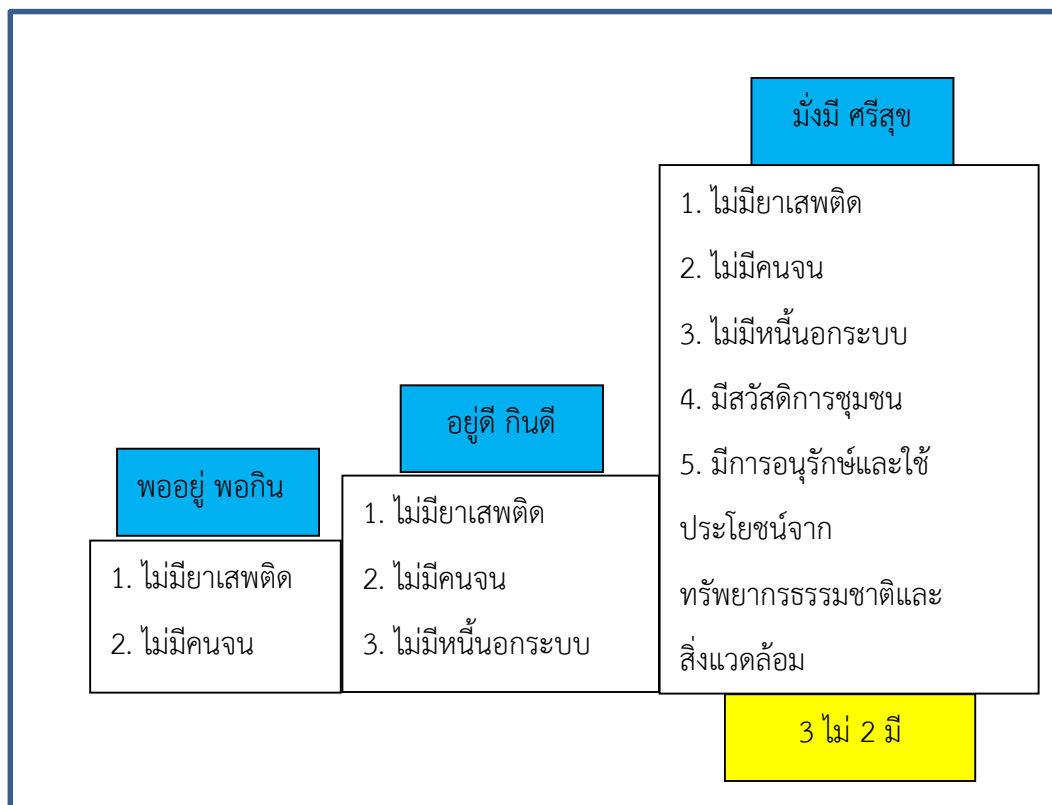
ภาพที่ 12 ประธานกองทุนฯ มอบเงินปันผลแก่สมาชิก

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2558

อีกประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การมีทีมคณะกรรมการหมู่บ้านที่ส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวเกือบทั้งหมด ที่เป็นทีมขับเคลื่อนงานในหมู่บ้าน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2553 หมู่บ้านชื่อเลาะก็ได้ถูกคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ การได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจะต้องประกอบกับการผ่านตัวชี้วัดที่ทางหน่วยงานราชการเป็นผู้กำหนด แต่หมู่บ้านชื่อเลาะซึ่งนำโดยผู้ใหญ่ที่มีอายุเพียง 30 ปีเศษ ก็สามารถนำความสำเร็จมาสู่หมู่บ้านได้ในหลายกรณี ต่อมาในช่วงรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ นายถาวร เสนเนียม ก็เคยมาตรวจติดตามงานในพื้นที่หมู่บ้านชื่อเลาะ และได้รับการต้อนรับจากชาวบ้าน ชื่อเลาะเป็นอย่างดี ซึ่งจากการบอกเล่าของชาวบ้านก็ได้ทราบว่าเมื่อก่อนผู้ใหญ่บ้านชื่อเลาะเคยเข้าร่วมขบวนการผู้ก่อความไม่สงบอยู่ด้วย

ภาพที่ 13 ประธานกองทุนฯ ที่ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก
ที่มา : กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะวันที่ 9 ธันวาคม 2558

ภาพที่ 14 ตัวชี้วัดการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส, 2553

2. ระเบียบ กฎเกณฑ์

กองทุนหมู่บ้านซีโอเสาะ มีการวางระเบียบแบบแผนไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการมีระเบียบ วินัย ข้อบังคับ ในการบริหารจัดการกองทุนอย่างเป็นระบบ เป็นการควบคุมความประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม โดยนำแบบแผนการอบรมทางศาสนาที่ยึดโยงให้คนในชุมชนมีความละเอียดรอบคอบ สร้างกิจกรรมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความกลมเกลียว จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุข ทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจของคนในชุมชน

“มีกฎระเบียบกองทุนหมู่บ้าน แบบมะ ยึดระเบียบในการควบคุม การบริหารเพื่อลดความขัดแย้งกับสมาชิกกองทุน บางครั้งก็มีชาวบ้านบอกว่า แบบมะ ให้แต่เครือญาติตนเองก็มี”(อับดุลเลาะห์ เจ๊ะแหว, สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม 2556)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า สมาชิกบางรายบอกว่าประธานเอาระเบียบมาอ้าง แล้วปล่อยกั้ให้ญาติพี่น้องก่อน

3. หลักการบริหารจัดการ

กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะใช้หลักการบริหารการมีส่วนร่วม ทำงานด้วยโครงสร้าง และการประสานงาน มีหลักการที่ชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามที่กำหนด เป้าหมายไว้ จากการสัมภาษณ์ประธานและคณะกรรมการกองทุนก็ทำให้ทราบว่า ประธานได้เสนอขอใช้สถานที่ในการตั้งเป็นกองทุน คือป้อม ชรบ. ในหมู่บ้านที่ยังมีที่ว่างอยู่ ซึ่งก็ได้รับความอนุเคราะห์จากผู้นำในชุมชนมีมติให้กองทุนหมู่บ้านมาตั้งไว้ในป้อม ชรบ. เพื่อสะดวกในการบริหารงาน และปัจจุบันมีการแสดงรายรับรายจ่ายงบดุลของกองทุนในแต่ละเดือน ซึ่งเป็นการแสดงถึงความโปร่งใสของการบริหารงบประมาณให้สมาชิกทราบ

“ก่อนหน้านี้มีประธาน 2 คน การบริหารไม่โปร่งใส บริหารจัดการไม่ดี จึงทำกองทุนในขณะนั้นล้มเหลว ตอนนี้องค์กองทุนพออยู่ได้ถ้าทุกคนร่วมมือช่วยกันก็ไปได้”
(อับดุลรอหะ สาเร๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 22 มีนาคม 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ก่อนหน้านี้ บริหารจัดการไม่ดี จึงทำกองทุนในขณะนั้นล้มเหลว ตอนนี้องค์กองทุนบริหารจัดการดีขึ้น

ปัจจุบันทางกองทุนก็ได้มีการเตรียมความพร้อมในการขอจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งถ้าสามารถจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนได้ ก็จะเป็นช่องทางในการระดมทุนหรือการขอสินเชื่อจากธนาคารมาช่วยเพิ่มสภาพคล่องในกองทุนได้อีกทางหนึ่ง

4. กิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนงานกองทุนหมู่บ้าน บูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยมีการนำเงินกองทุนไปสนับสนุนกิจกรรมในมิติต่าง ๆ ของหมู่บ้านในด้านวัฒนธรรมมีการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรม ด้าน การศาสนา กิจกรรมสานสัมพันธ์ชุมชน (กีฬาพื้นบ้าน) กิจกรรมด้านอบรมการป้องกันการติด สารเสพติด กิจกรรมบริจาคเงินให้ครัวเรือนยากจนในพื้นที่ และที่ถือว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ในพื้นที่คือ การจัดซื้อรถกัญญ์ฉุกเฉิน เพื่อเป็นสวัสดิการใช้เป็นรถรับส่งสมาชิกในเวลาสมาชิกเจ็บป่วยไม่สบาย หรือแม้กระทั่งชาวบ้านในหมู่บ้านก็สามารถมาใช้บริการรถคันนี้ได้เช่นกัน

“มีกองทุนหมู่บ้านแล้วดี มีการให้ยืมเงินไปประกอบอาชีพ แต่ถ้ากู้ไปให้ลูก เปิดเทอมไม่ได้แต่กู้ไปประกอบอาชีพได้ ซ่อมแซมบ้าน ต่อเติมบ้าน คิดกำไรไม่มากเท่า ไหร่ มีรถบริการแล้วดี มีคนเจ็บจากโรงพยาบาลต่าง ๆ ก็ไปรับ” (อับดุลปาเต๊ะ บินอับดุลลาเต๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558)

“เรื่องการผ่อนชำระคืน มีผ่อนบ้างไม่ผ่อนบ้างตามเศรษฐกิจไม่ดี ได้แบมะบริหารรู้สึกกว่า OK รายได้จากสวนยางพารา ให้ทุนเด็กกำพร้า ผู้สูงอายุ สนับสนุนกิจกรรมทั้งในหมู่บ้านและ นอกเขต ที่รามันก็ไปถ้าเขาเชิญมา เพิ่งไปสนับสนุนที่บ้านบาลอมา” (อาหามะ ยุ่น, สัมภาษณ์วันที่ 27 กรกฎาคม 2556)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า การผ่อนจ่ายขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจ ได้แบมะบริหารกองทุนแล้วดี เป็นคนที่เสียสละทำเพื่อส่วนรวมทั้งในและนอกชุมชน

“ในกรณีที่ญาติประธานติดค้างชำระอยู่ก่อนแล้วไม่จ่ายของเก่า ประธานก็จะไม่อนุมัติให้กู้เงินในรอบต่อไป พอไม่ได้ก็บางคนก็หายไปเลย มีบางคนเข้าใจมาผ่อนได้ก็ใหม่ก็มี” (คอลีเยาะมูกู, สัมภาษณ์วันที่ 15 กันยายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ในกรณีสมาชิกบางรายที่เป็นญาติประธานถ้าไม่ผ่อนชำระหนี้ ประธานก็จะไม่ปล่อยเงินกู้รอบใหม่ให้กับสมาชิกรายนั้น

5. การมีส่วนร่วม

กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ได้มีการศึกษาปัญหาและความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคปัจจุบัน นำมาซึ่งความคิดริเริ่มโครงการที่จะแก้ไขปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาโดยอาศัยความร่วมมือ ระดมความคิดของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการบริหารจัดการทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มกิจกรรม การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น

ภาพที่ 15 การมีส่วนร่วมของกองทุนกับการแก้ไขปัญหาของชุมชน
ที่มา : กองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะวันที่ 1 มิถุนายน 2558

บทสรุป

ปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะให้สามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยปัจจัยที่มาสนับสนุนดังนี้

1. การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะโดยความต้องการของชุมชน

ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะ ได้ผ่านมติที่ประชุมคณะกรรมการ และสมาชิกของกองทุน โดยเกิดจากความต้องการของชุมชนที่จะก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน และแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนเอง

2. การนำทุนชุมชนมาใช้ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะ

กองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะได้นำทุนชุมชน ได้แก่ ทุนมนุษย์, ทุนสังคม, ทุนกายภาพ, ทุนธรรมชาติ และทุนการเงิน ที่มีบทบาทเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ให้การบริหารจัดการกองทุนใช้เป็นกลไกบูรณาการในการขับเคลื่อนกิจกรรมของกองทุนและชุมชน

3. การบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการและสมาชิก

กองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะใช้หลักการบริหารการมีส่วนร่วม ทำงานด้วยโครงสร้าง และการประสานงาน มีหลักการที่ชัดเจน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด มีการวางระเบียบแบบแผนไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามระเบียบ วินัย ข้อบังคับ ในการบริหารจัดการกองทุนอย่างเป็นระบบ คณะกรรมการมีหน้าที่ในการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน มีการศึกษาเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับบริหารกองทุนและนำความรู้ที่ได้มาแนะนำ สั่งการและช่วยเหลือให้กองทุนสามารถปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยวางแนวทางในการขับเคลื่อนงานกองทุนหมู่บ้านให้สอดคล้องความต้องการของคนในชุมชน

4. การดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

กองทุนหมู่บ้านมีส่วนสำคัญในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนโดยการนำเงินกองทุนไปสนับสนุนกิจกรรมในมิติต่าง ๆ ของหมู่บ้าน สนับสนุนกิจกรรมด้านศาสนา กีฬา สัมพันธ์ชุมชน การรณรงค์ป้องกันปัญหายาเสพติด การบริจาคเงินคนยากจนในหมู่บ้าน การมีรถกู้ภัยฉุกเฉิน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน, เป็นรถรับส่งสมาชิกในเวลาสมาชิกเจ็บป่วย และผู้บาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่, เป็นรถหน่วยพยาบาลเบื้องต้นเมื่อมีการแข่งขันกีฬาต่าง ๆ ในระดับชุมชน และเป็นรถขนส่งน้ำดื่มในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

5. กองทุนเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม

กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มกิจกรรม การจัดทำแผนงาน โครงการหรือรวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ

ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนกับการมีกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ

การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม

จากการบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ เป็นการใช้จ่ายเข้มแข็งของชุมชน และทุนของชุมชนที่มีอยู่ ซึ่งมีสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ทั้งในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม

การบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ได้ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของชุมชนชื่อเลาะ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ผู้คนมีความหลากหลายทางด้านความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา คนในชุมชน ผู้นำชุมชน ได้นำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้ในการควบคุม ทางสังคมและนำมาใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการกองทุน ให้คนในชุมชนปฏิบัติตามจารีต ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นการสำนึกร่วมของคนในชุมชน ดำรงชีวิตด้วยระบบเครือญาติ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เอื้ออาทร มีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ การที่สมาชิกอยู่ในกฎ กติกา ระเบียบของกองทุน ทำให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี เกิดความสงบสุขในพื้นที่

ภาพที่ 16 สวัสดิการช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือจำเป็น
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 23 สิงหาคม 2557

ภาพที่ 17 สวัสดิการช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือจำเป็น
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 18 กันยายน 2557

มิติด้านเศรษฐกิจ

มิติด้านเศรษฐกิจ ประเด็นสำคัญคือ กองทุนเป็นช่องทางในการเพิ่มทุนด้านการเงินให้กับคนในชุมชน เปิดโอกาสทางการเงินให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุน สามารถเป็นทุนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาหมู่บ้านและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน ในด้านการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานของคนชุมชน มีลักษณะการให้เงินทุนมาอุดหนุน ในการบริหารจัดการชุมชน นำไปซึ่งเป้าหมายสุดท้าย คือการทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถยืนอยู่ในสังคมด้วยความภาคภูมิใจ และใช้ชีวิตแบบพอเพียง

มิติด้านสิ่งแวดล้อม

มิติด้านสิ่งแวดล้อม การที่ทางกองทุน มีมติที่ประชุมเพื่อที่จะจัดซื้อรถกู้ชีพ กู้ภัยฉุกเฉิน นั้น เพื่อใช้ในการบริการรับส่งคนป่วย และผู้ที่ประสบเหตุในพื้นที่ ถือว่าเป็นการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของบ้านชื้อเลาะ และเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุนการดำรงชีวิตของประชาชน และกองทุนได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนในการสนับสนุนกิจกรรมทางด้านกีฬา เรื่องของการอนุรักษ์ธรรมชาติ จึงมีการจัดกิจกรรมพัฒนาฟื้นฟูธรรมชาติอยู่เป็นประจำ เช่น การขุดลอกคูคลอง การซ่อมฝาย การเก็บขยะในบริเวณต้นน้ำเพื่อป้องกันการอุดตันของท่อส่งน้ำประปาหมู่บ้าน เนื่องจากชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและมีความหลากหลายทางชีวภาพ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในชุมชน โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ การสร้างจิตสำนึกร่วมในการรักษาธรรมชาติ ชี้ให้เห็นประโยชน์และโทษ และการคงไว้ซึ่งการเกื้อกูลระหว่างคนกับธรรมชาติ บางครั้งในวันสำคัญก็มีกิจกรรมพัฒนาในรูปแบบ การถางป่าการสองข้างทางในหมู่บ้าน เก็บขยะและการซ่อมแซมฝายบนเขา ทำหมู่บ้าน โดยกองทุนได้จัดสวัสดิการด้านกิจกรรมด้านสาธารณสุขร่วมกับผู้นำชุมชน โดยจัดให้มีเวทีประชาคมทุกเดือนในเรื่องของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีการตระหนักถึงความรับผิดชอบในการเข้าไปทำประโยชน์ในพื้นที่ป่า โดยไม่ทำการบุกรุกพื้นที่ในสวนแหล่งน้ำธรรมชาติ ป่าไม้ แร่ธาตุ พืชพันธุ์ธัญญาหารธรรมชาติเพื่ออนุรักษ์ให้ชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ และเกิดความสมดุลและยั่งยืน

การจัดสวัสดิการให้กับคนในชุมชน

สวัสดิการชุมชนถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดความมั่นคงของชุมชน ฐานรากให้สามารถดำรง ยืนหยัดเป็นตัวของตัวเอง ลดการพึ่งพาภายนอก เป็นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนในมิติอื่น ๆ แนวคิดแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนได้มีริเริ่ม คิดค้นรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายเป็น “สวัสดิการ” ครอบคลุมการดำรงชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนถึงตาย สวัสดิการชุมชน คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ คือ ก่อให้เกิดรายได้ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์มิตรไมตรีที่ดีขึ้นของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุข

ภาพที่ 18 สวัสดิการของสมาชิก
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 5 พฤศจิกายน 2557

ภาพที่ 19 สวัสดิการของสมาชิก
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 2 พฤษภาคม 2557

“กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีมติที่ประชุมเพื่อที่จะจัดซื้อรถกู้ชีพ กู้ภัยฉุกเฉิน นั้น ไว้ใช้ในการบริการรับส่งคนป่วย และผู้ที่ประสบเหตุในพื้นที่ ถือว่าเป็นการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของบ้านชื้อเลาะเพราะว่า เวลาเมื่อเหตุ กว่าหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานต่าง ๆ จะเข้ามาบางที่ไม่ทันเวลาการสร้างรถกู้ชีพ ถือได้ว่าเป็นมิติรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน ของกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง แล้วเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุนการดำรงชีวิตของประชาชน และ กองทุนยังได้เข้าไปสนับสนุนกิจกรรมทางด้านกีฬา การซ่อมแซมฝายเพื่อเป็นการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดทำระบบประปาหมู่บ้าน ที่ผ่านมาประธานคนนีทำงานดี มาก” (อัลตุลตอละ ดิงมะแอะ, สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2557)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ มีมติที่ ประชุมเพื่อที่จะจัดซื้อรถกู้ชีพ ไว้ใช้ในการบริการรับส่งคนป่วย เป็นสวัสดิการของสมาชิก ถือได้ว่าเป็น มิติรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน และกองทุนยังสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม กิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชน ตลอดจนชมเชยประธานคนนี้บริหารงานดีมาก

ภาพที่ 20 สวัสดิการแก่สมาชิกตลอดชีวิต ในเรื่องการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 5 มีนาคม 2558

ภาพที่ 21 สวัสดิการแก่สมาชิกตลอดชีวิต ในเรื่องการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 8 พฤษภาคม 2557

การยอมรับจากหน่วยงานภายนอก

กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ได้รับการคัดเลือกเป็นกองทุนหมู่บ้านบริหารจัดการต้นแบบ ในระดับอำเภอ ซึ่งเป็นกองทุนที่ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ สามารถสร้างความมั่นใจให้กับชุมชน รักษาไว้ให้เป็นมรดก ตกทอดถึงลูกหลานทุกคนที่เข้ามา จะได้รับประโยชน์และทำให้เกิดความสามัคคีกันในชุมชน กองทุนเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นธรรมาภิบาล ความโปร่งใส มีการตรวจสอบซึ่งกันและกัน อย่างเป็นธรรม ทำให้เกิดความโปร่งใส ชุมชนภาคภูมิใจในความเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างแท้จริง จากความสามารถ กลยุทธ์ และวิธีการในการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน ที่ผ่านมานั้นสามารถเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนอย่างชัดเจน และสามารถเป็นแบบอย่างให้กับกองทุนอื่นและสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ได้เข้ามาศึกษาดูงานการบริหารจัดการ ขั้นตอน กระบวนการดำเนินงานของกองทุน โดยชุมชนจัดตั้งองค์ความรู้เพื่อสนับสนุน บันทึกองค์ความรู้ ศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ ผนวกกับรูปแบบใหม่ ๆ สนับสนุนการอนุรักษ์ ธรรมชาติและมรดกวัฒนธรรมชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนที่เน้นคนเป็นหัวใจของการ จัดการการท่องเที่ยว การดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นในรูปแบบที่ต้องเชื่อมโยงกับ เครือข่ายในภาคส่วนต่างๆ ทั้งท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และหน่วยราชการต่าง ๆ ส่วนสวัสดิการด้านรถกู้ภัย กู้ชีพ ก็มีสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม

ประเพณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ได้สนับสนุนขบวนแห่รถกู่ภัย กู่ชีพุกฉิน ตลอดจนการส่งต่อผู้ป่วยไปยังสถานพยาบาลของคนในชุมชนและพื้นที่ข้างเคียง

จากการที่สมาชิกกองทุน ได้กู้เงินไปประกอบอาชีพ ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ขึ้น และส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น ตัวอย่างของผลิตภัณฑ์ในชุมชนที่มีชื่อเสียงของบ้านชือเลาะ คือ ผ้าคลุมหมวกลายโบราณ ขนมหอยโบราณ ผักปลอดสารพิษ และการทำขนมเบเกอรี่ เป็นต้น ปัจจุบันชาวบ้านชือเลาะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการกู้เงินไปประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จ ทำให้ทุกครัวเรือนมีการเก็บออมมากขึ้น สร้างความยอมรับให้เกิดแก่คนในชุมชนเองและคนในชุมชนอื่น ได้ศึกษาและเรียนรู้เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตในโอกาสต่อไป

บทสรุป

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชือเลาะให้สามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้เกิดผลจากการบริหารจัดการต่อชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม

การบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านได้สร้างจิตสำนึกร่วมให้กับสมาชิก โดยการดำรงชีวิตด้วยระบบเครือญาติ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เอื้ออาทร มีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ให้เคารพกฎ กติกา ระเบียบของกองทุน เปิดโอกาสทางการเงิน สามารถนำไปเป็นทุนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาหมู่บ้านและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน

2. คนในชุมชนมีสวัสดิการในการดำรงชีวิต

การจัดสวัสดิการของกองทุนให้กับชุมชนถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดความมั่นคงของชุมชน ลดการพึ่งพาภายนอก การพึ่งตนเองของชุมชน เป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจของคนในชุมชน ให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จากการดำรงชีวิตท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ คือ ก่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์มิตรไมตรีที่ดีขึ้นของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข

3. การได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอก

จากการบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านชือเลาะ ให้สามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้เกิดการยอมรับจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งในขณะที่กองทุนหมู่บ้านอื่นไม่ได้ดำรงอยู่ในภาวะเช่นนี้ กองทุนจึงสามารถสร้างความมั่นใจให้กับ

ชุมชน และเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นธรรมาภิบาล ความโปร่งใส มีการตรวจสอบซึ่งกันและกัน อย่างเป็นธรรม คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในความเป็นเจ้าของ สามารถเป็นแบบอย่างให้กับกองทุนอื่นและสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ได้เข้ามาศึกษาดูงานการบริหารจัดการ ขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานของกองทุน ส่วนสวัสดิการด้านรถกู้ภัย กู้ชีพ ก็มีสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ได้สนับสนุนขบวนแห่รถกู้ภัย กู้ชีพฉุกเฉินตลอดจนการส่งต่อผู้ป่วยไปยังสถานพยาบาลของคนในชุมชนและพื้นที่ข้างเคียง สร้างความยอมรับให้ เกิดแก่คนในชุมชนเองและคนในชุมชนอื่น ได้ศึกษาและเรียนรู้เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตในโอกาสต่อไป

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก มีความชัดเจน ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา สรุปผลการวิจัยได้ว่า

1. ความอยู่รอดของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1 บ้านชื่อเลาะก่อนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน

หมู่บ้านชื่อเลาะหมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อยู่ในเขตการปกครองอำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 15 กิโลเมตร ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้ มีลำธารชื่อเลาะไหลผ่านทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ส่วนทางทิศใต้มีน้ำจากภูเขาไหลลงมาสู่หมู่บ้าน บ้านชื่อเลาะจึงอยู่กึ่งกลางระหว่างลำธารสองสายทิศเหนือและทิศใต้ ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับเกาะ ฤดูฝนน้ำจะไม่ท่วม เพราะอยู่บนเนินสูง และช่วงฤดูแล้งจะไม่ขาดแคลนน้ำ เพราะมี ลำธารรอบ ๆ หมู่บ้าน จึงทำให้หมู่บ้านชื่อเลาะเป็นศูนย์กลางของความอุดมสมบูรณ์ มีแร่ดีบุกเป็นจำนวนมาก

ภายในชุมชนมีการตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นบริเวณริมสองฝั่งถนน บ้านเรือนส่วนใหญ่สร้างมาเป็นเวลานาน สภาพบ้านส่วนใหญ่สร้างแบบผสมผสานกันระหว่างไม้กับปูนชาวบ้าน ชื่อเลาะนับถือศาสนาอิสลาม และพูดภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสารภายในชุมชน

ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนมีการพบปะพูดคุยกันทุกวันศุกร์ หลังเวลาละหมาด พูดคุยกันระหว่างกลุ่มที่ทำงานด้วยกัน หรืออาชีพเดียวกัน ถ้ามถึงสารทุกข์สุขดิบกันบ้างเป็นครั้งคราว การประชาสัมพันธ์ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร มักจะประชาสัมพันธ์ผ่านทางผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนา มีการติดประกาศไว้ที่ศาลากลางบ้านและมัสยิด รวมถึงการเล่าสู่กันฟังจากปากต่อปากตามร้านน้ำชาภายในชุมชน

1.2 การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ เกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชนที่จะขอรับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้าน โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณ 1,000,000 บาท เพื่อก่อตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านใน ปี พ.ศ. 2544 มาบริหารซึ่งมีนายมะแซ จีอนารง ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก ให้เป็นประธานกองทุนในสมัยแรก การบริหารในขณะนั้น มีปัญหามากมายหลายด้าน เช่น การกู้เงินแล้วสมาชิกไม่ยอมผ่อนชำระเงินกู้, คณะกรรมการกองทุนในขณะนั้นบริหารงานไม่มีความโปร่งใส, กรรมการไม่มีการผ่อน และการปล่อยข่าวเรื่องเงินกองทุนเป็นเงินของอดีตนายกทักษิณ ชินวัตร ไม่ต้องชำระคืนเป็นเงินให้เปล่า เมื่อเกิดปรากฏการณ์เช่นนี้จึงทำให้การบริหารกองทุนในขณะนั้นเกิดความล้มเหลว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ นายสะมะแอ หะมะ เป็นประธานกองทุนคนที่ 2 และมีคณะกรรมการ 13 คน ซึ่งทางรัฐบาลมีนโยบายในการให้ทุนสนับสนุนเพิ่มระยะที่ 2 โดยแบ่งออกเป็นสามระดับ 200,000 บาท 400,000 บาท และ 600,000 บาท ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในแต่ละกองทุน กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ มีจำนวนสมาชิกในระดับกลางจำนวน 200 คน จึงได้รับการสนับสนุนเป็นเงิน จำนวน 400,000 บาท แต่การบริหารในช่วงนั้นก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งในขณะนั้นนายอาหะมะ มามะแตฮะ เป็นคณะกรรมการกองทุนอยู่ด้วยและเมื่อครบวาระของนายสะมะแอ หะมะ จึงจำเป็นต้องประชุมเพื่อเลือกประธานคนใหม่ ซึ่งมีมติที่ประชุม ให้นายอาหะมะ มามะแตฮะ เป็นประธานใน ปี พ.ศ. 2553 โดยได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารและแบ่งหน้าที่กรรมการเป็นสัดส่วน

การบริหารกองทุนภายใต้การนำของนายอาหะมะ มามะแตฮะ ได้มุ่งเสริมสร้างให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิธีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา ให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายตามทุนและศักยภาพของชุมชน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน บนพื้นฐานการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสันติสุข ตามแนวทางหลักของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ คือ

1. การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง
2. การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน
3. การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน

1.3 ทุนกับการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน

จากการศึกษาการบริหารจัดการด้วยทุนชุมชนของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

ประเด็นเรื่องทุนมนุษย์

กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ได้ให้โอกาสคนทุกเพศ ทุกวัย ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนฯ ร่วมพัฒนา แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ในการจัดกิจกรรมพยายามให้ทุกคนได้รับประโยชน์ในการดำเนินงานทุกคน ด้านประธานกองทุนมีภาวะผู้นำสูง ทำงานอย่างทุ่มเทเสียสละ มีการเชื่อมประสานกับหน่วยงานราชการและภาคีเครือข่าย เป็นผู้ใฝ่รู้ เรียนรู้และการเข้าร่วมอบรมเป็นประจำ สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ผนวกการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเติมเต็มกับกระบวนการเรียนรู้ชุมชนสร้างสรรค์ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน รวมทั้งการหาผู้ที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ในการสืบทอดอนุรักษ์ไว้ให้กับคนรุ่นหลังต่อไป

ประเด็นเรื่องทุนสังคม

กองทุนได้เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นหลากหลาย ความเชื่อ ผู้นำชุมชน ได้นำหลักคำสอนทางศาสนา มาใช้ในการควบคุมทางสังคม ให้คนในชุมชนปฏิบัติตามจารีตประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม การดำรงชีวิตโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ให้สมาชิกอยู่ในกฎ กติกา ระเบียบของหมู่บ้านและกองทุน

ประเด็นเรื่องทุนกายภาพ

ชุมชนบ้านชื่อเลาะเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชน ร่วมกันสร้างปัจจัยพื้นฐาน โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อคนในชุมชนและสิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนาถนนหนทาง การจัดทำฝายเพื่อผลิตประปาหมู่บ้าน ร่วมไปถึงการอนุรักษ์ โบราณสถาน และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ

ประเด็นเรื่องทุนธรรมชาติ

ผู้นำชุมชนร่วมกับชาวบ้านชื่อเลาะ จัดให้มีเวทีประชาคมทุกเดือนเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีการตระหนักถึงความรับผิดชอบในการเข้าไปทำประโยชน์ในพื้นที่ป่า โดยไม่ทำการบุกรุกพื้นที่ในสวน แหล่งน้ำธรรมชาติ ป่าไม้ แร่ธาตุ พืชพันธุ์ธัญญาหารธรรมชาติ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในชุมชน กองทุนไม่ได้ละเลยในเรื่องของการอนุรักษ์ธรรมชาติ จึงมีการจัดกิจกรรมพัฒนาฟื้นฟู

ธรรมชาติอยู่เป็นประจำ เช่น การขุดลอกคูคลอง การซ่อมฝาย การเก็บขยะในบริเวณต้นน้ำ เพื่อป้องกันการอุดตันของท่อส่งน้ำประปาหมู่บ้าน โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ การสร้างจิตสำนึกร่วมในการรักษาธรรมชาติซึ่งให้เห็นประโยชน์และโทษ คงไว้ซึ่งการเกื้อกูลระหว่างคนกับธรรมชาติ

ประเด็นเรื่องทุนการเงิน

ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ กองทุนได้รับงบประมาณมาสนับสนุนจากรัฐบาลถึง ๓ ครั้ง ผ่านสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) โดยการใช้เงินกองทุนมาบริหาร เพื่อใช้เป็นทุนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาหมู่บ้านและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน นำไปสู่เป้าหมายสุดท้าย คือการทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถยืนอยู่ในสังคมด้วยความภาคภูมิใจ และใช้ชีวิตแบบวิถีพอเพียง

สรุปได้ว่า ทุนชุมชนทั้ง 5 ประเภทนี้ จะต้องใช้เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ในกระบวนการ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการแปลงค่าทุนต่าง ๆ ให้ออกมาเป็นผลผลิต/ผลลัพธ์ (Output/Outcome) โดยกองทุนได้คำนึงถึงทุนประเภทที่จะต้องสงวนรักษาหรือพัฒนายกระดับไปพร้อม ๆ กันอย่างสมดุล โดยไม่ทำลายซึ่งกันและกัน สำหรับการศึกษานี้ครั้งนี้เกี่ยวข้องกับทุนชุมชนทั้ง 5 ประเภทไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติและทุนทางการเงิน ที่มีบทบาทเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ให้กับคนในชุมชน ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะเกิดจากทุนที่มีอยู่ในชุมชนแทบทั้งสิ้น

1.4 การบริหารจัดการเงินกู้ยืมกองทุนของสมาชิก

การนำเงินที่กู้ยืมจากกองทุนไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ขอยืมกู้ ทั้งทางด้าน การเกษตร ด้านการค้า/ธุรกิจ ด้านอุปโภค/บริโภค ด้านการศึกษาบุตรหลาน และด้านการนำไปใช้หนี้ในระบบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการเกษตร สมาชิกนำเงินที่กู้ไปใช้ในการทำสวนยาง ปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงไก่ โดยมีการยึดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทุนประกอบอาชีพตามความถนัดของตนเอง
2. ด้านการค้า/ธุรกิจ ส่วนใหญ่สมาชิกนำเงินกู้ไปที่ได้จากกองทุนไปทำธุรกิจเล็ก ๆ ในชุมชน แบบค่อยเป็นค่อยไปเป็นธุรกิจแบบครอบครัว
3. ด้านอุปโภค/บริโภค ส่วนใหญ่สมาชิกกองทุนนำเงินจากการกู้กองทุนไปใช้ในการซื้ออาหารกิน นำไปซื้อเครื่องใช้ส่วนตัวและสำหรับคนในครัวเรือน และบางคนนำไปรักษาสุขภาพคนในครัวเรือน
4. ด้านการศึกษาบุตรหลาน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีภาระในการศึกษาของบุตรหลาน ได้มีภาระค่าใช้จ่ายให้การศึกษาและเป็นเงินทุนจากเพื่อใช้หมุนเวียนในการศึกษาบุตรหลาน

5. ด้านการนำไปใช้นั้นนอกระบบ ส่วนใหญ่จะกู้เงินจากกองทุนนำไปใช้คืนหนี้ นอกระบบ และคนในครัวเรือนร่วมกันประหยัด เพื่อจะพยายามส่งคืนเงินคืนได้โดยเร็ว

1.5 สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับการบริหารจัดการ ของกองทุน

สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้สร้างความไม่ไว้วางใจ ต่อการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ คณะกรรมการชุดปัจจุบันจึงต้องมีสำนักงานที่ตั้ง ที่ทำการ กลุ่มที่ชัดเจน มีการแสดงบัญชี และต้องทำงานด้วยความโปร่งใส เพื่อสร้างความไว้วางใจ โดยอาศัย ความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่มีต่อกองทุน ซึ่งต่าง จากกองทุนอื่นที่ไม่ต้องประสบกับภาวะเช่นนี้ มีการเก็บรักษาเอกสารบัญชีทางการเงินของกองทุน มีการแสดงบัญชีการบริหารจัดการ และทางกองทุนได้มีการจัดสวัสดิการซื้อรถกัญญ์ฉุกเงินไว้ให้กับ สมาชิกที่เจ็บป่วยและได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ซึ่งสามารถสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกและคนในชุมชนในยามเจ็บป่วยไม่สบาย และเมื่อเกิดเหตุวุ่นวายจาก สถานการณ์ความไม่สงบ รถกัญญ์ฉุกเงินจึงเป็นทางออกของคนในชุมชน สามารถเข้าไปช่วยเหลือใน พื้นที่ได้ต่อสถานการณ์ เพราะมีความเข้าใจในบริบทพื้นที่ ภาษาและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนใน ชุมชนมากกว่าหน่วยงานทางภาครัฐ

1.6 การวิเคราะห์ SWOT กองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ

จากข้อมูลการวิเคราะห์ SWOT ของกองทุน ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์จุดแข็ง และ จุดอ่อนจากภายในกองทุน ส่วนการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคนั้นจะวิเคราะห์จากสถานการณ์ ภายนอก ซึ่งได้ข้อเปรียบเทียบในการดำเนินกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ และกองทุนหมู่บ้าน ไกลเคียงทำให้เห็นถึงความโดดเด่นนำมาเป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ เช่น การ นำทุนทางธรรมชาติ ทุนมนุษย์ กฎระเบียบข้อบังคับกลุ่ม หลักการบริหาร กิจกรรมที่สอดคล้องกับ ชุมชน การมีส่วนร่วม นำข้อมูลมาใช้เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการกองทุนให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุน

1.7 ปัจจัยสนับสนุนการขับเคลื่อนงานกองทุนหมู่บ้านชื้อเลาะ

1.7.1 ผู้นำ

กองทุนมีผู้นำ และทีมคณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นคนวัยหนุ่มสาว เกือบทั้งหมด ที่ทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน มีการศึกษาเรียนรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับบริหารกองทุนและนำความรู้ที่ได้มาแนะนำ สั่งการและช่วยเหลือให้กองทุนสามารถ ปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยวางแผนงานในการขับเคลื่อนงานกองทุนหมู่บ้านให้สอดคล้อง กับแนวทางการดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชน ส่วนผู้ใหญ่บ้านชื้อเลาะ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นที่

ปรึกษากองทุน และประธานชมรมมุสลิมภารตรูปภาพ มีส่วนสำคัญในการประสานกับหน่วยงานภายนอกทั้งทางภาครัฐ องค์กรเครือข่ายและเอกชน ในการสนับสนุนด้านองค์ความรู้และงบประมาณ ในการพัฒนาส่วนของโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ส่วนโต๊ะอิหม่ามผู้นำทางศาสนาได้นำหลักคำสอนทางศาสนา มาขัดเกลาให้คนในชุมชนปฏิบัติตามหลักศาสนาและอยู่ร่วมกันทางสังคมอย่างสงบสุข

1.7.2 ระเบียบ กฎเกณฑ์

กองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะ มีการวางระเบียบแบบแผนไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการมีระเบียบ วินัย ข้อบังคับ ในการบริหารจัดการกองทุนอย่างเป็นระบบ เป็นการควบคุมความประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม โดยนำแบบแผนการอบรมทางศาสนาที่ยึดโยงให้คนในชุมชนมีความละเอียดรอบคอบ สร้างกิจกรรมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความกลมเกลียว จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุข ทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจของคนในชุมชน

1.7.3 หลักการบริหารจัดการ

กองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะใช้หลักการบริหารการมีส่วนร่วม ทำงานด้วยโครงสร้าง และการประสานงาน มีหลักการที่ชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามที่กำหนดเป้าหมายไว้ มีสถานที่ตั้งกองทุนเพื่อสะดวกในการบริหารงาน มีการแสดงรายรับรายจ่ายงบดุลของกองทุนในแต่ละเดือน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสของการบริหารงบประมาณให้สมาชิกทราบ

1.7.4 กิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนงานกองทุนหมู่บ้านบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยมีการนำเงินกองทุนไปสนับสนุนกิจกรรมในมิติต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ทั้งด้านศาสนา วัฒนธรรม กิจกรรมสานสัมพันธ์ชุมชน (กีฬาพื้นบ้าน) กิจกรรมด้านอบรม บริจาคเงินให้ครัวเรือนยากจน และที่ถือว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ในพื้นที่คือ การจัดซื้อรถกัญญาฉุกเฉิน เพื่อเป็นสวัสดิการใช้เป็นรถรับส่งสมาชิกในเวลาสมาชิกเจ็บป่วยไม่สบาย รวมทั้งบริการให้ชาวบ้านในหมู่บ้านด้วยเช่นกัน

1.7.5 การมีส่วนร่วม

กองทุนหมู่บ้านซื่อเลาะ ได้มีการศึกษาปัญหาและความต้องการและทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคปัจจุบัน นำมาซึ่งความคิดริเริ่มโครงการที่จะแก้ไขปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาโดยอาศัยความร่วมมือ ระดมความคิดของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการบริหารจัดการทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มกิจกรรม การจัดทำแผนงาน รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผล

2. ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนกับการมีกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ

2.1 การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม

มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม

ผู้คนมีความหลากหลายทางด้านความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา คนในชุมชน ผู้นำชุมชน ได้นำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้ในการควบคุมทางสังคมและนำมาใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการกองทุน ให้คนในชุมชนปฏิบัติตามจารีต ประเพณี วัฒนธรรมที่ดั้งเดิม มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นการสำนึกร่วมของคนในชุมชน ดำรงชีวิตด้วยระบบเครือญาติ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เอื้ออาทร มีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ การที่สมาชิกอยู่ในกฎ กติกา ระเบียบของกองทุน ทำให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี เกิดความสงบสุขในพื้นที่

มิติด้านเศรษฐกิจ

กองทุนเป็นช่องทางในการเพิ่มทุนด้านการเงินให้กับคนในชุมชน เปิดโอกาสทางการเงินให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุน สามารถเป็นทุนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาหมู่บ้าน และแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถยืนอยู่ในสังคมด้วยความภาคภูมิใจ และใช้ชีวิตแบบพอเพียง

มิติด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดซื้อรถกู้ชีพ กู้ภัยฉุกเฉินเพื่อใช้ในการบริการรับส่งคนป่วย และผู้ที่ประสบเหตุในพื้นที่ ถือว่าเป็นการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของบ้านชื่อเลาะ และเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุนการดำรงชีวิตของประชาชน กองทุนยังได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนในการสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาฟื้นฟูธรรมชาติอยู่เป็นประจำ เช่น การขุดลอกคูคลอง การซ่อมฝาย การเก็บขยะในบริเวณต้นน้ำเพื่อป้องกันการอุดตันของท่อส่งน้ำประปาหมู่บ้าน กองทุนยังได้มีการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ การสร้างจิตสำนึกร่วมในการรักษาธรรมชาติ ชี้ให้เห็นประโยชน์การเกื้อกูลระหว่างคนกับธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในชุมชน

2.2 การจัดสวัสดิการให้กับคนในชุมชน

สวัสดิการชุมชนถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดความมั่นคงของชุมชน ฐานราก ให้สามารถดำรง ยืนหยัดเป็นตัวของตัวเอง ลดการพึ่งพาภายนอก เป็นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนในมิติอื่น ๆ แนวคิดแนวทางการจัดสวัสดิการของกองทุนได้ริเริ่มคิดค้นรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายเป็น “สวัสดิการ” ครอบคลุมการดำรงชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนถึงตายเพื่อสร้างหลักประกัน สร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกและของคนในชุมชน

2.3 การยอมรับจากหน่วยงานภายนอก

กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ได้รับการคัดเลือกเป็นกองทุนหมู่บ้านบริหารจัดการต้นแบบในระดับอำเภอ ซึ่งเป็นกองทุนที่ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ สามารถสร้างความมั่นใจให้กับชุมชน รักษาไว้ให้เป็นมรดก ตกทอดถึงลูกหลานทุกคนที่เข้ามา จะได้รับประโยชน์ และทำให้เกิดความสามัคคีกันในชุมชน กองทุนเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นธรรมาภิบาล ความโปร่งใส มีการตรวจสอบซึ่งกันและกัน อย่างเป็นธรรม ทำให้เกิดความโปร่งใส ชุมชนภาคภูมิใจในความเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างแท้จริง จากความสามารถ กลยุทธ์ และวิธีการในการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน ที่ผ่านมานั้นสามารถเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนอย่างชัดเจน และสามารถเป็นแบบอย่างให้กับกองทุนอื่นและสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ได้เข้ามาศึกษาดูงาน มีส่วนในการเชื่อมโยงกับเครือข่ายในภาคส่วนต่างๆ ทั้งท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และหน่วยราชการ ต่าง ๆ ส่วนสวัสดิการด้านรถกู้ภัย กู้ชีพ ก็มีสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ได้สนับสนุนขบวนแห่รถกู้ภัย กู้ชีพฉุกเฉิน ตลอดจนการส่งต่อผู้ป่วยไปยังสถานพยาบาลของคนในชุมชนและพื้นที่ข้างเคียง

จากการที่สมาชิกกองทุน ได้กู้เงินไปประกอบอาชีพ ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ขึ้น ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านชื่อเลาะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการกู้เงินจากกองทุนไปประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จ ทำให้ครัวเรือนมีการเก็บออมมากขึ้น สร้างความยอมรับให้เกิดแก่คนในชุมชนเองและคนในชุมชนอื่น ได้ศึกษาและเรียนรู้เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำ การวางระเบียบ กฎเกณฑ์ มีหลักในการบริหารจัดการจนเกิดกิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากหากผู้นำกองทุนมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ในการแสวงหาความรู้ ทบทวนปัญหาการดำเนินงานที่ผ่านมาและทำงานในลักษณะต่อยอด การให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นที่ปรึกษา และมีการบูรณาการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ในระดับตำบล และระดับอำเภอ การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการประชุมบ่อยครั้ง การมีส่วนร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรม จนกระทั่งกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ได้รับความสำเร็จในการบริหารจัดการที่ดีจนนำมาซึ่งการปันผลและการจัดสวัสดิการกองทุนด้วยการจัดซื้อรถกู้ภัยฉุกเฉิน เพื่อนำมาใช้บริการรับส่งผู้ป่วยฉุกเฉิน ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ นับได้ว่าเป็นการแบ่งเบาภารกิจของภาครัฐเป็นอย่างดี ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากประธานกองทุนเป็นผู้นำที่มี

ความสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีการประสานกับหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้นในการใฝ่คว้าหาความรู้ในประเด็นต่าง ๆ ที่สามารถจะนำมาปรับใช้ในการบริหารกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและรู้จักการบริหารแบบยืดหยุ่นที่ส่งผลให้การบริการกองทุน มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง มีกระบวนการดำเนินงานที่มีความโปร่งใส ยึดหลักธรรมาภิบาล สามารถตรวจสอบได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนพิน ชันนาแล (2549) ว่าความโปร่งใสในการบริหารจัดการ คุณภาพของคณะกรรมการ คุณภาพของสมาชิก ความเชื่อมั่นของสมาชิกและการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพอยู่รอดของกองทุน และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิพนธ์ ดิขวงศ์ (2546) ที่ว่าการมีกองทุนหมู่บ้านทำให้มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น ตลอดจนความจำเป็นพื้นฐานในครัวเรือนดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น

ถ้าผู้นำมีภาวะผู้นำ เช่น การมีบริหารที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบ คำนึงถึงระบบคุณธรรมในการบริหารและการกำหนดวิสัยทัศน์ของการบริหารกองทุน มีวางระเบียบ กฎเกณฑ์เป็นที่ยอมรับของสมาชิก มีหลักการบริหารที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จึงทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความอยู่รอดและประสบผลสำเร็จในการบริหารท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้

การวิเคราะห์ SWOT analysis จุดเด่นหรือจุดแข็งที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในชุมชนบ้านชือเลาะ เช่น คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ร่วมกับพัฒนากรและประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอออกติดตามผลการดำเนินงานตามการประเมินศักยภาพและประสิทธิภาพของการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน การจัดทำบัญชีและงบการเงินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ สทพ. กำหนด และจัดทำระบบควบคุมและป้องกันการทุจริตของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านมีการจัดทำเอกสารประกอบการดำเนินงานกองทุนที่เป็นปัจจุบัน สมาชิกสามารถขอดูรายละเอียดด้านบัญชีได้ ดำเนินการคัดเลือกกรรมการให้เป็นไปตามที่ระเบียบกำหนด และการจัดทำแผนผัง การแสดงแผนผังโครงสร้างคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอย่างเปิดเผย มีการวางแผนการประชุมคณะกรรมการ มากกว่า 3 ครั้งต่อปี โดยจัดทำเป็นเอกสารอย่างชัดเจน และผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มสตรีและเยาวชน ให้ความสำคัญกับการกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านเป็นอย่างดี จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในของกองทุนหมู่บ้านชือเลาะไม่มีการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2551 และสมาชิกนำเงินไปใช้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการกู้เงิน ด้านโอกาสซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกที่เอื้อประโยชน์หรือส่งเสริมการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านชือเลาะ โอกาสแตกต่างจาก

จุดแข็งตรงที่โอกาสนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่จุดแข็งนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายใน ดังนี้ คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด/อำเภอ ดำเนินการแก้ไขการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านตามประเด็นความเห็นของ สทบ. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดจัดฝึกอบรมการจัดทำเอกสารส่งมอบงานอย่างเป็น ลายลักษณ์อักษรเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการหรือแบบฟอร์มที่จัดทำไว้อย่างเป็นแบบแผนการดำเนินงานที่เกิดขึ้นเป็นประจำ และผู้ใหญ่บ้านซึ่งมีตำแหน่งเป็นประธานมูลนิธิสภาเกษตรกรภาพมีศักยภาพในการประสานงานกับภาคีเครือข่ายอุปสรรคซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การบริหารให้สอดคล้องและพยายามขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้จริง สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและบุคคลภายนอกส่วนใหญ่มองภาพลักษณ์ของบ้านชื่อเลาะเป็นชุมชนมีความเสี่ยงในการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น จึงทำให้บุคคลภายนอกตีตราว่า บ้านชื่อเลาะเป็นพื้นที่ไม่ปลอดภัย

สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้สร้างความไม่ไว้วางใจต่อการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ คณะกรรมการชุดปัจจุบันจึงต้องมีสำนักงานที่ตั้ง ที่ทำการกลุ่มที่ชัดเจน มีการแสดงบัญชี และต้องทำงานด้วยความโปร่งใส เพื่อสร้างความไว้วางใจ โดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่มีต่อกองทุน ซึ่งต่างจากกองทุนอื่นที่ไม่ต้องประสบกับภาวะเช่นนี้

กองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ได้รับการคัดเลือกเป็นกองทุนหมู่บ้านบริหารจัดการต้นแบบในระดับอำเภอ ซึ่งเป็นกองทุนที่ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ ศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน กองทุนอื่นและสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ได้เข้ามาศึกษาดูงาน และจากการที่สมาชิกกองทุนได้กู้เงินไปประกอบอาชีพ ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ขึ้น ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านชื่อเลาะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการกู้เงินจากกองทุนไปประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จ ทำให้ครัวเรือนมีการเก็บออมมากขึ้น สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชนเองและคนในชุมชนอื่น ได้ศึกษาและเรียนรู้เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดในการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

1. การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่สนามของผู้วิจัย ผู้วิจัยต้องหาข้อมูลทางด้านการข่าว ต้องมีศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของพี่น้องไทยมุสลิม ช่วงเวลาที่จะเก็บข้อมูลเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อตัวผู้วิจัยและคนในชุมชน

2. การเข้าสู่สนามของผู้วิจัย ผู้วิจัยต้องประสานผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นในการขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดของคนในชุมชน ป้องกันข้อสงสัยที่จะเกิดขึ้นกับการเข้าไปเก็บข้อมูลของผู้วิจัย

3. ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม ที่ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสารภายในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากคณะกรรมการหมู่บ้านช่วยในการสื่อสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับความต้องการที่จะศึกษาของผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะกรรมการบริหารกองทุนควรมีการถอดบทเรียนความอยู่รอดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุน ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ นำไปเป็นแนวทางให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหรือเสาะควรรูปแบบการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) ควรพิจารณาขยายเวลาการชำระคืนตามความเหมาะสม และควรพิจารณางบประมาณสนับสนุนให้กับกองทุนหมู่บ้านที่มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับดี

2. เจ้าหน้าที่และคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง ควรมีระบบการติดตามการดำเนินงานเป็นระยะ คือ คณะกรรมการกองทุนระดับหมู่บ้านควรมีระบบการติดตามการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมของสมาชิกผู้กู้ และคณะกรรมการกองทุนระดับจังหวัดควรมีระบบการติดตามงานของคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีการจัดฝึกอบรมเพิ่มทักษะบุคลากรให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการเก็บข้อมูลด้านบัญชีด้วยระบบสารสนเทศ
2. ควรศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีการนำระบบสารสนเทศมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียกใช้งานด้านงบประมาณ

บรรณานุกรม

- ณัฐนพิน ชันนาแล. (2549). *ประสิทธิผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ทรงศิริ เดชะโกศยะ. (2548). *ประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านศาลเจ้า ตำบลทรงคะนอง จังหวัดนครปฐม*. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทัศนีย์ ลักษณะนาภิชนัชช. (2545). *การใช้ทรัพยากรในงานสวัสดิการสังคม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมชายการพิมพ์.
- ธนภณ ไชยววรรณ. (2547). *การศึกษากระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ภูเก็ต.
- นิพนธ์ ดิขวงศ์. (2555). *การบริหารกองทุนหมู่บ้านเขตตำบลเมืองเส้น อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นิพล ฝมน้อย. (2554). *ประชาชนกับการบริหารกองทุนหมู่บ้าน*. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก, พิษณุโลก.
- พงษ์วิทย์ สิงห์สัน. (2553). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พิชามญ์ จิระกาญจน์. (2555). *วิธีการดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่ตำบลสุระมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน. (2523). *วัฒนธรรมการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ไพรรินทร์ พลุดินอก. (2555). *กองทุนหมู่บ้าน : ทูทางสังคมในฐานะขบวนการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านโนนสังข์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- ภาคภูมิ พุสกุสสถาพร. (2555). *การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษา กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านคลองลำหมู ตำบลแพรงษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ กับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองชุมชนสุนทรศาลทูล ตำบลบางเมืองใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2545). *การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย*. กรุงเทพฯ : โฟร์เพช.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2548). *การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ*. กรุงเทพฯ : นิติตธรรม.
- วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. (2555). *สงครามความทรงจำ : การรับรู้ กับความทรงจำร่วมทางสังคมในวิกฤตไฟใต้*. ปริญญาเอก, สหวิทยาการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2523). *การบริหาร*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2514). *การบริหารงานบุคคลแผนใหม่*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2544). *คู่มือบัญชีสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.
- สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2551). *คู่มือบัญชีสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป.). *พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *แผนพัฒนาการเมือง สภาพัฒนาการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน. (2553). *ทุนชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- สิริรัตน์ เกียรติพิริยะ. (2553). *ประสิทธิผลการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุปัญญา เสนะวีณิน. (2546). *ผู้นำกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, กรุงเทพฯ.
- อนันต์ เกตุวงศ์. (2523). *หลักและเทคนิคการวางแผน*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัปดุลการีม สาแมง. (2554). *วิถีพลังไท สู่ชุมชนพึ่งตนเอง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อมรินทร์.

บุคลากรกรม

- คอลลีเยาะ มุกู้, (2557, 21 ตุลาคม) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- ดารุณี สาเร๊ะ (2557, 19 เมษายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- มะรอนิง อาบู (2557, 24 เมษายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- มูฮำมัด คีอราฮิง (2557, 24 เมษายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- สากาเรีย เจ๊ะสอ (2557, 19 เมษายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- หามะ เจ๊ะนุ (2557, 24 เมษายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อนูรอ หะมะ, (2557, 17 กันยายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อับดุลปาเต๊ะ บินอับดุลลาเตะ, (2558, 9 กุมภาพันธ์) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อับดุลลาชี สาแม (2557, 2 เมษายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อับดุลเลาะห์ เจ๊ะแวง, (2557, 4 มีนาคม) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อับดุลฮาเล็ง มามะแตฮะ (2557, 2 เมษายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อัลดุลตอละ ดิงมะแอ (2557, 2 เมษายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อัลดุลรอหะ สาเร๊ะ (2557, 19 เมษายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อานูวา บูยา , สัมภาษณ์วันที่ 24 เมษายน 2557) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อาลียะ ยะยา, (2557, 7 กันยายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อาหามะ ยูนู, (2557, 22 กรกฎาคม) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อาหามะ มามะแตฮะ, (2557, 27 เมษายน) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.
- อิบรอเฮง มะแซจ็อนารัง, (2557, 2 พฤษภาคม) ที่บ้านชื้อเลาะ ต.เวียง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส.

ภาคผนวก

บัญชีคณะกรรมการของกองทุนหมู่บ้าน

กองทุนหมู่บ้านชื่อเกาะ ได้รับการจัดสรรงบประมาณ 1,000,000 บาท เพื่อก่อตั้งเป็น กองทุนหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2544 และมีคณะกรรมการดำเนินงานจำนวน 13 คน ดังนี้

1. นายอาหามะ มามะเตฮะ	ประธาน
2. นายอับดุลรอหะ สาเร๊ะ	รองประธาน
3. นางคอสีเย๊ะ มีกู๋	เลขานุการ
4. นางสาวอนูรอ หะมะ	เหรัญญิก
5. นายอับดุลลาชี สาแม	คณะกรรมการ
6. นายอับดุลตอละ ดิงมะแอะ	คณะกรรมการ
7. นายมะนาแซ โตะรี	คณะกรรมการ
8. นางสาวซากีเราะ หะมะ	คณะกรรมการ
9. นางสาวยูวารี ปือราเฮง	คณะกรรมการ
10. นางสาวดารูนี สาเร็ง	คณะกรรมการ
11. นางซีชะ สาแม	คณะกรรมการ
12. นายรุสลาน เหมง	คณะกรรมการ
13. นางรอกาเย๊ะ พิธิวัฒน์	คณะกรรมการ

ระเบียบข้อบังคับและบทบาทหน้าที่

ระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ โดยอาศัยกฎระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมาเป็นแนวระเบียบข้อบังคับ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชื่อเลาะมีดังนี้

- 1) ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ”
- 2) ที่ตั้งกองทุน ที่ทำการกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอรีอเสาะ จังหวัดนราธิวาส
- 3) ระเบียบนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2544 เป็นต้นไป
- 4) วัตถุประสงค์ในการตั้งกองทุน
 - (1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิก
 - (2) เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ
 - (3) เพื่อให้สมาชิกมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
 - (4) เพื่อให้สมาชิกมีความรับผิดชอบ
 - (5) เพื่อส่งเสริมการออมด้วยวิธีการถือหุ้นและการฝากสัจจะ
- 5) แหล่งที่มาของเงินทุน
 - (1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาล
 - (2) เงินทุนกู้ยืม
 - (3) ดอกผลหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน
 - (4) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
 - (5) เงินกองทุนที่ได้รับตามเงื่อนไขของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
 - (6) เงินค่าหุ้นสมาชิกและเงินฝากสัจจะ
- 6) คุณสมบัติสมาชิก
 - (1) เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านชื่อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอรีอเสาะ จังหวัดนราธิวาสและพักอาศัยอยู่ในชุมชน
 - (2) เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงามมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการกองทุนและสนใจเข้าร่วมกันในกิจกรรมของกองทุน
 - (3) เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
 - (4) เป็นผู้ที่ดีคณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
 - (5) อดทน เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
 - (6) ต้องออมทรัพย์กับกองทุนอย่างต่ำ 1 หุ้น หุ้นละ 20 บาท ทุก ๆ เดือน

หรือไม่เกิน 300บาท ต่อเดือน

(7) อายุ 20 ปี ขึ้นไป

7) การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

(1) ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการกองทุนทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน

(2) คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณารับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม

(3) ต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในชุมชน

8) เมื่อคณะกรรมการเห็นสมควรรับเข้าเป็นสมาชิกจะแจ้งบุคคลนั้นให้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า เป็นจำนวนเงิน 20 บาท เพื่อการบริหารจัดการของกองทุน

9) สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกตามเหตุต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) เสียชีวิต

(2) ลาออกหรือได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน

(3) วิกลจริต จิตฟั่นเฟือนหรือถูกศาลสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถ

(4) ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยเสียงสองในสามของผู้เข้าร่วม

ประชุม

(5) จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกฎกองทุน

(6) จงใจปิดบังความจริงที่อันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก

(7) นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้รับไว้

10) สมาชิกผู้ไม่มีหนี้สินหรือภาระผูกพันใดๆ กับกองทุนทั้งในฐานะผู้กู้หรือผู้ค้า ประกันอาจขอลาออกจากการเป็นสมาชิกของกองทุนได้โดยแจ้งความจำนงเป็นหนังสือ

11) ผู้ที่ขาดจากการเป็นสมาชิก อาจยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกใหม่ได้แต่ทั้งนี้ จะต้องเป็นผู้ขาดจากการเป็นสมาชิกติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

12) สมาชิกจะพิจารณาเลือกบุคคลที่เหมาะสมมีความรู้ความสามารถ ความซื่อสัตย์โปร่งใส เพื่อเป็นคณะกรรมการกองทุน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จำนวน 13 คน และต้องไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและคดีต่าง ๆ และต้องเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ

13) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ ประกอบด้วยประธานกรรมการ กองทุน รองประธานกรรมการ เลขานุการ เหนรัญญิก ผู้ช่วยเหนรัญญิกและกรรมการกองทุน

14) ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีหน้าที่เบิกจ่ายเงินกองทุน 2 ใน 3

15) กรรมการกองทุนมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี เมื่อครบกำหนดให้คณะกรรมการกองทุนหรือสมาชิกเท่าที่มีอยู่คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนให้เข้าดำรงตำแหน่งในระยะเวลา 30 วัน

16) ประธานกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- (1) เป็นประธานในการประชุมคณะกรรมการกองทุน
- (2) เรียกประชุมคณะกรรมการกองทุน
- (3) ปฏิบัติงานหรือหน้าที่อื่นตามข้อบังคับหรือตามมติของคณะกรรมการ

17) ให้รองประธานคณะกรรมการกองทุนทำหน้าที่แทนประธานกรรมการกองทุนเมื่อประธานไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเมื่อประธานกรรมการกองทุนมอบหมายให้ทำหน้าที่แทน

18) เหนรัญญิกของกองทุนมีหน้าที่รวบรวมจัดการเก็บดูแลรักษาเงินทุนและรายได้ของกองทุนรวมทั้งการจัดทำบัญชี พร้อมทั้งควบคุมค่าใช้จ่ายเงินกองทุนให้เป็นไปอย่างรอบคอบและเกิดประโยชน์สูงสุด

19) เลขานุการกองทุนมีหน้าที่ติดต่อประสานงานทั่วไปจดบันทึกรายงานการประชุมตลอดจนรายการดำเนินงานของกองทุน รับสมาชิกกองทุน

20) กรรมการกองทุนอื่น ๆ ให้มีหน้าที่ตามคณะกรรมการกองทุนกำหนดมอบหมาย

21) คณะกรรมการกองทุนต้องมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ถ้ามีความจำเป็น ประธานอาจเรียกประชุมได้มากกว่า 1 ครั้ง และต้องมีคณะกรรมการกองทุนเข้าประชุมอย่างน้อยกึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดจึงครบองค์ประชุม (ในวันศุกร์ของทุกเดือน)

22) การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุม ให้ถือเสียงข้างมากและคณะกรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงการลงคะแนนหนึ่งเสียงในกรณีคะแนนเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

23) ภายใน 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ระเบียบใช้บังคับให้คณะกรรมการกองทุนประเมินการดำเนินงานตามระเบียบนี้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

24) ให้คณะกรรมการกองทุน เป็นผู้รักษาระเบียบนี้

การจัดสรรผลกำไร

การจัดสรรผลกำไรของกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะนั้น จะคิดจากกำไรสุทธิ มาจัดสรร

ดังนี้

- เงินปันผล	ร้อยละ 15
- ทุนสำรอง	ร้อยละ 20
- ทุนสาธารณประโยชน์	ร้อยละ 15
- ทุนผู้สูงอายุ	ร้อยละ 10
- ทุนการศึกษา	ร้อยละ 15
- ทุนฌาปนกิจศพ	ร้อยละ 5
- ค่าบริหารจัดการ	ร้อยละ 10
- ค่าตอบแทนคณะกรรมการ	ร้อยละ 10

การติดตามประเมินผล

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ (ข้อมูล ณ วันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2558)

1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านชื่อเลาะ จำนวน 217 คน
2. ปล่อยให้สมาชิกของกองทุน จำนวน 167 ราย แยกประเภทอาชีพที่สมาชิก

นำไปลงทุน

- เกษตรกรรม	จำนวน	123	ราย
- ค้าขาย	จำนวน	7	ราย
- ช่าง	จำนวน	2	ราย
- อื่น ๆ	จำนวน	35	ราย

3. มีการกู้ยืมเงินเพื่อรวมกลุ่มทำขนม และตัดเย็บผ้าคลุมผม

4. การเปิดบัญชีมีคณะกรรมการ 3 คน ส่วนในการเบิกถอนจะต้องมีคณะกรรมการ 2 ใน 3 ที่ไปเปิดบัญชีเป็นผู้ลงนามเบิกถอน

5. จุดเด่น คนในชุมชนมีความสามารถในการเตรียมความพร้อมตามเกณฑ์และข้อกำหนดของกองทุนได้ดี เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง คนในชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียวช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์ และเสียสละเพื่อส่วนรวม ประธานกลุ่มมีประสบการณ์ทางการ

บริหารและการจัดการเกี่ยวกับการรวมกลุ่มและมีความรู้ทางด้านระบบการทำบัญชี

6. จุดด้อย ชาวชุมชนบางคนยังมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบของกองทุนน้อย

การจัดสวัสดิการ

การจัดสวัสดิการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. วัตถุประสงค์ของกองทุน

- (1) ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักออมเงินเพื่อแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- (2) เพื่อจัดสวัสดิการแก่สมาชิกตลอดชีวิต ในเรื่องการเกิด การแก่ การเจ็บ
การตาย
- (3) เพื่อให้เกิดคุณธรรม ความสามัคคี มีน้ำใจ ร่วมกันแก้ไขปัญหา สร้าง
สัมพันธ์ภาพที่ดีแก่สมาชิก
- (4) เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง มีองค์กรที่คอยช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อน
หรือจำเป็น
- (5) กองทุนนี้ไม่ดำเนินการเพื่อแสวงหาผลกำไรสูงสุดทางทรัพย์สิน แต่
ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก

2. ที่มาของเงินและทรัพย์สินของกองทุน ประกอบด้วย

- (1) เงินที่ได้รับจากสัจจะวันละ 1 บาท ของสมาชิก
- (2) เงินและทรัพย์สินที่ได้รับการสนับสนุนอุดหนุนจากองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น
- (3) เงินและทรัพย์สินที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ/เอกชนอื่น
- (4) เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่ได้รับการบริจาคโดยปราศจากเงื่อนไขหรือข้อผูกพัน
ใด ๆ
- (5) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน

3. สวัสดิการของสมาชิก

1. ค่ารักษาพยาบาล (ผู้ป่วยใน) ได้ไม่เกิน 2 ครั้งต่อปี ครั้งละ 300 บาท ต่อครั้ง
2. ค่ารักษาพยาบาล (คลอดบุตร) แม่ 300 บาท ค่าคลอดขวัญเด็ก 200 บาท
3. สวัสดิการ (กรณีเสียชีวิต) ค่าจัดการศพ 1000 บาท
4. สวัสดิการ (อุทกภัย อัคคีภัย วาตะภัย) ได้ตามคณะกรรมการอนุมัติ

4. ข้อบังคับในการกู้ยืมเงินงบประมาณในหมู่บ้าน บ้านชื่อเลาะ

1. ต้องเป็นบุคคลที่มีสัจจะ

2. ต้องเป็นบุคคลที่สามารถจ่ายได้
3. ต้องเป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้านกองทุน
4. เป็นคนที่ไม่ติดค้างชำระหนี้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณที่สนับสนุนในหมู่บ้าน
5. ผู้กู้จะกู้ต้องปิดบัญชีในครั้งก่อนให้หมด
6. ผู้กู้ต้องหาผู้ค้ำประกัน จำนวน 2 คน ที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้านของกองทุนหรือเป็นนายจ้าง
7. ต้องเป็นคนที่ประกอบอาชีพ
8. ผู้กู้ต้องจ่ายคืนให้กับกองทุนภายในระยะเวลาที่กำหนด
9. สมาชิกที่กู้เงินกองทุนต้องจ่ายเงินออมทรัพย์สัจจะคนละ 100 บาท ต่อเดือน
10. สมาชิกต้องจ่ายเงินกำไรล่วงหน้าให้กับกองทุนโดยคิดจากยอดเงินที่กู้
11. ผู้ที่จะกู้ต้องเป็นสมาชิกกองทุน 6 เดือนขึ้นไป
12. ผู้กู้อายุเก่าที่ปิดบัญชีหรือทำสัญญาประนอมหนี้หลัง วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2556 ต้องรอให้ครบ 3 เดือน จึงจะกู้ได้ ยกเว้นผู้ดำเนินการก่อนหน้านี้นี้
13. บ้านเลขที่เดียวกันกู้ได้ไม่เกิน 2 คน
14. ผู้ที่จะกู้ต้องไม่มีเครื่องมือที่ใกล้ชิดติดค้างหนี้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณที่รัฐบาลสนับสนุน

5. ขั้นตอนการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน

1. ตรวจสอบสมาชิกกองทุน
2. กรอกข้อมูล / ยื่นเอกสารกู้ยืมเงิน
3. ตรวจสอบเอกสาร
4. คณะกรรมการประชุมพิจารณาอนุมัติวงเงินที่ขอ
5. แจ้งสมาชิกกองทุนเปิดบัญชีธนาคารออมสิน
6. คณะกรรมการลงนามรับรองการอนุมัติวงเงิน
7. ประชุมสมาชิกที่ผ่านการอนุมัติเรื่องระเบียบข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน
8. ผู้ที่กู้ยืมต้องชำระเงิน ดังนี้
 - 8.1 ค่ากำไรล่วงหน้า

8.2 ค่าปิดบัญชีเก่า

8.3 ค่าสวัสดิการ (300 บาท/ปี)

8.4 ค่าเอกสารและค่าบำรุงกองทุน (100)

9. โอนเงินเข้าบัญชีของสมาชิกตามวงเงินที่อนุมัติ

6. การใช้ประโยชน์จากเงินกู้

สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินต่อคณะกรรมการกองทุนเพื่อนำไปใช้จ่ายกิจกรรม

ต่อไป

(1) การพัฒนาอาชีพ

(2) การสร้างงาน

(3) การสร้างหรือเพิ่มรายได้

(4) ลดรายจ่าย

(5) บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน

7. กระบวนการติดตามหนี้

กระบวนการที่ 1 ขาดส่ง 3 เดือน ส่งหนังสือเตือนให้ชำระหนี้

กระบวนการที่ 2 ขาดส่ง 6 เดือน ส่งหนังสือแจ้งให้ชำระหนี้

กระบวนการที่ 3 ขาดส่ง 9 เดือน ส่งรายชื่อให้เครือข่ายอำเภอรับทราบและติดตาม

ต่อไป

กระบวนการที่ 4 ขาดส่ง 12 เดือน ส่งคณะกรรมการติดตาม/เยี่ยมบ้าน/คิดค่าติดตาม ครั้งละ 50 บาท

กระบวนการที่ 5 ขาดส่ง 15 เดือน ส่งหนังสือเตือนให้ชำระหนี้ครั้งที่ 2

กระบวนการที่ 6 ขาดส่ง 18 เดือน ส่งหนังสือแจ้งให้ชำระหนี้ครั้งที่ 3

กระบวนการที่ 7 ขาดส่ง 21 เดือน ส่งรายชื่อให้เครือข่ายอำเภอรับทราบและติดตามครั้งที่ 2

กระบวนการที่ 8 ขาดส่ง 24 เดือน ส่งคณะกรรมการติดตาม เยี่ยมบ้าน คิดค่าติดตามครั้งที่ 2

กระบวนการที่ 9 ชำระเกินกำหนดสัญญาเงินตามสัญญาปรับเดือนละ 50 บาท/เดือน จนปิดบัญชี

ความอยู่รอดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชื้อเลาะ ตำบลเรียง อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ท่ามกลาง สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. จักรพงศ์ นวลใย, นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, E-mail: Jakhapong_n@hotmail.co.th
2. วันชัย ธรรมสังการ, รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, E-mail: Wanchai.m@psu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความอยู่รอดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชื้อเลาะ ตำบลเรียง อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้วิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกหมวดหมู่ ตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ความอยู่รอดของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำกองทุนมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาในการแสวงหาความรู้ ทบทวนปัญหาการดำเนินงานที่ผ่านมาและทำงานในลักษณะต่อยอด การให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นที่ปรึกษา และมีการบูรณาการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ในระดับตำบล และระดับอำเภอ การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการประชุมบ่อยครั้ง การแทรกซึมเข้าไปขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรม จนกระทั่งกองทุนหมู่บ้านบ้านชื้อเลาะ ได้รับความสำเร็จในการบริหารจัดการที่ดีจนนำมาซึ่งการปันผลและการจัดสวัสดิการกองทุนด้วยการจัดซื้อรถกัญญ์ฉุกฉิน เพื่อนำมาใช้บริการรับส่งผู้ป่วยฉุกฉิน ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ นับได้ว่าเป็นการแบ่งเบาภารกิจของภาครัฐเป็นอย่างดี

คำสำคัญ : ความอยู่รอดของกองทุน, กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, ภาวะผู้นำ, การมีส่วนร่วมของชุมชน

บทนำ

จากการที่ประเทศไทยได้พัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 กล่าวถึง การสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ โดยเน้นกลไกท้องถิ่น เป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการเป็นพลังหลักในการพัฒนาฐานรากของประเทศให้มั่นคง ชุมชนพึ่งตนเองบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรมหาชนตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2558, น.6)

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้กำหนดนโยบายภายใต้การเสริมสร้างสำนึกความเป็น ชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิ ปัญญาของตนเอง และเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เสริมสร้างการเชื่อมโยง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ และเอกชน รวมถึงการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น เป็นการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน วัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท เป็นแหล่งเงินทุน หมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือ เพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน ความจำเป็นเร่งด่วน จึงนำไปสู่การสร้างกองทุน สวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีด ความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพา ตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม ของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองในอนาคต (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ , 2551, น.5) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2544 เพื่อเสริมสร้าง กระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิด ริเริ่ม การแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมทั้ง เสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการ เงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง(สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ, ม.ป.ป., น.4)

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง แบ่งออกเป็น 2 ระดับกองทุน ได้แก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นการรวม ทุนในระดับชาติเพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองและกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง

คือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยจัดสรรให้กองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการกันเอง(สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป., น.4)

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบนั้น ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน มีความซับซ้อน เกิดจากความเข้าใจและความขัดแย้งเนื่องมาจากฐานประวัติศาสตร์ยาวนานของรัฐปัตตานี ทำให้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับมิติต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งด้านมิติทางสังคม การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรม ความรุนแรงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ เหตุการณ์ความไม่สงบเหล่านี้ได้สร้างบรรยากาศความไม่ไว้วางใจ การสร้างความเป็นอื่น ความหวาดระแวงซึ่งกันและกันของคนในชุมชน(พิชามญชุ์ จิระกาญจน์, 2555, น.2)

อย่างไรก็ตามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่มีการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบ ซึ่งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส เป็นกองทุนที่ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก เนื่องจากเดิมประชาชนในหมู่บ้านขาดความไว้วางใจกัน การสื่อสารกับคนภายนอกชุมชนมีน้อย ไม่มีการปรึกษาหารือหรือการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ คนในชุมชนจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เช่น การขนส่งสินค้าภายในชุมชนออกสู่ตลาดภายนอกชุมชน หรือแม้กระทั่งปัญหาพ่อค้าคนกลางไม่กล้าเข้ามารับซื้อสินค้าทางการเกษตรของคนในชุมชน คนในชุมชนไม่กล้าเดินทางออกนอกชุมชนเพราะเกิดความหวาดกลัวในการเดินทาง จึงจำเป็นที่จะต้องเก็บสินค้าไว้แล้วค่อยรวบรวมออกไปเป็นครั้งคราว ส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้ที่ไม่แน่นอน ชุมชนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะจึงเป็นทางออกของชุมชน

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ เป็นกองทุนที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ 1,000,000 บาท จากรัฐบาลในปี 2544 เพื่อมาบริหารซึ่งมีนายมะแซ จือนารัง ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก ให้เป็นประธานกองทุนในสมัยแรก ในการบริหารในขณะนั้น มีปัญหามากมายหลายด้าน เช่น การกู้เงินแล้วสมาชิกไม่ยอมผ่อนชำระเงินกู้ คณะกรรมการกองทุนในขณะนั้นบริหารงานไม่มีความโปร่งใส กรรมการเองก็ไม่มี การผ่อนและมีการปล่อยข่าวเรื่องเงินกองทุนเป็นเงินของ

นายกทักษิณ ชินวัตร ไม่ต้องชำระคืนเป็นเงินให้เปล่าเมื่อเกิดปรากฏการณ์เช่นนี้จึงทำให้การบริหารกองทุนในขณะนั้นเกิดความล้มเหลว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ที่ประชุมสมาชิก มีมติให้ นายสละแอ หะมะ เป็นประธานกองทุนคนที่ 2 ซึ่งทางรัฐบาลมีนโยบายในการให้ทุนสนับสนุน เพิ่มระยะที่ 2 โดยแบ่งออกเป็นสามระดับ 200,000 บาท 400,000 บาท และ 600,000 บาท ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในแต่ละกองทุน ในส่วนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ มีจำนวนสมาชิกในระดับกลางจำนวน 200 คน จึงได้รับการสนับสนุนเป็นเงิน จำนวน 400,000 บาท แต่การบริหารในช่วงนั้นก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งในขณะนั้นนายอาหะมะ มามะแตฮะ เป็นคณะกรรมการกองทุนอยู่ด้วยและเมื่อครบวาระของนายสละแอ หะมะ จึงจำเป็นต้องประชาคมเพื่อเลือกประธานคนใหม่ ซึ่งมีมติที่ประชุมให้นายอาหะมะ มามะแตฮะ เป็นประธานในปี 2553 โดยได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารและแบ่งหน้าที่กรรมการเป็นสัดส่วน มีการจัดทำระบบบัญชีที่เป็นรูปธรรม มีการประชุมทุก 3 เดือน โดยมีคณะกรรมการจำนวน 13 คน จนทำให้กองทุนหมู่บ้านมีผลการบริหารงานอยู่ในระดับดีเด่น ซึ่งในปี 2555 ได้รับการสนับสนุนการเพิ่มทุนระยะที่ 3 จำนวน 1,000,000 บาท ส่วนในเรื่องการทำความเข้าใจกับสมาชิก จะใช้วิธีการพบปะพูดคุยที่ร้านน้ำชาและการประชาสัมพันธ์ผ่านมัสยิด โดยเฉพาะวันศุกร์เกี่ยวกับระเบียบ การขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกเข้าใจร่วมกัน โดยมีเงื่อนไขว่าสมาชิกที่กู้เงินรายใหม่ต้องสมัครเป็นสมาชิกเงินสัจจะโดยจ่าย 360 บาทต่อปี เพื่อจะได้รับสิทธิในการรับสวัสดิการของกองทุน ได้แก่ เข้าโรงพยาบาลได้ 2 ครั้ง/ปี ครั้งละ 300 บาทและกรณีคลอดบุตรแม่ได้รับ 300 บาท ส่วนลูกได้ 200 บาท/ครั้งรวมถึงมีรถกู้ชีพของกองทุนไว้บริการสมาชิกและคนในพื้นที่ ซึ่งได้มีการจดทะเบียนกับสาธารณสุขจังหวัดและป้องกันสาธารณสุขภัยเป็นที่เรียบร้อย

รายได้ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ ได้มาจากกำไรการปล่อยเงินกู้ การรับจ้างนองสวนยางพารา และรายได้ที่คนในพื้นที่ ที่ใช้บริการรถกู้ภัยฉุกเฉิน ซึ่งทางโรงพยาบาล จะจ่ายให้ครั้งละ 350 บาท ต่อครั้งซึ่งจะนำมาเข้าเป็นเงินกำไรของกองทุน ลักษณะเด่นของกองทุนคือ คนในชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประชุมและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และในการบริหารจัดการกองทุนได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มสตรี เยาวชนและที่สำคัญได้รับความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานของราชการได้

เป็นอย่างดีและยังมีตำแหน่งเป็นประธานมูลนิธิภราดรภาพสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย (อาหามะ มามะเตฮะ, 2556)

จากปรากฏการณ์ข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองมีลักษณะเป็นอย่างไร และผลของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำความรู้ด้านการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากการวิจัยครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

คำถามการวิจัย

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ บริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดทุนชุมชน มาใช้ในการวิเคราะห์

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “ทุนชุมชน” จากเอกสารผลงานทางวิชาการ สถาบันทางการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ สรุปความหมายของ “ทุนชุมชน” (Community Capital) คือ สิ่งที่เป็นมูลค่าหรือมีคุณค่าที่มีใช้เงินตราเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงสิ่งอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคน เช่น ทุนทรัพยากรที่ก่อให้เกิดผลผลิต รวมถึงเงินและสินทรัพย์อื่น ๆ ที่เป็นความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ของคน ทุนทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี ปัจจัยบริการทางโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น และได้จัดหมวดหมู่/จำแนกประเภทของ “ทุน” ออกเป็น 2 ส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชน คือ 1) ทุนทางการเงิน โดยดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรการเงิน พัฒนากิจกรมทางการเงินให้กับองค์กรการเงิน รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพขององค์กรการเงินให้สามารถพัฒนาทุนชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชน 2) ทุนชุมชนด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนาที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานทั้งในและนอกกรมการพัฒนาชุมชน ที่ยังขาดความสมดุลและยังไม่ได้ดำเนินการตามแนวคิดใหม่ในการ “พัฒนาทุนชุมชน” ดังนั้น

จึงได้จำแนกประเภทของทุนชุมชนไว้ 5 ประเภท (สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2553, น.11) ดังนี้

1. ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง คุณสมบัติด้านต่าง ๆ ของคนทุกเพศทุกวัย ในชุมชน ที่มีคุณสมบัติในด้านสุขภาพอนามัย อายุขัย/ด้านการศึกษา ภูมิปัญญา ชีตความสามารถ/ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ความยากจน ร่ำรวยของคนในครัวเรือน ตัวอย่างได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ครู พระสงฆ์ กลุ่มองค์กรต่าง ๆ เด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ เด็กกำพร้า เป็นต้น

2. ทุนสังคม (Social Capital) หมายถึง ทรัพยากรทางสังคมที่ประชาชนใช้เพื่อการดำรงชีพ รวมทั้งความไว้วางใจ การยอมรับซึ่งกันและกันและกันภายในชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ประชาสังคม ความเชื่อถือศรัทธา ตลอดจนวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน

รูปแบบของทุนสังคมตามแนวคิดของสังคมไทยด้วยการใช้คำเรียกว่า “ทุนสังคม” (Social Capital) ที่มีแตกต่างกันออกไป อาทิ “ทุนบ้านนอก” / “ทุนของชุมชน” ฯลฯ ดังนั้น “รูปแบบทุนทางสังคมในบริบทของสังคมไทย” จึงมีหลากหลาย ดังนี้

1. ศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นฐานชีวิตในการทำมาหากินของคนไทย ยกตัวอย่างเช่น ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ศิลปะ การทอผ้า ทอเสื่อ

2. จารีต ประเพณี เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นที่หล่อหลอมจากประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง เป็นสำนึกร่วมของคนในชุมชนที่มุ่งสร้างระบบขึ้นมา เพื่อดูแลชุมชนให้ดำรงชีวิตไปตามระบบคุณค่าและระบบคิดของชุมชนนั้น

3. ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทร ได้แก่ การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในระดับสมาชิก/กลุ่ม หรือระหว่างชาวบ้านซึ่งอาจจะขยายออกไปถึงชุมชนใกล้เคียงและขยายความมีน้ำใจ เอื้ออาทรออกไปถึงคนยากจน ผู้ด้อยโอกาส รวมถึงแรงงานคืนถิ่นในชุมชนอีกด้วย

4. ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไทย มีลักษณะของระบบครอบครัวเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามตกทุกข์ได้ยาก เช่น ระบบเอามื้อเอาแรงกัน การลงแขกเกี่ยวข้าว ความสัมพันธ์อันอบอุ่นนี้ จะเป็นโครงสร้างอันสำคัญที่จะยึดโยงชุมชนไว้ให้เข้มแข็งไม่แตกสลายโดยง่าย

5. ความสามัคคี รวมพลัง รวมใจและรวมความคิดของสมาชิกในกลุ่มหรือของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงหรืออาจจะขยายเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการและหน่วยงานสนับสนุนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการระดมทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเกิดความความต่อเนื่อง ยั่งยืนของกิจกรรมของกิจกรรมในระยะยาว

6. ทักษะในการจัดการร่วมกัน ซึ่งจะเกิดการเพิ่มความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ ในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ของกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายองค์กร ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน หรือวัด เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของชุมชนให้เกิดการพออยู่พอกินและมีความ พอเพียงร่วมกัน

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสร้างสรรค์และสั่งสมขึ้นมาเพื่อ การดำรงชีพยกตัวอย่าง เช่น ภูมิปัญญาของชาวบ้านในการทำเกษตรกรรม การแพทย์พื้นบ้าน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือ การพัฒนาทุนทางสังคมของไทย ควรมุ่งเน้นไปที่รากฐานดั้งเดิม หรือ แหล่งที่มาของทุนทางสังคม เช่น ศาสนา ขนบธรรมเนียมปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยไม่ควร ที่จะพยายามปรับเปลี่ยนรากฐาน แต่ควรกระตุ้น สนับสนุนและส่งเสริมรากฐานดั้งเดิมให้มีความ เข้มแข็งมากขึ้น

3. ทุนกายภาพ (Physical Capital) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีวิตของ ประชาชน ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา ระบบพลังงาน การสื่อสาร โทรคมนาคม โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ

4. ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน ได้แก่ แหล่ง น้ำธรรมชาติ ป่าไม้ ดิน น้ำ ภูเขา ทะเล เกาะ สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน น้ำพุ พืชพันธุ์ธัญญาหาร ธรรมชาติ เป็นต้น

ปัจจุบันการพัฒนาด้านวัตถุดิบไม่หยุดหย่อนของมนุษย์ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในระดับที่คนทั้งโลกสามารถรู้สึกได้ในชีวิตประจำวัน เช่น เกิดฝนตกผิดฤดู อากาศร้อนขึ้นทุกปี ดินฟ้า อากาศแปรปรวน ล้วนเป็นผลทางตรงและทางอ้อมของปัญหา“โลกร้อน” ดังนั้น คนส่วนใหญ่จึงเพิ่งมา ตระหนักว่า สิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งใน“ต้นทุน”ของการพัฒนาที่มองไม่เห็นแต่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะใช้ใ นการดำรงชีพในภาคเกษตร หลักการ Biomimicry (การเลียนแบบธรรมชาติ) ถูกนำมาใช้ในการเกษตร แบบธรรมชาติ (ที่เมืองไทยเรียกว่า“เกษตรกรอินทรีย์”) โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วย เทคนิคนี้ได้รับการ พิสูจน์แล้วว่าช่วยลดการเสื่อมสภาพของหน้าดิน ลดมลพิษอันตรายต่อสุขภาพ (เช่น แก๊สมีเทน) ที่ เกิดจากการใช้สารเคมีโดยให้ผลผลิตไม่น้อยกว่าเดิม ตัวอย่างการลอกเลียนแบบธรรมชาติในภาคเกษตร ที่มีชื่อเสียงที่สุดน่าจะเป็นไม้พุ่มระบบเกษตรอินทรีย์ของ “มาซาโนบุ ฟูกุโอกะ” ชาวญี่ปุ่นเรีย่วิธีการ ปลูกข้าวของเขาว่า “ระบบเลี้ยงตัวเอง” ที่สามารถให้ผลผลิตเพียงพอสำหรับเลี้ยงคน 5 คน ในเนื้อที่ เพียง 50 ตารางวาเท่านั้น ปัจจุบันระบบของฟูกุโอกะแพร่หลายไปทั่วประเทศญี่ปุ่น และใช้ในการทำ นากว่า 400,000 ไร่ ในประเทศจีน

5. ทุนการเงิน (Financial Capital) หมายถึง ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินตรารวมถึงโอกาสทางการเงินที่ประชาชนใช้เพื่อดำรงชีพ ได้แก่ ทุนทางการเงินที่มาจากกรออม (Available Stocks) ที่เป็นเงินสด/เงินฝาก สัตว์เลี้ยง อัญมณี และทุนที่มาจากรายได้อื่น ได้แก่ เงินบำนาญ/ค่าตอบแทนที่ได้จากรัฐ และเงินกองทุนต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ทุนชุมชนทั้ง 5 ประเภทนี้ จะต้องใช้เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการแปลงค่าทุนต่าง ๆ ให้ออกมาเป็นผลผลิต/ผลลัพธ์ (Output/Outcome) ให้ได้ ทั้งนี้เราจะต้องคำนึงถึงทุนประเภทที่จะต้องสงวนรักษาหรือพัฒนายกระดับไปพร้อม ๆ กันอย่างสมดุลโดยไม่ทำลายซึ่งกันและกัน สำหรับการศึกษาในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับทุนชุมชนทั้ง 5 ประเภทไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และทุนทางการเงิน ที่มีบทบาทเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ให้กับคนในชุมชน ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกิดจากทุนที่มีอยู่ในชุมชนแทบทั้งสิ้น

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทุนชุมชนมาวิเคราะห์การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ ว่าขับเคลื่อนให้กองทุนฯ มีความสามารถในการเพิ่มทุนทางสังคมให้กับชุมชนตนเอง มีความเท่าทันต่อปัญหาและมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาได้อย่างไร

จากแนวคิดทุนชุมชน ผู้วิจัยนำมาอธิบายถึงการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ ให้มีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิก และชาวบ้านในชุมชน จำนวน 10 ราย ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกหมวดหมู่ ตีความ สร้างข้อสรุป และจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดทุกขั้นตอนของการวิจัยและนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนบ้านซื่อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส

สำหรับบ้านซื่อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 50 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพสวนยางพารา ทำสวนผลไม้จำพวกมังคุด ลองกองทุเรียน และเงาะ ฯลฯ ในอดีตผลผลิตที่ได้ในสวนแต่ละปีมีปริมาณน้อย เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำสวนแบบธรรมชาติ คือไม่มีการใส่ปุ๋ยและรดน้ำจึงทำให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว ต่อมาชาวบ้านในพื้นที่บางกลุ่มได้มีการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์(ธกส.) เพื่อนำเงินมาใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สวนโดยการวางระบบน้ำและซื้อปุ๋ยมาเพื่อเพิ่มผลผลิต ทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นและขายได้ในราคาสูง จึงทำให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ กู้เงินบ้าง ในช่วงแรก ๆ สามารถใช้เงินกู้ได้ตามกำหนด และในช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำลงมาก ส่งผลให้ชาวบ้านไม่มีเงินใช้หนี้และบางรายถึงกับถูกยึดที่ดินและชาวบ้านบางส่วนได้ไปกู้ยืมเงินจากเจ้านั้นนอกระบบเพื่อไปไถถอนที่ดินที่ถูกยึด ทำให้เกิดวงจรหนี้สินที่ไม่มีสิ้นสุด และเมื่อมีโครงการกองทุนหมู่บ้านถือกำเนิดขึ้นทำให้ชาวบ้านหันมาสนใจขอกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านอีกครั้งส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการกู้ยืมว่าเพื่อนำไปปรับปรุงพื้นที่สวนของตน แต่ในความเป็นจริงแล้วชาวบ้านบางส่วนนำเงินที่ได้จากการกู้ยืมกองทุนหมู่บ้านมาใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ในครัวเรือน (อนุรอน หะมะ ตุลาคม 2557)

ส่วนประเพณีวัฒนธรรมก็จะเป็นแบบวิถีศาสนาอิสลาม “ในการพูดสื่อสารก็จะใช้ภาษามลายูท้องถิ่น มีการกล่าวทักทายเมื่อเจอกันพร้อมมกล่าวคำว่า อัลลามูออลัยกม และตอบรับว่า วาออลัยกมมุสลาม แล้วยื่นมือมาลูบหน้าหรือสัมผัสหน้าอก ส่วนวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน” (อิบรอเฮง มะแซจ็อนารง, สัมภาษณ์วันที่ 5 พฤษภาคม 2556) ในรอบหนึ่งปีก็จะมีจัดงานกวนอาซูรอ การทำเมาลิดประจำปี การเข้าสุนัต คือการขลิบผิวหนังหุ้มอวัยวะเพศของชาย ซึ่งจะทำแก่เด็กผู้ชายที่มีอายุ 2-12 ปี และเมื่อถึงเดือนรอมฎอน หรือเดือนเก้าตามปฏิทินอิสลาม โดยเริ่มบวชหรืออดอาหารตั้งแต่ฟ้าสาง จนถึงตะวันตกดินเป็นเวลา 1 เดือน หลังจากถือศีลอดเสร็จแล้วก็จะมีการฉลองหลังจากที่บวชหรือถือศีลอดมาเป็นเวลา 1 เดือน โดยการเลี้ยงอาหารให้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมเยียนในวันฮารีรายอ

จากการสังเกตพบว่า ผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านซื่อเลาะอยู่กันอย่างเรียบง่าย เชื่อฟังผู้นำในการดำรงชีวิตตามวิถีของศาสนาอิสลาม มีข้อตกลงกันในหมู่บ้านเรื่องการให้หยุดประกอบอาชีพในวันศุกร์เพื่อจะได้มีเวลาประกอบศาสนกิจอย่างพร้อมเพรียงกัน การประกอบอาชีพส่วนใหญ่คนในชุมชนจะมีอาชีพหลัก คือ การทำสวนยางพารา รองลงมาคือการทำสวนผลไม้และอาชีพอื่น ๆ เห็นได้จากภูมิประเทศของชุมชนบ้านซื่อเลาะ ประกอบไปด้วยสวนยางพาราตั้งแต่ปากทางเข้าหมู่บ้านจนถึงภูเขาท้ายหมู่บ้าน

ในส่วนประเด็นของพื้นที่สีแดง (พื้นที่อันตราย) นั้น จากการลงพื้นที่ที่ได้รับคำแนะนำจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านให้ผู้วิจัยมีขอบเขตในการลงพื้นที่บริเวณบางส่วนของพื้นที่หมู่บ้านเท่านั้น เนื่องจากทราบข้อมูลมาว่าในพื้นที่ของชุมชนยังคงมีกลุ่มผู้ที่หลงผิดมีการเคลื่อนไหวอยู่บ้างในพื้นที่ จึงทำให้การลงในพื้นที่จำเป็นที่จะต้องประสานผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐในการสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง

2. การดำเนินกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านซื่อเลาะ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านซื่อเลาะ เป็นกองทุนที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ 1,000,000 บาท จากรัฐบาลในปี 2544 เพื่อมาบริหารซึ่งมีนายมะแซ จีอนารง ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก ให้เป็นประธานกองทุนในสมัยแรก ในการบริหารในขณะนั้น มีปัญหามากมายหลายด้าน เช่น การกู้เงินแล้วสมาชิกไม่ยอมผ่อนชำระเงินกู้ คณะกรรมการกองทุนในขณะนั้นบริหารงานไม่มีความโปร่งใส กรรมการเองก็ไม่มีการผ่อนและมีการปล่อยข่าวเรื่องเงินกองทุนเป็นเงินของ นายกทักษิณ ชินวัตร ไม่ต้องชำระคืนเป็นเงินให้เปล่าเมื่อเกิดปรากฏการณ์เช่นนี้จึงทำให้การบริหารกองทุนในขณะนั้นเกิดความล้มเหลว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ที่ประชุมสมาชิก มีมติให้ นายสะมะแอ หะมะ เป็นประธานกองทุนคนที่ 2 ซึ่งทางรัฐบาลมีนโยบายในการให้ทุนสนับสนุน เพิ่มระยะที่ 2 โดยแบ่งออกเป็นสามระดับ 200,000 บาท 400,000 บาท และ 600,000 บาท ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในแต่ละกองทุน ในส่วนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านซื่อเลาะ มีจำนวนสมาชิกในระดับกลางจำนวน 200 คน จึงได้รับการสนับสนุนเป็นเงิน จำนวน 400,000 บาท แต่การบริหารในช่วงนั้นก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งในขณะนั้นนายอาหะมะ มามะแตฮะ เป็นคณะกรรมการกองทุนอยู่ด้วยและเมื่อครบวาระของนายสะมะแอ หะมะ จึงจำเป็นที่จะต้องประชาคมเพื่อเลือกประธานคนใหม่ ซึ่งมีมติที่ประชุมให้นายอาหะมะ มามะแตฮะ เป็นประธานในปี 2553 โดยได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารและแบ่งหน้าที่กรรมการเป็นสัดส่วน มีการจัดทำระบบบัญชีที่เป็นรูปธรรม มีการประชุมทุก 3 เดือน โดยมีคณะกรรมการจำนวน 13 คน จนทำให้กองทุนหมู่บ้านมีผลการบริหารงานอยู่ในระดับดีเด่น ซึ่งในปี 2555 ได้รับการสนับสนุนการเพิ่มทุนระยะที่ 3 จำนวน 1,000,000 บาท ส่วนในเรื่องการทำความเข้าใจกับสมาชิก จะใช้วิธีการพบปะพูดคุยที่ร้านน้ำชาและการประชาสัมพันธ์ผ่านมัสยิดโดยเฉพาะวันศุกร์เกี่ยวกับระเบียบ การขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกเข้าใจร่วมกัน โดยมีเงื่อนไขว่าสมาชิกที่กู้เงินรายใหม่ต้องสมัครเป็นสมาชิกเงินสัจจะโดยจ่าย 360 บาทต่อปี เพื่อจะได้รับสิทธิในการรับสวัสดิการของกองทุน ได้แก่ เข้าโรงพยาบาลได้ 2 ครั้ง/ปี ครั้งละ 300 บาทและกรณีคลอดบุตร แม่

ได้รับ 300บาท ส่วนลูกได้ 200 บาท/ครั้งรวมถึงมีรถกู้ชีพของกองทุนไว้บริการสมาชิกและคนในพื้นที่ ซึ่งได้มีการจดทะเบียนกับสาธารณสุขจังหวัดและป้องกันสาธารณสุขภัยเป็นที่เรียบร้อย

รายได้ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชื้อเลาะ ได้มาจากกำไรการปล่อยเงินกู้ การรับจ้างองสวนยางพารา และรายได้ที่คนในพื้นที่ ที่ใช้บริการรถกู้ภัยฉุกเฉิน ซึ่งทางโรงพยาบาล จะจ่ายให้ครั้งละ 350 บาท ต่อครั้งซึ่งจะนำมาเข้าเป็นเงินกำไรของกองทุน ลักษณะเด่นของกองทุนคือ คนในชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประชุมและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และในการบริหารจัดการกองทุนได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มสตรี เยาวชนและที่สำคัญได้รับความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานของราชการได้เป็นอย่างดีและยังมีตำแหน่งเป็นประธานมูลนิธิภราดรภาพสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย (อาหามะ มามะแตฮะ มิถุนายน 2556)

จากการสัมภาษณ์ประธานและคณะกรรมการกองทุนก็ทำให้ทราบว่ากองทุนนี้ได้มีการแสดงรายรับรายจ่ายบดุลของกองทุนในแต่ละเดือน ซึ่งเป็นการแสดงถึงความโปร่งใสของการบริหารงบประมาณให้สมาชิกทราบ “เมื่อก่อนมีประธาน ๒ คน บริหารไม่โปร่งใส บริหารไม่ดี ที่กองทุนล้มเหลวเป็นที่ประธานและคณะกรรมการไม่ใช่สมาชิก ตอนนี้อยู่ได้ถ้าทุกคนร่วมมือจ่ายผ่านก็ได้” (อับลอรอหะ สาเร๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 22 มีนาคม 2557) อีกทั้งยังมีการนำเงินกองทุนไปสนับสนุนกิจกรรมในมิติต่าง ๆ ของหมู่บ้านในด้านวัฒนธรรมมีการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษา กิจกรรมสานสัมพันธ์ชุมชน (กีฬาพื้นบ้าน) กิจกรรมด้านอบรมการป้องกันการติดสารเสพติด กิจบริจาคเงินให้ครัวเรือนยากจนในพื้นที่ และที่ถือว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ในพื้นที่คือการจัดซื้อรถกู้ภัยฉุกเฉิน เพื่อเป็นสวัสดิการใช้เป็นรถรับส่งสมาชิกในเวลาสมาชิกเจ็บป่วยไม่สบาย หรือแม้กระทั่งชาวบ้านในหมู่บ้านก็สามารถมาใช้บริการรถคันนี้ได้เช่นกัน ซึ่งในประเด็นนี้ถือว่าเป็นประเด็นที่ทางกองทุนมีความคิดสร้างสรรค์และเป็นมิติใหม่ในการบริหารจัดการกองทุนในพื้นที่ ตำบลเรียง อำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ส่วนสถานที่ดำเนินการกองทุนซึ่งจากเดิมมีการดำเนินการอยู่ที่บ้านของประธานกองทุนจึงทำให้การบริหารกองทุนดำเนินกิจกรรมไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร ทางประธานกองทุนจึงได้มีการปรึกษารื้อกับผู้นำในชุมชนในเรื่องของการขอใช้สถานที่การบริหารกองทุน โดยทางประธานเสนอขอใช้สถานที่ในการตั้งเป็นกองทุน คือป้อม ชรบ. ในหมู่บ้านที่ยังมีที่ว่า

งอยู่ ซึ่งก็ได้รับความอนุเคราะห์จากผู้นำในชุมชนมีมติให้กองทุนหมู่บ้านมาตั้งไว้ในป้อม ชรบ. เพื่อสะดวกในการบริหารงาน

“มีกองทุนหมู่บ้านแล้วดี มีการให้ยืมเงินไปประกอบอาชีพ แต่ถ้าไปให้ลูกเปิดเทอมไม่ได้แต่ก็ไปประกอบอาชีพได้ ซ่อมแซมบ้าน ต่อเติมบ้าน คิดกำไรไม่มากเท่าไร มีรถบริการแล้วดี มีคนเจ็บจากโรงพยาบาลต่าง ๆ ก็ไปรับ” (อับดุลปาเต๊ะ บินอับดุลลาเต๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558)

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีความพึงพอใจในการดำเนินงานของกองทุน “เรื่องการผ่อนชำระคั้น มีผ่อนบ้างไม่ผ่อนบ้างตามเศรษฐกิจไม่ดี ได้แบะบริหารรู้สึกรู้ว่า OK รายได้จากสวนยางพาราให้ทุนเด็กกำพร้า ผู้สูงอายุ สนับสนุนกิจกรรมทั้งในหมู่บ้านและนอกเขต ที่รามันก็ไปถ้าเขาเชิญมา เพิ่งไปสนับสนุนที่บ้านบาลอมา” (อาหามะ ยูนู, สัมภาษณ์วันที่ 27 กรกฎาคม 2556)

“ในกรณีที่ญาติประธานติดค้างชำระอยู่ก่อนแล้วไม่จ่ายของเก่า ประธานก็จะไม่อนุมัติให้กู้เงินในรอบต่อไป พอไม่ได้ก็บางคนก็หายไปเลย มีบางคนเข้าใจมาผ่อนได้ก็ใหม่ก็มี” (คอลีเยาะ มูญู, สัมภาษณ์วันที่ 15 กันยายน 2557)

“มีกฎระเบียบกองทุนหมู่บ้าน แบบะยี่ดะระเบียบในการควบคุม การบริหารเพื่อลดความขัดแย้งกับสมาชิกกองทุน บางครั้งก็มีบางคนบอกว่าแบบะให้แต่เครือญาติตนเองก็มี” (อับดุลเลาะห์ เจ๊ะแหว, สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม 2556)

ปัจจุบันทางกองทุนก็ได้มีการเตรียมความพร้อมในการขอจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งถ้าสามารถจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนได้ ก็จะเป็นช่องทางในการระดมทุนหรือการขอสินเชื่อจากธนาคารมาช่วยเพิ่มสภาพคล่องในกองทุนได้อีกทางหนึ่ง

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ความอยู่รอดของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำกองทุนมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาในการแสวงหาความรู้ ทบทวนปัญหาการดำเนินงานที่ผ่านมาและทำงานในลักษณะต่อยอด การให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นที่ปรึกษา และมีการบูรณาการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ในระดับตำบล และระดับอำเภอ การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการประชุมบ่อยครั้ง การแทรกซึมเข้าไปขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรม จนกระทั่งกองทุนหมู่บ้านบ้านชื่อเลาะ ได้รับความสำเร็จในการบริหารจัดการที่ดีจนนำมาซึ่งการปันผลและการจัดสวัสดิการกองทุนด้วยการจัดซื้อรถกัญญะฉุกฉิน เพื่อนำมาใช้บริการรับส่งผู้ป่วยฉุกฉิน ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ นับได้ว่าเป็นการแบ่งเบาภารกิจของภาครัฐเป็นอย่างดี ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากประธานกองทุนเป็นผู้นำที่มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีการประสานกับหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

มีความกระตือรือร้นในการใฝ่คว้าหาความรู้ในประเด็นต่าง ๆ ที่สามารถจะนำมาปรับใช้ในการบริหารกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและรู้จักการบริหารแบบยืดหยุ่นที่ส่งผลให้การบริการกองทุนมีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง มีกระบวนการดำเนินงานที่มีความโปร่งใส ยึดหลักธรรมาภิบาล สามารถตรวจสอบได้สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนพิน ชันนาแล (2549) ว่าความโปร่งใสในการบริหารจัดการ คุณภาพของคณะกรรมการ คุณภาพของสมาชิก ความเชื่อมั่นของสมาชิกและการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพความอยู่รอดของกองทุน และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิพนธ์ ดิขวงศ์ (2546) ที่ว่าการมีกองทุนหมู่บ้านทำให้มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้นตลอดจนความจำเป็นพื้นฐานในครัวเรือนดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหรือเสาะควรมีรูปแบบการจัดสวัสดิการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีคุณภาพ
2. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอำเภอหรือเสาะ ควรนำรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนฯ ที่มีความเข้มแข็ง มาเป็นต้นแบบในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการสร้างรูปแบบการจัดสวัสดิการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำเภอหรือเสาะ
2. ควรศึกษาการพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีความเข้มแข็ง

เอกสารอ้างอิง

_____. (ม.ป.ป.). พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

ณัฐนพิน ชันนาแล. (2549). *ประสิทธิผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ศุภโชค ชุนอิว. (2545). *การสร้างทีมงาน*. รัฐสภาสาร ปีที่ 50 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์). หน้า 129-135.

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2544). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2551). *คู่มือบัญชีสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง. (2552). *แผนพัฒนาการเมือง สภาพัฒนาการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง.

สิริรัตน์ เกียรติพิริยะ. (2553). *ประสิทธิผลการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

บุคคลานุกรม

คอสีเยาะ มีกู้. (2557, 15 กันยายน). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
นราธิวาส

หะมะ ดอเลาะ. (2556, 23 มกราคม). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
นราธิวาส

อนูรอ หะมะ. (2556, 30 สิงหาคม). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
นราธิวาส

อับดุลปาเตะ บินอับดุลลาเตะ. (2558, 24 กุมภาพันธ์). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือ
เสาะ จังหวัดนราธิวาส

อับดุลรอหะ สาเร๊ะ. (2557,22 มีนาคม). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
นราธิวาส

อับดุลเลาะห์ เจ๊ะแวง. (2556, 12 มีนาคม). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
นราธิวาส

อาลียะ ยะยา. (2556, 24 กันยายน). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
นราธิวาส

อาหามะ ยูนุ. (2556, 27 กรกฎาคม). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
นราธิวาส

อาหามะ มามะแตฮะ. (2556, ๒๗ เมษายน). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ
จังหวัดนราธิวาส

อิบรอเฮง มะแซจือนารง. (2556, 5 พฤษภาคม). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ
จังหวัดนราธิวาส

- ชื่อเรื่อง** การบริหารจัดการด้วยทุนชุมชนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชื้อเลาะ ตำบล เรียง อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบพื้นที่สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้
- Title** Management of the fund financed by Community Housing and Urban house purchase rue Peel District by district, Narathiwat province. Under the unrest in the three southernmost provinces.
- ชื่อเรื่องสั้น** ลักษณะการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษา : กองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง บ้านชื้อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส
- Running title** The Operation of the Village and Urban Community Fund : A Case Study of Ban Sue Lo, Village No. 4 , Riang Subdistrict, Rueso District, Narathiwat Province.
- ผู้นิพนธ์** วันชัย ธรรมสัจการและ จักรพงศ์ นวลโย
- Authors** Wanchai Thamsatchanan and Jakhapong Nunyai
- ที่อยู่** สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 15 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
อีเมล : Jakhapong_n@hotmail.co.th
- Address** Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, 15 Tumbon Korhong, Amphur Hatyai, Songkhla 90110, Thailand.
e-mail : Jakhapong_n@hotmail.co.th

การบริหารจัดการด้วยทุนชุมชนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง
อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการด้วยทุนชุมชนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาพื้นที่ชุมชนชือเลาะ อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกหมวดหมู่ ตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ สามารถทำให้คนในชุมชนดำรงอยู่ในพื้นที่ได้อย่างสงบสุขท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ “ทุนชุมชน” (Community Capital) คือ สิ่งที่เป็นมูลค่าหรือมีคุณค่าที่มีใช้เงินตราเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงสิ่งอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคน เช่น ทุนทรัพยากรที่ก่อให้เกิดผลผลิต รวมถึงเงินและสินทรัพย์ อื่น ๆ ที่เป็นความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ของคน ทุนทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี ปัจจัยบริการทางโครงสร้างพื้นฐาน มาเป็นกลไกในการบริหารจัดการกองทุนภายใต้สถานการณ์ที่ไม่มั่นคง ท่ามกลางความไม่สงบพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ : กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, ทุนชุมชน, สถานการณ์ความไม่สงบชายแดนภาคใต้

Management of the fund financed by Community Housing and Urban house purchase rue Peel District by district, Narathiwat province. Under the unrest in the three southernmost provinces.

Abstract

This article aims to analyze the management of a fund financed by Community Housing and Urban house Reang sub district Rue So district , Narathiwat province. The unrest in the three southernmost provinces. The study area communities Reang sub district Rue So district of Narathiwat Province. Using the phenomenological research. Depth interviews from the data analyzed by eight people. The classification, interpretation and conclusion presented by descriptive analysis. The study indicated that Management of the Fund for Housing and Urban chipped home purchase. Can make people in the community living in the area peacefully amid unrest in the three southernmost provinces. The "community capital" (Community Capital) is what is valued or valuable than money alone. But that means other things are important to the lives of people such as capital resources, causing productivity. Including money and other assets are knowledge, wisdom, experience of social capital, cultural tradition. Factors Services Infrastructure A mechanism for managing the fund. The unstable situation amid unrest in the three southernmost provinces.

Keywords : Village and Urban Community Fund, the Community Fund, the unrest southern border.

บทนำ

จากการที่ประเทศไทยได้พัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 กล่าวถึง การสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ โดยเน้นกลไกท้องถิ่น เป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการเป็นพลังหลักในการพัฒนาฐานรากของประเทศให้มั่นคง ชุมชนพึ่งตนเองบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรมหาชนตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558, น.6)

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้กำหนดนโยบายภายใต้การเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง และเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เสริมสร้างการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ และเอกชน รวมถึงการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น เป็นการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน วัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน ความจำเป็นเร่งด่วน จึงนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองในอนาคต (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ , 2551, น.5) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2544 เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม การแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการ

เงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง(สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป., น.4)

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและชุมชนเมือง แบ่งออกเป็น 2 ระดับกองทุน ได้แก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นการรวมทุนในระดับชาติเพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองและกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมืองคือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยจัดสรรให้กองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการกันเอง(สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป., น.4)

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบนั้น ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน มีความซับซ้อน เกิดจากความเข้าใจและความขัดแย้งเนื่องมาจากฐานประวัติศาสตร์ยาวนานของรัฐปัตตานี ทำให้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับมิติต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งด้านมิติทางสังคม การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรม ความรุนแรงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ เหตุการณ์ความไม่สงบเหล่านี้ได้สร้างบรรยากาศความไม่ไว้วางใจ การสร้างความเป็นอื่น ความหวาดระแวงซึ่งกันและกันของคนในชุมชน (พิชามญญ์ จิระกาญจน์, 2555, น.2)

อย่างไรก็ตามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่มีการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบ ซึ่งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านซื่อเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นกองทุนที่ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก เนื่องจากเดิมประชาชนในหมู่บ้านขาดความไว้วางใจกัน การสื่อสารกับคนภายนอกชุมชนมีน้อย ไม่มีการปรึกษาหารือหรือการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ คนในชุมชนจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เช่น การขนส่งสินค้าภายในชุมชนออกสู่ตลาดภายนอกชุมชน หรือแม้กระทั่งปัญหาพ่อค้าคนกลางไม่กล้าเข้ามารับซื้อสินค้าทางการเกษตรของคนในชุมชน คนในชุมชนไม่กล้าเดินทางออกนอกชุมชนเพราะเกิดความหวาดกลัวในการเดินทาง จึงจำเป็นที่จะต้องเก็บสินค้าไว้แล้วค่อยรวบรวมออกไปเป็น

ครั้งคราว ส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้ที่ไม่แน่นอน ชุมชนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านซื่อเลาะจึงเป็นทางออกของชุมชน

จากปรากฏการณ์ข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่า การนำทุนชุมชนมาใช้ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำความรู้ด้านการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากการวิจัยครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอื่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการบริหารจัดการด้วยทุนชุมชนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านซื่อเลาะ ตำบลเรียง อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดทุนชุมชน มาใช้ในการวิเคราะห์

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “ทุนชุมชน” จากเอกสารผลงานทางวิชาการ สถาบันทางการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ สรุปความหมายของ “ทุนชุมชน” (Community Capital) คือ สิ่งที่เป็นมูลค่าหรือมีคุณค่าที่มีใช้เงินตราเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงสิ่งอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคน เช่น ทุนทรัพยากรที่ก่อให้เกิดผลผลิต รวมถึงเงินและสินทรัพย์อื่น ๆ ที่เป็นความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ของคน ทุนทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี ปัจจัยบริการทางโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น และได้จัดหมวดหมู่/จำแนกประเภทของ “ทุน” ออกเป็น 2 ส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชน คือ 1) ทุนทางการเงิน โดยดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรการเงิน พัฒนากิจกรมทางการเงินให้กับองค์กรการเงิน รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพขององค์กรการเงินให้สามารถพัฒนาทุนชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชน 2) ทุนชุมชนด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนาที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานทั้งในและนอกกรมการพัฒนาชุมชน ที่ยังขาดความสมดุลและยังไม่ได้ดำเนินการตามแนวคิดใหม่ในการ “พัฒนาทุนชุมชน” ดังนั้น

จึงได้จำแนกประเภทของทุนชุมชนไว้ 5 ประเภท (สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2553, น.11) ดังนี้

1. ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง คุณสมบัติด้านต่าง ๆ ของคนทุกเพศทุกวัยในชุมชน ที่มีคุณสมบัติในด้านสุขภาพอนามัย อายุขัย/ด้านการศึกษา ภูมิปัญญา ชีตความสามารถ/ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ความยากจน ร่ำรวยของคนในครัวเรือน ตัวอย่างได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ครู พระสงฆ์ กลุ่มองค์กรต่าง ๆ เด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ เด็กกำพร้า เป็นต้น

2. ทุนสังคม (Social Capital) หมายถึง ทรัพยากรทางสังคมที่ประชาชนใช้เพื่อการดำรงชีพ รวมทั้งความไว้วางใจ เชื่อใจ การยอมรับซึ่งกันและกันและกันภายในชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ประชาสังคม ความเชื่อถือศรัทธา ตลอดจนวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน

รูปแบบของทุนสังคมตามแนวคิดของสังคมไทยด้วยการใช้คำเรียกว่า “ทุนสังคม” (Social Capital) ที่มีแตกต่างกันออกไป อาทิ “ทุนบ้านนอก” / “ทุนของชุมชน” ฯลฯ ดังนั้น “รูปแบบทุนทางสังคมในบริบทของสังคมไทย” จึงมีหลากหลาย ดังนี้

1. ศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นฐานชีวิตในการทำมาหากินของคนไทย ยกตัวอย่างเช่น ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ศิลปะ การทอผ้า ทอเสื่อ

2. จารีต ประเพณี เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นที่หล่อหลอมจากประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง เป็นสำนึกร่วมของคนในชุมชนที่มุ่งสร้างระบบขึ้นมา เพื่อดูแลชุมชนให้ดำรงชีวิตไปตามระบบคุณค่าและระบบคิดของชุมชนนั้น

3. ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทร ได้แก่ การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในระดับสมาชิก/กลุ่ม หรือระหว่างชาวบ้านซึ่งอาจจะขยายออกไปถึงชุมชนใกล้เคียงและขยายความมีน้ำใจ เอื้ออาทรออกไปถึงคนยากจน ผู้ด้อยโอกาส รวมถึงแรงงานคืนถิ่นในชุมชนอีกด้วย

4. ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไทย มีลักษณะของระบบครอบครัวเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามตกทุกข์ได้ยาก เช่น ระบบเอื้อมือเอื้อแรงกันการลงแขกเกี่ยวข้าว ความสัมพันธ์อันอบอุ่นนี้ จะเป็นโครงสร้างอันสำคัญที่จะยึดโยงชุมชนไว้ให้เข้มแข็งไม่แตกสลายโดยง่าย

5. ความสามัคคี รวมพลัง รวมใจและรวมความคิดของสมาชิกในกลุ่มหรือของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงหรืออาจจะขยายเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการและหน่วยงานสนับสนุนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการระดมทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเกิดความความต่อเนื่อง ยั่งยืนของกิจกรรมของกิจกรรมในระยะยาว

6. ทักษะในการจัดการร่วมกัน ซึ่งจะเกิดการเพิ่มความสามารถ ทักษะ ความชำนาญในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ของกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายองค์กร ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน หรือวัด เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของชุมชนให้เกิดการพออยู่พอกินและมีความพอเพียง ร่วมกัน

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสร้างสรรค์และสั่งสมขึ้นมาเพื่อการดำรงชีพยกตัวอย่าง เช่น ภูมิปัญญาของชาวบ้านในการทำเกษตรกรรม การแพทย์พื้นบ้าน เป็นต้น กล่าวโดยสรุปคือ การพัฒนาทุนทางสังคมของไทย ควรมุ่งเน้นไปที่รากฐานดั้งเดิม หรือแหล่งที่มาของทุนทางสังคม เช่น ศาสนา ขนบธรรมเนียมปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยไม่ควรที่จะพยายามปรับเปลี่ยนรากฐาน แต่ควรกระตุ้น สนับสนุนและส่งเสริมรากฐานดั้งเดิมให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

3. ทุนกายภาพ (Physical Capital) หมายถึงสิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีวิตของประชาชน ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา ระบบพลังงาน การสื่อสาร โทรคมนาคม โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ

4. ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนได้แก่ แหล่งน้ำ ธรรมชาติ ป่าไม้ ดิน น้ำ ภูเขา ทะเล เกษะ สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน น้ำพุ พืชพันธุ์ธัญญาหารธรรมชาติ เป็นต้น

ปัจจุบันการพัฒนาด้านวัตถุดิบไม่หยุดหย่อนของมนุษย์ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับที่คนทั้งโลกสามารถรู้สึกได้ในชีวิตประจำวัน เช่น เกิดฝนตกผิดฤดู อากาศร้อนขึ้นทุกปี ดินฟ้าอากาศแปรปรวน ล้วนเป็นผลทางตรงและทางอ้อมของปัญหา“โลกร้อน” ดังนั้น คนส่วนใหญ่จึงเพิ่งมาตระหนักว่า สิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งใน“ต้นทุน”ของการพัฒนาที่มองไม่เห็นแต่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะใช้ในการดำรงชีพในภาคเกษตร หลักการ Biomimicry (การเลียนแบบธรรมชาติ) ถูกนำมาใช้ในการเกษตร

แบบธรรมชาติ (ที่เมืองไทยเรียกว่า“เกษตรกรอินทรีย์”) โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วย เทคนิคนี้ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าช่วยลดการเสื่อมสภาพของหน้าดิน ลดมลพิษอันตรายต่อสุขภาพ (เช่น แก๊สมีเทน) ที่เกิดจากการใช้สารเคมีโดยให้ผลผลิตไม่น้อยกว่าเดิม ตัวอย่างการลอกเลียนแบบธรรมชาติในภาคเกษตรที่มีชื่อเสียงที่สุดน่าจะหนีไม่พ้นระบบเกษตรอินทรีย์ของ “มาซาโนบุ ฟูกุโอกะ” ชาวญี่ปุ่นเรีย่วิธีการปลูกข้าวของเขาว่า “ระบบเลี้ยงตัวเอง” ที่สามารถให้ผลผลิตเพียงพอสำหรับเลี้ยงคน 5 คน ในเนื้อที่เพียง 50 ตารางวาเท่านั้น ปัจจุบันระบบของฟูกุโอกะแพร่หลายไปทั่วประเทศญี่ปุ่น และใช้ในการทำนากว่า 400,000 ไร่ ในประเทศจีน

5. ทุนการเงิน (Financial Capital) หมายถึง ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินตรงรวมถึงโอกาสทางการเงินที่ประชาชนใช้เพื่อดำรงชีพ ได้แก่ ทุนทางการเงินที่มาจากออม (Available Stocks) ที่เป็นเงินสด/เงินฝาก สัตว์เลี้ยง อัญมณี และทุนที่มาจากรายได้อื่น ได้แก่ เงินบำนาญ/ค่าตอบแทนที่ได้จากรัฐ และเงินกองทุนต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ทุนชุมชนทั้ง 5 ประเภทนี้ จะต้องใช้เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการแปลงค่าทุนต่าง ๆ ให้ออกมาเป็นผลผลิต/ผลลัพธ์ (Output/Outcome) ให้ได้ ทั้งนี้เราจะต้องคำนึงถึงทุนประเภทที่จะต้องสงวนรักษาหรือพัฒนายกระดับไปพร้อม ๆ กันอย่างสมดุลโดยไม่ทำลายซึ่งกันและกัน สำหรับการศึกษาในครั้งนี้อยู่ข้องกับทุนชุมชนทั้ง 5 ประเภทไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และทุนทางการเงิน ที่มีบทบาทเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ให้กับคนในชุมชน ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกิดจากทุนที่มีอยู่ในชุมชนแทบทั้งสิ้น

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทุนชุมชนมาวิเคราะห์การบริหารจัดการด้วยทุนชุมชนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชีอเลาะ ว่าขับเคลื่อนให้กองทุนฯ มีความสามารถในการเพิ่มทุนทางสังคมให้กับชุมชนตนเอง มีความเท่าทันต่อปัญหาและมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาได้อย่างไร และนำมาอธิบายถึงการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชีอเลาะ ตำบลเรียง อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดนครราชสีมา ให้สามารถดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารด้วยทุนชุมชนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิก และชาวบ้านในชุมชน จำนวน 8 ราย ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกหมวดหมู่ ตีความ สร้างข้อสรุป และจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดทุกขั้นตอนของการวิจัยและนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ชุมชนบ้านชือเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส

บ้านชือเลาะ หมู่ที่ 4 ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 50 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพสวนยางพารา ทำสวนผลไม้จำพวกมังคุด ลองกอง ทุเรียน และเงาะ ฯลฯ ในอดีตผลผลิตที่ได้ในสวนแต่ละปีมีปริมาณน้อย เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำสวนแบบธรรมชาติ คือไม่มีการใส่ปุ๋ยและรดน้ำจึงทำให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว ต่อมาชาวบ้านในพื้นที่บางกลุ่มได้มีการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ชกส.) เพื่อนำเงินมาใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สวนโดยการวางระบบน้ำและซื้อปุ๋ยมาเพื่อเพิ่มผลผลิต ทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นและขายได้ในราคาสูง จึงทำให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ กู้เงินบ้าง ในช่วงแรก ๆ สามารถใช้เงินกู้ได้ตามกำหนด และในช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำลงมาก ส่งผลให้ชาวบ้านไม่มีเงินใช้หนี้และบางรายถึงกับถูกยึดที่ดิน และชาวบ้านบางส่วนได้ไปกู้ยืมเงินจากเจ้าหนี้ในระบบเพื่อไปไถ่ถอนที่ดินที่ถูกยึด ทำให้เกิดวงจรหนี้สินที่ไม่มีสิ้นสุด และเมื่อมีโครงการกองทุนหมู่บ้านถือกำเนิดขึ้นทำให้ชาวบ้านหันมาสนใจขอเงินจากกองทุนหมู่บ้านอีกครั้งส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการกู้ยืมว่าเพื่อนำไปปรับปรุงพื้นที่สวนของตน แต่ในความเป็นจริงแล้วชาวบ้านบางส่วนนำเงินที่ได้จากการกู้ยืมกองทุนหมู่บ้านมาใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ในครัวเรือน (อนูรอ หะมะ, สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2557)

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ความอยู่รอดของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำกองทุนมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาในการแสวงหาความรู้ ทบทวนปัญหาการดำเนินงานที่ผ่านมาและทำงานในลักษณะต่อยอด การให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นที่ปรึกษา และมีการบูรณาการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ในระดับตำบล และระดับอำเภอ การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการประชุมบ่อยครั้ง การแทรกซึมเข้าไปขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรม จนกระทั่งกองทุนหมู่บ้านบ้านชื่อเลาะ ได้รับความสำเร็จในการบริหารจัดการที่ดีจนนำมาซึ่งการปันผลและการจัดสวัสดิการกองทุนด้วยการจัดซื้อรถกัญญ์ฉุกเงิน เพื่อนำมาใช้บริการรับส่งผู้ป่วยฉุกเงิน ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ นับได้ว่าเป็นการแบ่งเบาภารกิจของภาครัฐเป็นอย่างดี ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากประธานกองทุนเป็นผู้นำที่มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีการประสานกับหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้นในการเฝ้าคว้าหาความรู้ในประเด็นต่าง ๆ ที่สามารถจะนำมาปรับใช้ในการบริหารกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและรู้จักการบริหารแบบยืดหยุ่นที่ส่งผลให้การบริการกองทุนมีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง มีกระบวนการดำเนินงานที่มีความโปร่งใส ยึดหลักธรรมาภิบาล สามารถตรวจสอบได้สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนพิน ชันนาแล (2549) ว่าความโปร่งใสในการบริหารจัดการ คุณภาพของคณะกรรมการ คุณภาพของสมาชิก ความเชื่อมั่นของสมาชิกและการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพความอยู่รอดของกองทุน และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิพนธ์ ดิขวงศ์ (2546) ที่ว่าการมีกองทุนหมู่บ้านทำให้มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้นตลอดจนความจำเป็นพื้นฐานในครัวเรือนดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหรือเสาะควรมานำรูปแบบการใช้ทุนชุมชนในการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีประสิทธิภาพ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุน ประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงานของกองทุนให้เป็นต้นแบบแก่พื้นที่อื่นต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการนำทุนชุมชนมาใช้ในการบริหารจัดการกองทุนอื่นต่อไป

2. ควรศึกษาการพัฒนาทุนชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการกองทุนที่มี

ประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

_____. (ม.ป.ป.). พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

ณัฐนพิน ชันนาแล. (2549). ประสิทธิภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ศุภโชค ชุนอิว. (2545). การสร้างทีมงาน. รัฐสภาสาร ปีที่ 50 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์). หน้า 129-135.

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2544). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2551). คู่มือบัญชีสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง. (2552). แผนพัฒนาการเมือง สภาพัฒนาการเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง.

สิริรัตน์ เกียรติพิริยะ. (2553). ประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองใน
 ในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการทั่วไป, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

บุคลากรกรม

คอลลีเยาะ มุกข์. (2557, 21 ตุลาคม). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
 นราธิวาส

อนูรอก หะมะ. (2557, 17 กันยายน). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
 นราธิวาส

อับดุลปาเต๊ะ บินอับดุลลาเตะ. (2558, 9 กุมภาพันธ์). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือ
 เสาะ จังหวัดนราธิวาส

อับดุลเลาะห์ เจ๊ะแวง. (2557, 4 มีนาคม). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
 นราธิวาส

อาลีเยะ ยะยา. (2557, 7 กันยายน). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
 นราธิวาส

อาหามะ ยูนู. (2557, 22 กรกฎาคม). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
 นราธิวาส

อาหามะ มามะแตฮะ. (2557, 27 เมษายน). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
 นราธิวาส

อิบรอเฮง มะแซจือนารง. (2557, 2 พฤษภาคม). ที่ชุมชนบ้านชือเลาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ
 จังหวัดนราธิวาส

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นายจักรพงศ์ นวลใย
รหัสประจำตัวนักศึกษา 5611121002

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	2553

ประวัติการทำงาน

ตำแหน่ง	สถานที่ทำงาน	ระยะเวลา
นักวิชาการพัฒนาชุมชน	สำนักตรวจราชการกรมการพัฒนาชุมชน	2554

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

จักรพงศ์ นวลใย และวันชัย ธรรมส์จักร. (2558). ความอยู่รอดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชื้อเลาะ ตำบลเรียง อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดนราธิวาส ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. 7 th International Conference on Humanities and Social Sciences “ASEAN 2015 : Challenges and Opportunities”. อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.

จักรพงศ์ นวลใย และวันชัย ธรรมส์จักร. (2558). การบริหารจัดการด้วยทุนชุมชนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านชื้อเลาะ ตำบลเรียง อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดนราธิวาส ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.